legende geografice românești

Lei 4,75

Colectia locuri si legende

EDITURA PENTRU TURISM

Cu o neîntrecută măiestrie, se explică numele simbolic dat unui oraş, forma ciudată a unui ţinut, apariţia şi măreţia unora dintre munţii noştri, transparenţa lacurilor, cursul năvalnic sau molcom al unor ape şi meandrele lor, misterele prăpastiilor, luminişurile poienilor, piscurile înzăpezite sclipind în soare, cărăruiele despletite pe povîrnişuri.

Eroii se încleştează cu monştrii, cu fantasmele pădurii, cu zînele, cu zmeii care răpesc frumoasele Cosînzene, sau cu năvălitorii barbari care pustiesc totul în cale.

Poveştile de dragoste deapănă încercările supraomeneşti la care sînt supuşi vitejii pentru cucerirea logodnicei mult iubite sau întîmplările tragice care despart iubiţii.

Colecția
locuri și
legende

Coperta
Adrian Dumitrache

legende geografice românești

Ediție îngrijită de
Tony Brill

Editura pentru turism
București — 1974

Introducere

Legendele incluse în lucrarea de față oglindesc variate aspecte ale frumuseților țării noastre. Cu o neîntrecută măiestrie, se explică numele simbolic dat unui oraș, forma ciudată a unui ținut, apariția și măreția unora dintre munții noștri, transparența lacurilor, cursul năvalnic sau molcom al unor ape și meandrele lor, misterele prăpastiilor, luminișurile poienilor, piscurile înzăpezite sclipind în soare, cărările despletite pe povîrnișuri.

Eroii se încleștează cu monștrii, cu fantasmele pădurii, cu zînele, cu zmeii care răpesc frumoasele Cosînzene, sau cu năvălitorii barbari care pustiesc totul în cale.

Poveștile de dragoste deapănă încercările supraomenești la care sînt supuși vitejii pentru cucerirea logodnicei mult iubite sau întîmplările tragice care despart iubiții. Aceste fapte se împletesc cu acțiunile fantastice ale unor personaje neobișnuite, cu eroismul unor femei care luptă cu arma în mînă pentru a răzbuna moartea celor dragi, răpuși de dușmani, cu faptele reale sau imaginare ale unor domnitori, cu eforturile creării unor nuclee de viață organizată, cu întregul și bogatul nostru trecut de viață.

Alte legende ne povestesc și despre uriașii imenși, naivi, care călăreau cu fiecare picior pe cîte un munte. Ceaunul și-l puneau pe vîrful a trei munți, îl umpleau cu apa a nouă mări și făceau focul cu copaci întregi, ca să-și prepare mîncarea.

Ei își aruncau unul altuia, ca pe niște pietricele, stîncile, zideau cetăți pînă la cer, ale căror urme se mai văd și astăzi.

Retezau munții în luptele lor, scăpau din poală stînci care rămîneau suspendate sau vărsau nisipul pe care-l cărau, făcînd să răsară piscuri.

Sîntem întîmpinați adesea de reprezentări legate de străvechi credințe și obiceiuri. Acestea sînt desigur depășite de mentalitatea satului modern, după cum rezultă din numeroase mărturii de teren. Considerăm

deosebit de semnificativ faptul că în legenda „Turnul lui Butu" se precizează referitor la apariția unor strigoi „că așa vine povestea", deci implicit caracterul fantastic al unor asemenea reprezentări.

Unele legende sînt narațiuni scurte, condensate, de exemplu „Huda Feciorilor", în care se povestește despre o peșteră care a luat acest nume din cauza feciorilor ce se ascundeau acolo, pentru a nu fi luați la oaste cu forța. Altele însă sînt relatări complexe, lungi, care merg pe linia basmelor, din punctul de vedere al episoadelor ce alcătuiesc narațiunea, cum este de exemplu „Cetățuia Stăncuței", în care o fecioară, travestită în flăcău, ia parte la luptele lui Ștefan Vodă și moare eroic.

Uneori legenda are un caracter predominant liric; desfășurarea plină de poezie antrenează ascultătorul sau cititorul la participarea deplină. Astfel se înfățișează „Argeșelul" în care se povestește despre un flăcău frumos transformat în riu, din cauza geloziei soarelui. Se-ntîmplă însă cîteodată să găsim legende sub forma unor relatări seci, legende analoage unor jurnale orale. Îmbogățirea acestora, cizelarea lor, fenomen obișnuit în circulația folclorică, nu a avut loc, pentru că ele au răspuns numai unei nevoi imediate de a consemna un fapt, cum este de exemplu „Muncel" care explică originea unei movile, o veche întărîtură din timpul lui Ștefan Vodă.

Discutarea autenticității legendelor, ridică numeroase probleme. Materialul cules de Institutul de folclor din București și de Secția de folclor din Cluj, datorită mijloacelor tehnice moderne de imprimare a pieselor, sînt culegeri nemijlocite de teren, care reproduc fidel narațiunile sub toate aspectele, redîndu-le în toată autenticitatea lor. Materialele culese de folcloriștii înaintași, din cauza absenței tehnicii moderne, nu pot fi considerate totdeauna transcrieri fidele ale modului cursiv de relatare a unei povești, direct de la povestitor. Aceste legende se situează la niveluri variate de autenticitate. Astfel, unele legende au fost vădit „culese și aranjate", după cum dealtfel înșiși culegătorii mărturisesc. De asemenea, semnalăm că unele legende provenite din sursă cultă, au păstrat un caracter livresc[1]. O parte însă din legendele de origină literară, sau presupuse a fi ca atare, au fost integrate în repertoriul și stilul popular, în asemenea măsură încît cu greu s-ar mai recunoaște proveniența lor. Totuși, putem afirma că majoritatea legendelor culegătorilor înaintași nu au suferit schimbări esențiale în ceea ce privește schema narativă, fondul de idei și mentalitatea populară.

Modificările făcute de culegători, au avut influențe și asupra stilului legendelor. Astfel, uneori, întîlnim alături de forme vechi dialectale, neologisme, termeni prețioși ca de exemplu în legenda originei satului Volovăț, intitulată „Valea Uței". Deși culeasă din satul Volovăț, această legendă întrebuințează în același timp forma dialectală „prelucă" și termenul pretențios și nepopular „sibilă". În vorbirea obișnuită populară găsim construcții eliptice și unele încălcări flagrante ale canoanelor literare (articularea substantivelor, acordurile dintre subiect și predicat, timpul greșit al unora dintre verbe) care nu sînt considerate de autorul oral drept greșeli. De aceea le-am respectat întru totul.

Întîlnim de asemenea, uneori, contraziceri, repetiții nesemnificative, confuzii (pot fi uneori și greșeli de tipar). Pe acestea din urmă le-am subliniat, alăturîndu-le semnul întrebării între paranteze drepte.

Desigur nu am epuizat toate problemele pe care le ridică legendele cuprinse în volumul de față. Ceea ce trebuie reținut este faptul că nu există colțișor de țară care să nu-și spună povestea. Un izvor își murmură taina apariției, un nume de creastă deapănă o întîmplare, o vale șoptește ecoul unui suspin de dor sau amintirea unui chip încîntător, iar o pădure, în foșnetul frunzelor, își spune trecutul. Aceste imagini am vrut să le evocăm cu toată căldura.

T. B

[1] Existența unora dintre legendele cu caracter livresc în volumul nostru, ne permite o mai adîncă comparație cu cele autentic populare. Astfel ies în evidență trăsăturile determinante ale prozei populare cu toate caracteristicile de fond și de formă. În acest scop deschidem volumul cu „Legenda rîului Buzău"

Notă asupra ediției

Antologia de față cuprinde un număr restrîns de legende care ilustrează doar o categorie a genului[1].

Materialul provine din volume, broșuri și periodice, publicate pînă în anul 1940, precum și manuscrise, aflate în colecția Bibliotecii Academiei Republicii Socialiste România, și în colecțiile Institutului de folclor. Această bibliografie este publicată la sfîrșitul volumului.

*

Diversitatea legendelor ne-au impus prezentarea lor într-o anumită ordine. De aceea au fost organizate pe patru grupuri[2] mari, pe teme largi, cuprinzătoare, precum urmează:

— A — Legende despre apele României.
— B — Primele așezări românești, oglindite în legende.
— C — Povestirile privind configurația solului țării noastre (și toponimia acestora).
— D — Alte aspecte ale naturii țării noastre și ctitorii, reflectate în diferite legende.

---

[1] Pentru o mai completă cunoaștere, vezi „*Tipologia legendelor populare românești*" de același autor, volum tradus în limba franceză, aflat în acest moment sub tipar.

[2] Fiecare grup are la rîndul său mai multe subgrupuri:
De ex.: grupul A, are V subgrupuri și anume:
I Fîntîni
II Izvoare
III Lacuri
IV Pîraie
V Rîuri
La rîndul lui, fiecare subgrup este împărțit în capitole; Subgrupul I Fîntîni are III capitole:
1. Poiana Doamnei
2. Cheia Turzii
3. Belești

Deși ctitoriile nu fac parte din legendele geografice și toponimice mai sus pomenite, ele sînt parte atît de integrantă din frumusețea peisajului românesc, încît par a se identifica cu natura.

Piesele incluse în lucrarea noastră, păstrează titlurile originale. In lipsa acestora, s-au dat titluri corespunzătoare subiectului, semnalînd de fiecare dată prin paranteze drepte intervenția noastră, de exemplu: [Lacul Simina.]

Pe lîngă glosările unor cuvinte date de autorul culegerilor (n.c.) s-au adăugat și alte glosări necesare (n.a.).

Textele au fost transcrise în ortografia curentă, păstrînd particularitățile regionale.

Legenda rîului Buzău

A fost odată ca niciodată... A fost o femeie săracă, săracă de tot. De săracă ce era, nici haine pe ea n-avea. Umbla desculță, în zdrențe, cu capul gol, vara pe arșiță, ca și iarna pe gerul cel năpraznic. Trăia singură, într-un bordei săpat în pămînt, la marginea satului.

Își ducea din greu viața și nu cunoștea altă mîngîiere decît pe-a lacrimilor, care-i brăzdau mereu fața...

Într-una din zile însă, femeia aceasta născu un copil minunat. Avea părul tot de aur, desfăcut în șuvițe lungi și strălucitoare, care-i acopereau întreg trupușorul. Bordeiul se umplu și el de lumină aurie și chipul femeii se învălui într-un cerc de raze tremurătoare... Oamenii din sat, cum au auzit, au alergat să-l vadă. Unii au intrat chiar în bordei și au cerut femeii să le dea lor copilul, să-l crească.

Femeia nu l-a dat însă. Copilul, parcă înțelegea și el, că numai cum sta la sînul mamei, lăsă sfîrcul țîței din gură și zise tare:

— Nu mă da, mamă!

Și s-au minunat oamenii tare auzindu-l vorbind și au plecat, mirîndu-se.

Vestea despre copil se lăți însă ca fulgerul și ajunse pînă la împăratul țării aceleia, Zizin-Craiul. Și-a trimis împăratul crainici să-l vadă și de-o fi adevărat, să-l aducă la curte.

Crainicii au venit, s-au încredințat, dar nevoind femeia să le dea copilul, s-au întors fără el și au spus împăratului toate cele văzute.

Nu s-a mîniat împăratul, nici nu s-a pornit cu mînie și răzbunare împotriva femeii, ci într-o dimineață, ieși singur și nevăzut din palatul său și se îndreptă în taină spre locul unde se afla bordeiul...

Ajungînd, intră și rămase uimit de cele ce văzu; copilul, numai aur, se juca în pat, rîzînd și gîngurind. Femeia sta lîngă el, și-l privea. Împăratul, privi lung spre femeie, apoi, apropiindu-se de copil, începu să-l mîngîie pe părul lucios și scînteietor. Într-un tîrziu, după adîncă chibzuință, zise plin de blîndețe:

— Femeie, dă-mi mie copilul tău!

Femeia care nu știa cu cine vorbește, răspunse:

— Nu-l dau! Împăratul să vină și nu-l dau!

Dar copilul întinse mînuțele albe spre ea și aninîndu-i-le de gît, zise:

— Dă-mă mamă! — Apoi, întorcîndu-se spre împărat — la-mă, măria ta!

Și împăratul l-a luat, și l-a dus, împreună cu mama lui, în palatul său...

Palatul împărătesc se afla într-un adînc de codru, înconjurat din toate părțile de munți înalți. În jurul palatului era o grădină întinsă, cu fel de fel de pomi și de flori.

Pomii erau cu trunchiul de sticlă verde, așa, de te vedeai prin ei, iar florile de catifea colorată. Din grădină, dintr-un anumit loc ridicat, se vedea în fund, pe deasupra crestelor, o apă care sticlea în lumina razelor de soare. Aici creștea copilul, răsfățat de toți, pînă și de păsările cari se strîngeau pe lîngă el, îi coborau pe umeri, i se lăsau în palme și-l vrăjeau cu cîntecele lor. Din zi în zi se făcea mai frumos, mai voinic, mai chipeș. Împăratul și împărăteasa îl priveau, din balconul înflorit, cum aleargă pe cărări, cum se pierde printre ierburi și pomi, cu părul ondulat și fîlfăind în vînt.

Pe măsură ce creștea copilul, inimile lor se întristau însă, căci zi cu zi, firea lui se schimba. Devenea gînditor, închis la suflet, turburat parcă de neliniști ascunse, cari fremătau în adîncurile ființei lui. Nu mai rîdea, nu se mai juca, ci se învăluia tot mai adînc în taine chinuitoare.

De aceea i-au zis Buzău, adică cel închis la suflet, turbure, neînțeles.

Era acum tînăr în toată puterea, cînd la porțile împărăției se vestiră soli străini. Veneau de departe, chipuri posomorîte, încruntate, pline de prevestiri rele. Aduși în fața împăratului, solii se închinară pînă la pămînt. Trupurile lor se încovoiră greu de armături...

— Sîntem solii împăratului Negru — ziseră ei — şi-ţi aducem sănătate şi urare de bine, măria ta.

— Fiţi bineveniţi la noi, luminaţi oaspeţi — răspunse împăratul — şi mulţumesc craiului Negru de cinstea ce-mi face.

Apoi, după ce se odihniră, fură poftiţi să ia loc în fruntea mesei împărăteşti. Vinul începu să curgă în pahare. Veselia coborî în suflete şi limbile se deslegară.

Numai iată că în toiul veseliei, unul din soli, cel mai bătrîn, se ridică şi ţinîndu-şi paharul în mînă, zise:

— Iertaţi-mă că turbur împărătescul ospăţ. Dar noi sîntem soli şi slujitori ai craiului Negru şi avem poruncă să nu ne pierdem vremea în vin şi în răsfăţ. A ajuns pînă la urechile măriei-sale vestea despre un copil minunat, cu părul de aur, pe care cică-l aveţi şi sîntem trimişi să ne încredinţăm de adevăr. Dar copilul nu-l vedem nicăiri. Au a fost numai svoană deşartă?

— Nu, n-a fost numai svoană deşartă — răspunse împăratul — Şi făcu semn unui slujitor. După puţin timp, un val de lumină se revărsă pe uşa care se deschise, şi Buzău păşi mîndru în faţa mesenilor.

— Cum vedeţi — reluă împăratul — n-a fost numai svoană deşartă. Comoara fără preţ a împărăţiei mele, stă în faţa dumneavoastră.

— Să trăieşti, măria ta — zise solul, revenindu-şi abia din orbirea pe care i-o lăsase strălucirea părului — Drept este că, o astfel de comoară n-are preţ. Numai sîngele vitejilor şi ascuţişurile de săbii pot să i-l găsească!

— Ce vrei a spune cinstite sol al craiului Negru? — strigă împăratul, încruntîndu-se şi izbind cu pumnii în masă.

— Nimic, măria ta; doar că Negru împărat nu se va mulţumi numai s-audă despre aşa comoară, ci va voi s-o şi aibă.

Se făcu tăcere adîncă. Mesenii aşteptau, cu chipurile încremenite, iar solii se ridicară încet, şi zăngănindu-şi armele, ieşiră, unul cîte unul.

Nu trecu mult şi se pomeni apoi veste că oaste străină a năvălit în ţară, pustiind şi cotropind totul. Vîlvătăi de flăcări se vedeau noaptea, luminînd cerul spre răsărit. Împăratul le privea îngrozit. Craiul Negru avea oaste de temut, pe care greu ar fi putut-o înfrunta.

Intr-o zi, cum se plimba zbuciumat prin grădină, se întîlni în faţă cu Buzău. Acesta îl privi ţintă în ochi şi-l întrebă:

— De ce eşti posomorît, măria ta?

— Cum să nu fiu? — răspunse împăratul — Duşmanii mi-au călcat ţara. De la un capăt la altul al ei, numai durere, lacrimi şi sfîşieri. Cum să nu fiu posomorît, copilul meu?

— Linişteşte-te, măria ta. Împăratul Negru nu-ţi va putea cuprinde ţara. Pentru aceasta, dă-mi voie mie să-l întîmpin. Îmi trebuiesc numai cîţiva ostaşi credincioşi de-ai tăi. Întreabă-i, care vor să meargă cu mine?

Împăratul asculta nedumerit. Nu ştia ce să-i răspundă. Privind însă mai adînc în ochii lui, se cutremură. Jucau în ei volbure de scîntei, se frămîntau fulgere şi curcubeie. In acelaşi timp, părul îi tremura şi i se despletea pe umeri.

— Fie — zise într-un tîrziu, înfiorat.

Apoi, adună ostaşii şi le destăinui cele întîmplate. Cînd se sfătuiau ei aşa, iată că intră pe uşă şi Buzău. Păşi în faţa oştenilor şi sfredelindu-i cu privirile, îi întrebă:

— Cari din voi vor să mă urmeze?

Oştenii îşi plecară frunţile în semn de învoire. Buzău alese la întîmplare cîţiva din ei şi luîndu-şi rămas bun de la împărat, ieşi pe porţile larg deschise. Împăratul privea de la fereastră. Bătrîn cum era, s-ar fi vrut şi el în rîndul celor ce plecau. Tîrziu, cînd nu mai zări nimic, se-ntoarse şi el...

In vremea aceasta, Buzău cu oştenii trecea înainte. Munţi uriaşi îşi deschideau adîncurile în calea lor; văi întinse, prăpăstioase, cu rostogoliri de ape înspumate, rămîneau în urmă; păduri nepătrunse, forfotind doar de şerpi şi fiare sălbatece erau străbătute fără spaimă.

Ziua, spre a nu fi văzuţi, Buzău îşi învăluia ostaşii într-o ţesătură uşoară de aur a părului său, asemeni razelor de soare, iar noaptea, părul lui se făcea ca borangicul lunii.

Şi-au mers aşa zile şi nopţi întregi, dar cu oştile craiului Negru nu se întîlniră. Numai iată că într-o zi, spre seară, ajunseră într-o poiană verde. Aerul era răcoros şi îmbălsămat. Stele răsăriseră ici, colo şi sclipeau ca nişte ţinte de aur. Luna se ridica şi ea, rotundă şi limpede, ca o oglindă. Obo-

siți, se trîntiră în iarbă și adormiră... Dar pentru Buzău somnul nu ținu mult, că simți o fîlfîire ușoară, ca de aripi nevăzute, pe deasupra și stropi reci, ca de rouă, îi căzură pe pleoape, făcîndu-l să-și deschidă ochii. Nu văzu nimic, numai lumina lunii era parcă mai limpede, iarba mai verde, poiana mai fermecată. Deodată auzi un glas, pierdut pe sus, care îngîna un cîntec duios:

Buzău, Buzău,
De dorul tău,
Suspin mereu...
Suspin și plîng,
Viața-mi stîng.

Glasul se depărta încet, se stingea, în volbura de taine a văzduhului. Tîrziu, cu sufletul legănat de vraja cîntecului, Buzău adormi iar.

Măre, ce se întîmplase? Împăratul Negru auzise, prin iscoadele sale, că Buzău a plecat împotriva lui. Un vraci bătrîn îi spusese că tînărul are puteri minunate și că nu-i poate sta în cale decît unul dăruit tot cu astfel de puteri. Negru împărat avea o fată cu trup nevăzut, numită Sînziana. Ochi pămîntean n-o putea zări, dar frumusețea ei se revărsa în valuri luminoase, pe unde trecea.

Pe această fată, Negru împărat o măritase în silă cu Dunăre-Balaur, care era rău, nemilos, dar puternic și putred de bogat. Acesta o ținea închisă, într-un palat de cleștar, păzit de patru pești uriași; în timp ce el cutreiera împărățiile sale de apă, Sînziana se ofilea singură, privind prin pereții palatului cerul de deasupra și visînd un voinic care s-o scape de acolo.

Pe ea o trimisese Negru împărat în calea lui Buzău, să-l ademenească.

Și într-adevăr, a doua zi, cînd se sculă, Buzău se simți istovit, plin de neliniște. Totuși nu spuse nimic oștenilor ci își urmă drumul.

Noaptea-i cuprinse din nou într-o pădure. Oștenii adormiră numaidecît. Buzău nu putu adormi. Aștepta, cu fața în sus, măsurînd înălțimea albastră. Deodată, auzi glasul minunat, care-i vrăjise sufletul:

Buzău, Buzău,
Din părul tău
Un fir să tai,
Să-l svîrli pe plai.
Fir de lumină,
Dorul alină;
Fir de mătasă,
Dorul m-apasă.

Aproape fără să știe ce face, Buzău își smulse repede un fir de păr, pe care-l suflă în vînt. În licărirea lui, o clipă zări chipul fetei. Era frumos, așa cum în lume nu se mai văzuse, dar dispăru numaidecît.

A treia zi, Buzău spuse oștenilor că pot să se întoarcă îndărăt, acasă. Împăratul Negru și-a retras oștile, și va veni și el, după ce se va încredința deplin de aceasta. Își luă rămas bun de la ei, ură sănătate craiului Zizin și împărătesei, apoi se depărtă încet, ascuns sub învăluirea aurie a părului. Merse așa cale necurmată. Munții începeau să se răărească. Clinurile lor întunecate, alunecau la vale, topindu-se în prelungiri întinse. Cerul se deschidea tot mai larg, mai cuprinzător, înainte. Cum mergea așa, își aminti cîntecul fetei:

Din părul tău
Un fir să tai,
Să-l svîrli pe plai...

Mai smulse un fir; îl flutură în vînt; chipul i-apăru iarăși în toată frumusețea lui, legănîndu-se și plutind prin aer. Smulse alt fir, apoi altul și altul.

— Cine ești tu, chip frumos și luminos, de apari și dispari în strălucire de fire smulse greu din părul meu?

— Sînt fată de crai,
Floare din rai.
De vrei să m-ajungi,
Părul să-ți smulgi.
Inel de inel,
Să legi din el,
Pod de aur
Spre Dunăre-Balaur...

Că acolo într-un palat ascuns în ape, mă aflu și numai

Acolo mă poți vedea,
Și pot să fiu a ta...

Cîntecul s-auzea din ce în ce mai stins... Chipul se depărta. Buzău începu să-și smulgă fără întrerupere fire de păr, și firele se legau singure între ele, ca niște inele, întinzînd un drum luminos înainte, drum pe care Buzău începu să alerge fără odihnă. Picioarele îi sîngerau scrijelite, puterile îi slăbeau, dar el nu simțea decît o îmboldire lăuntrică, puternică. Munții rămăseseră de mult în urmă. Alerga acum pe-un cîmp deschis, neted, cu oglindiri de cer senin. Dîre de sînge începură să-i alunece pe față, împletindu-se în rîușoare subțiri, mărunte. În timp ce cu o mînă își smulgea firele, cu cealaltă căuta să-și dea seama, cu groază, că nu mai are multe. Și totuși nimic nu-i spunea că se apropie de Dunăre. Cîmpia se desfăcea aceiași, largă, minunată. De la un timp, începu să-și numere firele... tot mai puține, mai puține, o sută, optzeci, cincizeci... douăzeci... zece... opt. ... șapte... trei... căzu jos, zdrobit. În fața lui se vedea curgînd o apă lină. Își smulse ultimele fire și ajunse pe malul ei. Cu glasul sugrumat de durere, întrebă de Dunăre-Balaur.

— Sînt Siretul — îi răspunse — și merg spre Dunăre-Balaur. Duc cu mine toate comorile scormonite din adîncuri necunoscute, să-i cresc și să-i sporesc bogățiile.

Buzău se plecă chinuit pe fața apei. Se vedea în ea ca într-o oglindă. Nu mai era tînărul de altădată. Nu mai avea un fir de păr pe cap. Pielea i se încutase de durere. Fața-i era plină de sînge. Părea gîrbovit, îmbătrînit fără vreme.

Un dor fără margini îl copleși, pentru tot ce fusese, pentru tot ce lăsase în urmă, dar mai ales pentru tot ce nu putuse săvîrși. Chipul frumoasei, cu trup nevăzut, îi reveni în minte. Pentru că își jertfise tot ce avusese mai scump, părul lui de aur. Și totuși, n-ajunse la Dunăre-Balaur, s-o vadă, să fie a lui. Pînă acolo mai e drum, și el nu-l cunoștea; dar apa asta care-i curge pe dinainte, îl știe. Ea o cunoaște poate și pe fată. A văzut-o! Lacrimi mari îi năpădiră în ochi.

Deodată, greu ca de-o povară care-l apăsa de pretutindeni, se prăbuși în apă, rostogolindu-se în adîncuri.

În același timp, în urma lui, tot drumul pe care-l străbătuse, se prefăcu și el într-un rîu, ale cărui valuri semănau leit cu părul lui de aur. Oamenii i-au zis apei tot Buzău, și așa a rămas pînă azi. Și într-adevăr, ai crede, cînd vezi rîul alergînd voios printre munți, apoi din ce în ce mai legănat, pe șesurile întinse, ca și tînărul neastîmpărat, care aleargă dornic să afle fata cea de crai, cu trup nevăzut, ce așteaptă și se ofilește, ascunsă într-un palat la Dunăre-Balaur... cel cu trei capete de aur...

SATUL, 1936, nr. 67, p. 14

A. Legende despre apele României

I. Fîntîni

II. Izvoare

III. Lacuri

IV. Pîraie

V. Rîuri

1. Cheia Turzii

Aproape de muntele Petridului, la care unii mai zic și „Cheia Turzii", în care sînt multe peșteri, de multe veacuri, pentru că acest munte de stîncă este tăiat de „Valea Hășdatului", care vine din munții Apuseni ai Ardealului și se varsă în Arieș, de sus de Turda.

Peste crăpătura aceea mare de stîncă, spun că a sărit un unic om, Alexandru cel Mare, cu calul lui, Ducipal. Și calul cînd a sărit, fiind obosit, a dat cu gura de țărmurile dinspre miazănoapte, și a suflat cu nările, încît s-a făcut o fîntînă care și azi stă.

În adîncimea „Cheii Turzii" curge o vălicică, „Valea Hășdatului", care mînă mai multe mori.

Fîntîna stă și azi sub numirea de „Fîntîna lui Ducipal" calul lui Alexandru împărat.

(I. POP-RETEGANUL — *Diverse*). B. A., ms. 4544, f. 10.

II. IZVOARE

1. Legenda Arieşului, a Crişului Alb şi a tîrgului de fete de pe muntele Găina

Nori negri treceau sălbateci deasupra vîrfurilor muntelui Găina, pe alocurea acoperit de arbori înverziţi ce se profilau pe cer ca nişte străjeri neclintiţi.

O! De mult... tare de mult, pe vîrful Găinei, zidit pe patru mari stîlpi de aur, se ridica un palat mare, locaş de negrăit farmec al unei zîne frumoase, cu ochi albaştri ca cerul, cu părul mare lăsat pe spate, în care adesea şăgalnicul vînt se juca, iar razele bătrînului soare se întreceau în strălucire cu frumuseţea acestei zîne.

Şi era zîna de o bunătate îngerească. Şi-şi iubea chinuitul ei popor, ce muncea din greu la poalele, în jurul şi-n-lăuntrul muntelui. Poporul o iubea negrăit de mult. Ce sărbătoare mare era cînd zîna cobora în mijlocul oamenilor săi, mîngîind pe bolnavi, dînd daruri celor nevoiaşi, ascultînd durerea celor cu ochii în lacrimi, durerea celor sbuciumaţi sufleteşte şi cu zîmbetul ei îngeresc, cu mîna ei mică şi albă, fără podoabe lumeşti, dar cu daruri dumnezeieşti, împărţea în juru-i mulţumiri şi pe alocurea fericire.

Şi nu era colţ al pămîntului să nu fi aflat de zîna bună şi frumoasă. Nenumăraţi feciori de împăraţi voiau să o ia tovarăşa lor de viaţă. Zadarnică le-a fost însă bătaia la porţile de aur ale palatului ei. Şi întreaga ceată de crai mîndri şi bogaţi, cobora muntele cu părere de rău, că nici măcar strălucirea frumuseţei ei nu a fost văzută.

Zîna cu nici un chip nu voia să părăsească bunul dar chinuitul său popor.

Zînei îi dăduse Dumnezeu, pentru bunătatea ei nemăsurată, o găină albă ca neaua şi-i pusese pe cap o coroană mică de aur. Găina era hărăzită [...] ca în fiecare zi să facă un ou de aur.

Şi cînd se mărita vreo fecioară din popor, îi dăruia zîna în ziua nunţii şi un ou de aur. În acest ou era închis întregul noroc al tinerilor căsătoriţi şi fericirea noului cămin.

Şi aşa ajunsese cu vremea că feciorul nu se hotăra să se cunune, dacă feciora aleasă nu-i arăta oul de aur dăruit de zîna cea frumoasă şi bună.

Dar unde-i fericire, nevinovăţie şi bunătate multă, satana n-are astîmpăr. Începu să strice mintea bunului dar chinuitului popor, care începu să cîrtească împotriva bunei şi frumoasei zîne.

Zîna, la început mirată, nu pricepu nimica. Apoi se mînie foarte şi nu mai deschise porţile palatului nimănui. Erau, e drept, şi oameni cuminţi care nu plecaseră urechea la ispitele satanei. Zîna îi ştia, îi ajuta şi-i mîngîia.

Într-o primăvară, un flăcău vrînd să se însoare, părinţii nu-l lăsară. Fecioara aleasă nu căpătase de la zînă oul de aur al cununiei. Tare mult o vorbiseră de rău. Necăjit, flăcăul, împreună cu 2 tovarăşi de ai lui, se îmbrăcară în straie femeieşti şi înşelînd pe paznicii palatului, intrară în curte, furară găina cu coroana de aur şi un coş de ouă de aur. Ba, mai legară butuc şi pe un aprod. Cînd să treacă fugarii ultimul pod al palatului, găina cîrîi şi-i dete de gol. Abia apucară să fugă. Zîna, deşteptîndu-se din somn şi plimbîndu-se în turnul palatului său, observă tot ce se-ntîmplase. Călăreţi mulţi se luară după hoţi, dar zadarnică le-a fost truda.

Mirele, cu coşul cu ouăle de aur, o luase spre miazănoapte. Tot fugind, se împiedecă de o rădăcină groasă şi şerpuită, a unui arbore bătrîn şi răsturnă coşul cu ouăle de aur şi din gălbenuşul lor se născu Arieşul sau Aurarul, apă în al cărei nisip se pierde aurul.

Ceilalţi doi tovarăşi, cu găina năzdrăvană, o luară spre miazăzi. Scăpaţi de prigoana călăreţilor, peste noapte ascunseră găina într-o spărtură de stîncă. Dimineaţa, supt ea găsiră un ou de aur. Şi aşa trei zile la rînd. Cum puneau însă mîna pe ou, oul se spărgea şi gălbenuşul se scurgea în adîncimile pămîntului, prefăcîndu-se în vine de aur, ce se găsesc şi acum între Baia de Criş şi Brad.

Mîniați pe năzdrăvana găină, cei doi hoți îi striviră coroana de aur de pe cap și pe ea o omorîră.

Ca în fața unei minuni rămaseră uluiți cînd din găină ieși sînge alb care vopsi Crișul. De atunci e Crișul Alb. [...]

Și zîna se îmbolnăvi de supărare [...] iar palatul ei se sfărîmă și acum se găsește risipit pe stîncile „Muntelui Găina".

„Iar fecioarele să meargă în fiecare an, cînd e codrul încheiat, pe vîrful muntelui, unde mi-a fost castelul și numai acolo, în plină mulțime, să-și aștepte norocul, iubitul sau stăpînul, ca orice marfă aflată în tîrg" — fu blestemul zînei cînd se înălță la cer.

Hyperion, 1932, nr. 6, p. 12

2. *Izvorul lui Ștefan Vodă*

Nu-i român care să nu fi auzit pe bătrîni povestind seara, înainte de culcare, despre „Dealul Crucii" din Putna. Și mai că fiecare cunoaște istoria lui, povestită din moși-strămoși, strîns legată de zidirea mănăstirii Putna, falnicul și sfîntul loc de odihnă al scumpelor oseminte ale celui mai mare domn al Moldovei, ale lui Ștefan-cel-Mare!

Și strămoșii ne-au povestit, că lui Ștefan-Vodă, care a trăit o viață grea și zbuciumată, locurile mîndre și tainice de pe îngusta vale a Putnei atît de mult i-au plăcut, încît și-a făcut în biserica-i de aicea sălaș pentru veșnicie, ca măcar după moarte, trupul său mult ostenit, să afle dorita odihnă și liniște în acest loc tainic, liniștit și încîntător. El dorea adică, ca să audă din mormînt, [...] freamătul codrilor și șopotul Putnei, pe care în viață, nu odată cu nesaț îl asculta.

Și tocmai această tăinicie și liniște a locului, apoi freamătul codrilor și sunetul repedei Putne, mult îi plăcea marelui războinic Ștefan. De aceea, după ce isprăvea cîte-o luptă crîncenă și sîngeroasă, cu falnică izbîndă, și după ce-și vedea țara așezată pe o bucată de vreme pe pace, atunci pe loc părăsea strălucita, sgomotoasa și de mulți căutata sa curte, din preajma Sf. Dumitru din Suceava, își lua doamna și copiii, fără să deie de știre cuiva și o apuca de-a dreptul la cuibul său mult iubit, la sălbateca Putnă, ca să afle aici liniștea ce-i trebuia spre a-și oțeli puterile atît de des și de mult încordate, să poată închega în minte planuri de război cît mai istețe, să respire aer curat de munte, să se bucure de vederea brazilor veșnic verzi, să se odihnească fără grije pe pajiștile moi, să guste mirosul dulce de iarbă abia cosită și să beie apă rece și sănătoasă din limpezile izvoare de munte.

Și mai ales izvorul care curge în vale, de sub „Dealul Crucii", zîce că se putea lăuda, că apa lui curată ca lacrima și rece ca ghiața, nu odată a răcorit pe Ștefan-Vodă. Ștefan-Vodă adică, cu toate că era domnitor și-i sta în putere și voie să beie din vinurile cele mai alese din țară, ba chiar și din alte țări cu vinaturi vestite, bea cu mare plăcere din acest simplu și necunoscut izvor de munte.

Și zice că lui Ștefan-Vodă atîta îi plăcea aerul cel curat, mirosul florilor și al rășinei din brazii de pe dealurile Putnei, încît nu o dată poruncea să i se aștearnă masa pe un tăpșan de lîngă izvorul de sub „Dealul Crucii". Masa se întindea lungă. lungă ca s-ajungă, pentru Vodă și curtenii lui, care numai ce obliciau[1] că viteazul lor domn este la mănăstirea Putna, într-un buc[2] acolo îi urmau.

Și vodă, zice că nu era tocmai bucuros de dînșii și de multa gălăgie, căci doară de ea fugise, însă știi cum zice românul, fugise de ea, dar nu scăpa. Ștefan-Vodă, ca să-și răzbune asupra boierilor că năvăliră peste dînsul și aici în singurătate și-i stricară liniștea, punea să-i aducă cofe noi, noute, pline cu apă răcoritoare din izvorul de sub „Dealul Crucii". Vodă cu multă plăcere bea din răcoritoarea apă de munte și închina și la boieri. Aceștia desmierdați și dedați cu vin bun, vrînd, nevrînd făceau haz din necaz, sărutau cu multă supunere mîna lui vodă și înghițeau pocalul cu izvor rece repede, într-o dușcă, cu ochii închiși, ca apa mai repede să se strecoare la vale și să nu le rămîie pe limbă gustul de apă. Și vodă rîdea în sine și lăuda pe boieri că le place izvorul și lăuda izvorul, că apa îi este bună.

[1] A oblici — a afla, a descoperi, a observa (n.a.)
[2] Buc — clipă (n.a.)

Și fiindcă Ștefan-Vodă și cînd petrecea singur în draga-i Putnă, obișnuia să meargă la acel izvor și să beie apă din el, de aceea i-a și rămas numele de „Izvorul lui Ștefan-Vodă" și pînă astăzi, și așa se va chema pînă ce va mai călca picior de român pe aceste locuri.

O cruce de piatră, rădicată aici de un cuvios călugăr, spune trecătorilor că din acest izvor a băut marele Ștefan, cînd petrecea pe aicea. Această cruce a prins tradițiunea poporului în scrisoare și a scăpat-o de uitare. Și uitat nu va fi „Izvorul lui Ștefan" pînă vor mai fi români și ei de-a pururea vor fi!

D. Dan.
JUNIMEA LITERARĂ, 1904, p. 104.

3. *Izvorul din „Valea Poșăgii"*

A fost odată ca niciodată, așa se povestește, a fost pe „Valea Poșăgii" o fată frumoasă ca ruptă din soare, cu ochii negri ca mura și cu fața albă ca spuma laptelui. Ea era fată de păstor și păzea adeseori turma tătînesău pe „Valea Poșăgii" în sus.

Tot atunci trăia pe aici un tînăr cioban, înalt și zdravăn ca bradul de munte, încît multe căi și poteci ar fi trebuit să calci, ca să dai de un voinic asemenea lui. Voinicul cioban și tînăra păstoriță s-au îndrăgostit foc unul de altul căci, zău, spunînd drept, bine s-ar fi potrivit și, Doamne, o pereche mai nimerită nici că ai fi putut găsi în rotogolul[1] acestor munți.

Dar se vede că în cartea sorții le-a stat scris altcum Tatăl fetei, un moșneag îmbătrînit în zgîrcenie, n-a voit nici să audă de dorința tinerilor îndrăgostiți și a alungat din casa sa pe voinicul cioban, ca pe un nemernic. Căci, vedeți dumneavoastră, ciobanul era sărac lipit, iar bătrînul avea stare bunișoară.

[1] Rotogolul — cercul (n.a.).

Și ciobanul s-a dus, a pribegit în lume, fără să știe suflet de om despre păsurile lui.

La cîțiva ani, cînd s-a întors cu o turmă de oi pe care și-a agonisit-o, iubita sa, frumoasa păstoriță zăcea astrucată[1] în mormînt. A omorît-o dorul, s-a uscat pe picioare, cum se usucă floarea lipsită de rouă, iar la capul mormîntului i-a crescut un brad frumos. Ciobanul și-a făcut din el un fluier și cînta seara la mormînt doine atît de înduioșetoare și de jalnice, de ți se rupea inima ascultîndu-le. Iar în urmă n-a mai putut purta durerea ce-i apăsa sufletul chinuit și de dor și de bănat s-a împietrit, s-a schimbat în stană de piatră, care și azi scoate gemete dureroase și varsă lacrimi după iubita pierdută.

O. DENSUȘIANU, *Tradiții și legende*, p. 52

[1] Astrucată — învelită (n.a.).

1. Legenda Craioviței

[...] Era odată de mult, foarte de mult, un oraș așezat în locul unde se află astăzi lacul tăcut, un oraș mare, cu case înalte, o veche fortăreață, ale cărei înalte turnuri erau scăldate de rîul Jiului...

Un popor fericit locuia această cetate; un voievod puternic o guverna, prăvăliile mahalalelor de negustători erau pline de tot ce-și poate cineva închipui mai frumos, poporul era totdeauna sătul, și boierii nu se strîngeau la divan fără procese.

Bunul voievod avea o fată, despre care se spuneau minuni de frumusețe, deși n-o văzuse nimeni, afară de tată-său și de doica care o servea. Cînd s-a născut, părinții ei au uitat să facă ospăț pentru ursitoare, și, ca să-i pedepsească pentru această ofensă, cele trei surori legară soarta prințesei cu a orașului, declarînd că îndată ce aceasta ar trece pragul camerei unde s-a născut, Craiovița și locuitorii săi vor dispărea. Așa că, sărmana domniță ajunsă fată mare, murea de urît, torcînd lînă între patru pereți.

Într-o zi, un tînăr împărat, aliat al voievodului, ceru în căsătorie pe frumoasa prințesă. Era în aprilie; păsări cu gîtul roșu ciripeau în tufișuri de păducei și mici violete surîdeau la umbra boschetelor verzi; soarele strălucea vesel și undele Jiului cîntau un cîntec vesel.

Frumoasa domniță își zări pretendentul prin o deschizătură a oblonului. Călare pe un cal de Bugeac, cu o șea bogată, tînărul împărat, preces de trîmbițe, înainta în mijlocul unei escorte strălucite.

Mantia-i era brodată cu fir de aur și perle, o pană lungă, albă, fîlfăia în coiful său de argint.

Neputînd rezista curiozității, domnița întredeschise fereastra pentru a-i vedea mai bine.

În acest moment, tînărul împărat ridică capul și prințesa, asupra cărei își arunca ochii, îi plăcu extrem de mult, căci se opri deodată și, după ce o salută adînc, îi aruncă îndemînatec un buchet de flori, care-l avea în mînă.

Foarte mișcată, domnița închise fereastra, dar luă buchetul, pe care îl duse la gură, roșindu-se, pe cînd tînărul împărat suia treptele cari duceau la palatul voievodului.

Dar vai! bucuria lui trebuia să fie de scurtă durată, căci bunul voievod îi făcu cunoscut, că fiica sa era osîndită la o închisoare perpetuă, și dacă ar încerca numai să treacă pragul camerii sale, Craiovița, cu toți locuitorii săi ar dispărea; așa hotărîseră ursitoarele ofensate.

Cu toate acestea, tînărul împărat nu se descurajă. Se prefăcu că e în bună înțelegere cu aliatul său, dar cîștigă o femeie din palat și ajunse a comunica cu prințesa, pe cînd dormea doica.

Se hotărî ca, la ora cînd voievodul și poporul său vor fi la biserică, domnița să vină să întîlnească jos la scară pe tînărul împărat și să fugă împreună, afară din oraș. Această noapte a fost să fie fatală Craiovitei [...].

Pe cînd își frîngea mîinile de disperare în cameră, la scară, brațele unui cavaler se întindeau spre prințesă; învingătorul său o așeză înainte pe calul din Bugeac, și animalul împintenat o luă în galop furios.

Dar nu trecu bine curtea palatului și se deslănțui un vînt grozav; cataractele cerului se deschiseră, Jiul ieși din albia sa, pămîntul se cutremură, pe cînd orașul se cufunda cu încetul.

Apa se ridica, se ridica mereu, ajunse deasupra caselor și în curînd deasupra turnurilor, pe cînd clopotele amestecau încă sunetele lor funebre, cu plîngerile muribunzilor. Totul dispăruse, penajul alb al tînărului împărat și rochia albă a domniței, pluteau singure pe unde, pe urmă se cufundară în abis.

GAZETA TRANSILVANIEI, 1900, (II), nr. 75, p. 1.

2. Lacul Doamnei

[...] se află la o distanță de 5 km de oraș, spre miazăzi, situat între două dealuri, la est și nord; că unul dintre dealuri, cel de la est, poate să aibă o mărime aproape de 15 km, și că pe coama (mijlocul) lui, se vorbește, că pe timpul domniei lui Traian, ar fi fost o șosea lucrată chiar de dînsul.

Pe aci, o doamnă, voind a fugi de barbari... se sculă și, luînd cu sine toate tezaurele domnești, le puse într-un car și purcese spre Caracal, unde voia să-și afle azil, scăpînd de cursele păgînilor. Ea veni pînă la mijlocul acestui deal, împreună cu toată curtea sa. Și în carul în care erau sculele domnești, se vorbește de un butoi cu bani, ce ar fi fost pus de dînsa tot în acel car. Care butoi, la urcare pe acest deal, căci pe aci trecea șoseaua, se zice că, alunecînd din car, se duse în vale, și intră în lacul care pe atunci purta alt nume. De atunci se numește „Lacul Doamnei".

REVISTA PENTRU ISTORIE, ARHEOLOGIE, și FILOLOGIE, 1912, p. 344.

3. Iezerul Mare și Iezerul Mic

În munții Țibinului, la poalele Cindrelului și Frumoasei, în două văi romantice, se află ascunse ca niște mărgăritare, două lacuri cristaline: Iezerul-Mare (1992 m) și Iezerul-Mic (2060 m). Din ele își ia obîrșia rîul Țibin.

Ciobanii din acești munți povestesc că iezerele acestea, din care se adapă Țibinul, s-au născut din lacrimi, din lacrimile durerii și bănatului, lacrimi de fată mare.

Zice că în acești munți, pe la Frumoasa, trăia odinioară o fată de cioban, mîndră și frumoasă, mai frumoasă ca zînele năzdrăvane. Să fi umblat o țară întreagă și nu-i găseai perechea. Ciobanii o desmierdau cu numele de „Frumoasa munților".

De la ea și-a primit muntele acest nume, ce-l are pînă azi. Tot pe atunci erau pe aici doi ciobani tineri și voinici, drepți ca brazii și viteji fără seamăn. Ei să luau la trîntă cu ursul și-l răpuneau în luptă dreaptă și prindeau în fugă căprioarele sprintene. Voinicii flăcăi au îndrăgit fiecare pe Frumoasa; fata însă îi iubea pe amîndoi deopotrivă; ea nu-și putea da inima întreagă nici unuia din ei. Iar cînd o fată mare iubește doi voinici deodată, să știți că nu e bine, este o pacoste și lucrul n-are să ia sfîrșit bun. Așa s-a întîmplat și aci. Cei doi voinici văzură în curînd că așa nu pot trăi, că trebuie să se aleagă într-un fel și se învoiră să hotărască între ei lupta, lupta dreaptă, pe moarte pe viață.

Și într-o frumoasă zi de vară se încăierară la luptă, pe o culme de munte, armat fiecare cu cîte-o ghioagă țintuită. Grea le-a fost lupta, și se părea fără de sfîrșit, căci fiecare era meșter și la atac și la apărare. Vinele se încordau, sîngele țîșnea din răni, dar voinicii nu se dau. Deodată unul se poticni și în clipa următoare se rostogoli de vale, cu capul zdrobit de ghioaga protivnicului.

Învingătorul dădu un chiot de bucurie și plecă în calea Frumoasei, dar n-ajunse departe. Rănile primite îi secară puterile și în o vale din apropiere își găsi sfîrșitul, asemenea tovarășului său.

Cînd Frumoasa munților găsi pe iubiții săi fără suflare, îi jeli și-i plînse mult, zile întregi, nenumărate, pe locul unde li s-a stins viața. Ochii i-au devenit un izvor de lacrimi nesecate și din lacrimile aceste de durere s-au făcut cele două iezere. Și apa lor este și azi curată și limpede, ca lacrima...

Din aceste lacuri alpine izvorește „Rîul -Mare" și „Rîul-Mic", cari se împreună din sus de comuna „Gura-Rîului" și formează Țibinul.

S. MOLDOVEANU

FOAIA POPORULUI, 1910, p. 7.

4. [*Lacul Simina*]

În vremuri, trăia în sat devale un cioban voinic cu numele Bodea. El se îndrăgostise de Simina, fiica Runcului, o fată frumoasă fără pereche. Amîndoi îşi erau dragi, dar se vede că n-au fost croiţi unul pentru altul căci Pitarul Ilie, un boier grec, care cu sprijin domnesc se aşezase în sat, făcîndu-se stăpîn şi pe o parte din moşiile băştinaşilor, îşi puse ochii pe fată...

Călcă casa Runcului şi răpi pe Simina, pe care o necinsti. Ea, de ruşine şi durere, şi-a făcut samă, aruncîndu-se în lacul pe care l-ai văzut şi care-i poartă pînă azi numele.

Grecul şi-a luat în urmă plata. Căzînd în mîinile Bodii, l-a suit şi l-a legat între stîncile Pitarului, unde vulturii i-au sfîşiat carnea de viu, bucăţică cu bucăţică. De-atunci piscul poartă numele Pitarului.

SEMANATORUL, 1903, p. 56.

1. *Fecioral Dediului*

În o depărtare cam de două mile, spre miezul nopţii de oraşul Suceava, se află satul Pătrăuţii.

Între pîraiele ce curg pe hotarul acestui sat, e unul care se numeşte „Pîrîul Dediului".

Dediul se zice că a fost un om foarte bogat, că avea turme nenumărate de oi, încît nici el însuşi nu le mai ştia numărul.

Stîna Dediului era aşezată pe valea pîrîului acestuia, şi de atunci pîrîul poartă numele Dediului.

Dediul n-avea nici un copil. El ţinea numai pe unul de suflet, care era tare la trup, dar cam slab la minte. Pe acest copil de suflet îl puse stăpîn şi privighetor peste toţi ciobanii. Ciobanii aveau mare respect şi frică de dînsul. Ei îl ascultau mai dihai decît pe stăpînul lor cel adevărat. Şi ian să nu-l fi ascultat, atunci ceea ce-ar fi căpătat, n-ar fi putut împărţi cu nime.

[...] Turmele lui nu sta mult într-un loc, ci acuşi le aflai aici, acuşi dincolo, [...].

Pe Dediul însă rareori îl puteai vedea undeva, căci el sta pe lîngă casă şi grijea de ale sale.

Într-o zi, fiind în Iaşi o nuntă boierească, mai toţi boierii din ţara Moldovei se adunară cu cucoanele şi cuconiţele sale la aceea nuntă, căci însuşi domnitorul era acolo.

La nunta aceea, nu ştiu cum s-a întîmplat şi cine ce-a făcut, destul că fu poftit şi Dediul cel neînsemnat, după cum le plăcea unora să-l numească, şi cari îşi cam bătea joc şi făcea rîs de dînsul.

Dediul se și înfățișă ca om nebăgat în seamă, îmbrăcat într-un cojoc lung și mițos și încălțat cu opinci, bunăoară cum se poartă și în ziua de astăzi românii munteni.

Nunta se începu. Lăutarii cîntau. Tinerii și tinerele jucau de mergea colbul. Bătrînii se petreceau. Unii bea alții mîncau. Toți erau veseli, toți erau bine dispuși, pînă și însuși Dediul, pe care de altă dată îl vedeai tot dus pe gînduri, acuma era așa de vesel, că nici nu l-ai fi cunoscut; să-l fi văzut numai cum plesnea din degete și se învîrtea ca prîsnelul într-un picior! Oaspeții nu-l prea băga în seamă, dar nici lui nu-i prea păsa de dînșii.

Așa s-a trecut ziua cea dintîi.

A doua zi sosi „masa cea mare".

La această masă a fost și este încă și acuma datină pe unele locuri la români, ca să dăruiască, fiecarele dintre nuntași, tinerilor căsătoriți, cîte ceva, adică după putință și după cum îl trage inima. După cum e știut, mai întîi încep a se strînge aceste daruri de la nunul cel mare.

Așa s-a întîmplat și aici. Mai întîi s-a început cu domnitorul și s-a sfîrșit cu Dediul.

Unii dăruiau tinerilor cîte-o bucată de moșie, alții trăsuri cu cai și iară alții pluguri cu boi, pungi pline cu galbeni, în scurt, care cum voia și ce putea.

Veni rîndul și la Dediu.

Acesta zise:

— Eu, ca om nebăgat în seamă, din cîtă avere mi-a dat bunul Dumnezeu, dăruiesc tinerilor căsătoriți 300 de mioare negre, oacheșe de-un ochi și pintenoage de-un picior... Atîta de la mine, de la Dumnezeu mai mult...

Cînd îl auziră ceialalți nuntași dăruind atîtea mioare, toate oacheșe de-un ochi și pintenoage de-un picior, au început a da din umeri și a se uita lung unul la altul, mirîndu-se de unde poate avea omul acesta atîta amar de oi, că ei n-auzise încă nimica pînă atunci, despre averea lui...

Însuși domnitorul s-a mirat foarte mult de aceasta și de aceea l-a și întrebat:

— Cu cine ții dumneata atîta avere, atîta amar de oi?

— Cu cine?... ia cu cei slabi de minte, dar tari de virtute! — răspunse Dediul cu sînge rece, ca și cînd ar fi fost vorba despre un lucru ne'nsemnat.

Domnitorul însă, nu-i trecu din vedere nepăsarea cu care răspunse Dediul. Și spre a se încredința despre virtutea acelor oameni, voi să cerce pe unul din ei. Deci zise iară:

— Bine!... dacă e așa treaba, apoi să-mi trimeți pe unul dintre acei slabi de minte, dar tari de virtute, ca să se lupte cu unul dintre „boinicii"[1] mei.

— Bucuros!... de ce nu?... voi trimite pe unul, mai cu seamă dacă măria ta dorești numaidecît! — răspunse Dediul.

Domnitorul ținea pe lîngă curtea domnească, pentru desfătarea sa și a oaspeților săi, mai mulți boinici, cari umblau goi pînă la brîu și partea cea goală a trupului și-o ungeau cu untdelemn, ca în luptă să fie mai puternici... Acești boinici erau așa de tari, că dintr-o singură apucătură sfărîmau tot ce le venea înainte, și cînd se întîmpla de se mînia atunci începea a răcni și a striga, de te cuprindeau fiori reci cînd îi auzeai, și de înaintea lor fugea mîncînd pămîntul, orișicine.

Cei ce se simțeau în putere și aveau curaj, mergeau spre a se trînti cu dînșii, dar unora ca aceștia totdeauna le mergea treaba cam rău, căci erau învinși și măcelăriți ca vai de dînșii.

Rar care scăpa cu viața din mîna lor. Și de se întîmpla și scăpa vreunul, apoi aceasta venea numai de acolo că boinicii își făceau milă de dînsul, dăruindu-i zilele, să meargă în plata lui Dumnezeu și să spuie și altora ceea ce i s-a întîmplat, ca nime să nu mai cuteze a se pune la luptă cu dînșii.

După ce se sfîrși nunta, Dediul își căută de drum, să se pornească spre casă.

Domnitorul însă îl mai opri pe-un minut și-i zise:

— Dediule! Să nu uiți ce mi-ai făgăduit, adică să-mi trimiți pe unul din feciorii tăi, să se lupte cu unul dintre boinicii mei!

— Cuvîntul rămîne cuvînt! — răspunse Dediul. — Îndată ce voi ajunge acasă, voi și trimite pe unul cu cele 300 de mioare ce le-am dăruit tinerilor; dar și măria-ta să nu uiți a-mi trimite, prin feciorul meu, un burduf de făină, căci tocma acuma mi s-a gătit făina, și pînă ce voi trimite la moară, n-am cu ce să-mi țin ciobanii!

— Bine! bine! îți voi trimite, — zise domnitorul.

Dediul, luîndu-și ziua bună de la domnitor și doamnă, de la oaspeți și cucoanele acestora, plecă spre casă.

---

[1] Boinic, boinici — boi — luptă — războinic, atlet, luptător (n.a.)

Domnitorul însă, cum se porni acesta, îndată dete de ştire unuia dintre cei mai tari boinici ai săi, să se într-armeze, ca pe cînd va veni trimisul lui Dediu, să-l facă mii de bucăţi.

Boinicul se şi pregăti, după cum i se spuse. Mîncă bine, bău bine, ... îşi unse trupul cu untdelemn, ca cu atîta să fie mai tare şi apoi aşteptă cu nerăbdare pe feciorul lui Dediu.

Dediu, ajungînd acasă, alese din turmele sale 300 de mioare oacheşe de-un ochi şi pintenoage de-un picior şi chemînd pe feciorul său de suflet, îi zise pe nume:

— Ia aceste 300 de mioare şi le du măriei-sale domnitorului la Iaşi, căci fiind eu alaltăieri acolo la o nuntă, le-am dăruit însurăţeilor. Domnitorul m-a poftit să-i trimit şi pe un cioban de ai mei să se lupte cu unul din boinicii săi; însă fiindcă acuma nu mi-i cu putinţă de-a mai trimite încă pe unul dintre ciobani cu tine, ci numai pe un băieţel care să-ţi fie mînă de ajutor, de-aceea luptă-te tu cu boinicul acela şi caută de te întoarnă cît mai degrabă acasă. Spune totodată măriei-sale să fie aşa de bun şi să-mi deie burduful cel de făină ce mi l-a făgăduit, căci vezi că ni s-a gătit făina şi n-avem nici măcar o mînă din ce să ne facem mămăligă.

— Bine tată! — răspunse feciorul. — Lasă-te numai pe mine, că doară ştiu eu ce voi face!

Şi cum zise acestea, aruncă un burduf mare pe spate, luă o botă ciobănească în mînă şi se porni amîndoi, cu băietul şi cu cele 300 de mioare spre Iaşi.

A treia zi, pe la prînzul cel mare, ajunse cu turma de mioare aproape de Iaşi. Acolo, pe-un fînaţ, lăsă mioarele cu băiatul să le pască, iar singur se duse la curtea domnească.

Cum ajunse la curte şi cum dete cu ochii de domnitor, fără multă socoteală şi chibzuială, adică ca un cioban născut şi crescut la oi, care nu prea ştie multe, îi zise:

— Bună ziua, vodă!

— Mulţumim ciobane! — răspunse acesta, aruncînd o privire de lup la dînsul, ca şi cînd ar fi voit să-l soarbă de-odată într-o lingură de apă. — Dar ce veste mi-i spune? ... cine eşti tu? — îl întrebă domnitorul mai departe, după ce-şi mai potoli puţin **mînia.**

— Eu sînt ciobanul lui Dediu, care m-a trimis la măria-ta cu 300 de mioare ce le-a dăruit odinioară însurăţeilor, cînd a fost aici la nuntă, şi care mi-a spus că am de-a mă lupta şi c-un boinic de-al măriei-tale! — răspunse feciorul.

— Aşa!... bine!... îndată voi porunci unui boinic să vie şi să se lupte cu tine!

Feciorul se uită lung în faţa domnitorului, dar nu zise la aceasta nimic, ci se juca numai cu bota sa păstorească, purtînd-o ca un fus printre degete, ca omul ce e dus pe gînduri.

Domnitorul însă porunci să-i aducă mai întîi un drob mare de sare pentru mioare, pe care vreo şase inşi de-abia îl puteau purta pe patru pari de fier.

— Ia drobul acesta, — zise el feciorului, — şi du-l mioarelor ca să-l lingă, căci ştiu bine că vor fi dorite de sare, şi apoi după ce te vei întoarce, te vei lupta cu unul din boinicii mei!

Feciorul, nici una nici două, luă drobul cel mare ca o huscă[1], de sare, subţioară şi cît ai bate în palme, îl duse mioarelor şi aşezîndu-l într-o crivală[2], le dete drumul să-l lingă.

Întorcîndu-se îndărăt, îi zise iarăşi domnitorul:

— Acum te poţi lupta c-un boinic!

— Hei!... nu merge aşa după cum socoţi măria-ta! — răspunse el — eu abia mai'nainte am căzut de pe drum, şi-apoi vorba ceea şi cel ce pică dintr-un copac, încă stă şi se odihneşte un pic, d-apoi eu care am făcut o cale aşa de lungă, de la Pătrăuţi, de pe lîngă Suceava şi pînă în Iaşi. Ce să zic?... nu pot să mă lupt aşişi[3] acuma, că-s flămînd... Dă-mi mai bine ceva să mănînc, şi-apoi... despre mine, mai că m-oi lupta, însă pîn-atunci ba!

— Şi ce poftеşti tu de mîncat şi de băut?. — îl întrebă domnitorul.

— Ce să poftesc?... ia o pîine şi-o cofiţă de vin pe lîngă dînsa. Cu pîinea să-mi stîmpăr foamea şi cu vinul setea!

Domnitorul porunci îndată să i se deie o pîine şi-o cofiţă de vin.

Aceasta se şi împlini.

Ciobanul luă pîinea în mîna stîngă şi cofiţa în mîna dreaptă, se duse apoi în mijlocul ogrăzii şi acolo răzemîndu-se pe botă şi încrucişîndu-şi picioarele, adică cum e datina ciobanilor de-a sta în picioare, răzimaţi pe botă, cînd ies cu oile

[1] Huscă — calup de sare obţinut prin fierberea apei sărate (n.a.).
[2] Crivală — teasc (n. a.)
[3] Aşişi — chiar (n. a.).

la păscătoare, şi fără a se sfii cît de puţin, începu a mușca cîte o bucată din pîine şi a bea cîte o gură de vin.

Domnitorul şi doamna, boierii şi cucoanele, şi toţi cei ce se mai afla adunaţi la curtea domnească, sta pe foişorul curţii şi se uita cu curiozitate la dînsul, cum mănîncă şi bea.

Boinicii, cari se afla nu departe de dînsul, ascunşi după cheutorile[1] unei case, nu mai putea răbda pînă ce va găti de mîncat. Mai cu seamă cel ce era menit ca să se lupte cu dînsul, parcă sta pe ace, şi de aceea se repezi ca un leu la dînsul, ca şi cînd ar fi voit să-i curme viaţa dintr-o singură lovitură, şi-i zise, după ce ajunse la dînsul; „să nu mănînce atîta, ci să se apuce mai degrabă la luptă cu dînsul, că n-are vreme să-l aştepte toată ziua, pînă ce se va sătura el".

Ciobanul, care nu ştiu şi nici nu băgă de seamă cum şi de unde a răsărit de-odată boinicul, ca şi cînd ar fi picat din cer, îi zise cu sînge rece, ca unul ce nu s-a spăimîntat nici un pic:

— Măi omule!... ian du-te încolo şi dă-mi bună pace să mănînc!

Boinicul, ca şi cînd nici nu l-ar fi auzit, nu-l ascultă, ci tot una îl zîdărea[2] şi-l cincăia[3] să se apuce mai degrabă la luptă cu dînsul.

— Ian şezi binişor! — zise ciobanul iarăşi — ia lasă-mă, să-mi tihnească această bucăţică de pîine şi vinul acesta... Nu mă zîdări, că nu ţi-am făcut nimic!...

Da de unde!... Boinicul nu voia nicidecum să-l asculte, ci se încăiera de dînsul ca scaiul de oaie.

Văzînd ciobanul că boinicul nu glumeşte şi că nu vrea nicidecum să-i deie pace, ci tot una îl cincăieşte, cum bea vin din cofiţă, îl prinse frumuşel cu cotul şi-i strînse grumazul subţioară, apoi fără să se mai îngrijească mai departe de ceva, mîncă şi bău înainte, pînă ce găti toată pîinea şi tot vinul. După aceea dete drumul boinicului de subţioară, pe care demult l-a fost iertat Dumnezeu şi care căzu mort ca o broască la pămînt. Puse apoi cofiţa jos şi zise domnitorului, care sta şi se uita la dînsul de pe foişor.

— Trimite-mi acuma pe-un boinic să mă lupt cu dînsul!

[1] Cheutoare, cheutori — încheieturile de la capetele bîrnelor, la colţurile ale unei construcţii ţărăneşti (n. a.).

[2] A zîdări — a întări, a ataşa (n.a.)

[3] A cincăi — a cinăchi=a irita, a mînia, a certa (n. a.)

Auzind ceilalţi boinici cuvintele acestea, încremeniră de frică şi nu ştia acuma încotro şi unde să fugă şi cum să se ascundă mai degrabă de dînsul, ca să nu păţească şi ei ca fărtatul lor, pe care bine-l văzură cum căzuse mort la picioarele ciobanului.

Domnitorul însă îi zise:

— Ciobănaş dragă! mi-a trecut de şagă!... Dacă mi-ai omorît tu pe cel mai tare dintre boinicii mei, apoi cu ceialalţi nici nu voi să te mai încerc, căci după cum te văd eu, tu eşti în stare să mi-i prăpădeşti pe toţi... să nu mai rămîn nici cu unul.

— Apoi dă!... eu n-am ştiut că măria-ta te lauzi cu astfel de boinici, căci să fi ştiut una ca aceasta, atunci îţi spuneam din capul locului să-ţi alungi pe toţi boinicii de pe lîngă curte, să nu le mai dai mîncare degeaba, ... să-şi caute mai bine de alt lucru, ... să nu piardă zilele domnului în zadar... iac-aşa cu minciuna... Decît s-ar fi lăudat ei că se vor lupta cu mine şi m-or învinge, mai bine s-ar fi dus undeva să se apuce de muncă, c-apoi atunci n-ar fi păţit-o... dar aşa... uită-te la boinicu-ţi cum se încălzeşte acum cu foalele la soare, de voinicia lui cea mare!

Domnitorul nu ştia ce să se mai facă, una de mînie că i-a omorît boinicul, şi a doua de ruşinea ce-o păţise dinaintea oaspeţilor. Ar fi poruncit să-l prindă şi să facă cu dînsul aceeaşi ce a făcut şi el cu boinicul său, dar se temea ca să nu-i omoare pe toţi; l-ar fi batjocorit, dar şi de aceasta se temea, căci putea şi alta să păţească. Deci răsgîndindu-se ce să facă şi ce să înceapă, află mai potrivit ca să-i zică cu binele să se întoarcă îndărăt, căci acuma nu mai are nimic de lucru la dînsul, căci el l-a chemat numai ca să se lupte, acuma însă n-are cu cine se lupta şi de aceea n-are ce se mai încurca şi întîrzia pe lîngă curte.

Feciorul însă îi zise:

— S-a rugat Dediul să faci bine şi să-i dai burduful cel de făină care i l-ai făgăduit, cînd a fost aicea... Dă-mi mai întîi burduful cel de făină şi apoi vă las pe toţi cu Dumnezeu şi mă duc în drumul meu, căci eu însumi văd că n-am ce căuta pe aici... Am socotit ce-am socotit, însă peste ceea ce-am dorit, n-am nimerit.

Domnitorul, aducîndu-şi aminte de făgăduinţa sa, porunci chelarului să se ducă la un magazin[1] cu ciobanul şi să-i deie un burduf de făină.

Chelarul luă cheile şi se duse cu ciobanul la magazin. Ciobanul, luînd burduful, care pînă atunci stete aruncat într-un corn[2] de ogradă, îl urmă.

Ajungînd la magazin, zise chelarul, ciobanului:

— Iac-aici ai făină destulă... ia-ţi un burduf!

Ciobanul, despăturînd burduful, începu a turna cu dimirlia[3] într-însul. Chelarul sta şi se uita. Ciobanul turna mereu... O despărţitură de magazin începuse a se deşerta de făină şi burduful nu se umpluse nici pe jumătate.

— Ţi-a fi destul! — zise chelarul, văzînd că mai toată făina o turnase în burduf.

— De unde ştii tu că-mi este destul! — răspunse ciobanul cu rostita, — nu vezi tu că burduful nici pe jumătate nu e plin?

— Văd!... dar burduful tău e ca şi fără fund... acolo mai că ar încăpea şi tot magazinul!

— Şi-apoi?... ce-ţi pasă ţie?... Domnul tău ţi-a spus să-mi dai un burduf de făină... nimic mai mult.

— Nu vorbi d-al de astea ... ia-ţi burduful şi te du în treabă-ţi cu dînsul, că doară nu-ţi e voia să ne iei toată făina cîtă o avem!

— Măi omule! ţi-am spus odată să-ţi ţii gura... Nu mă supăra, ci lasă-mă în bună pace să-mi împlinesc datoria, că de nu, ţi-oi rade sărmane o palmă, de ţi-a sări capul tot jucînd, de-o milă de departe, iar trupul ţi s-a închina picioarelor mele,... m-ai înţeles?!...

Chelarul, văzînd că ciobanul nu glumeşte, alergă degrabă la domnul său şi-i spuse cum stă treaba.

Domnitorul, carele nu puţin se miră, auzind aceasta, zise chelarului:

— Dacă nu se poate altfel, apoi ce e de făcut?... lasă-l pînă ce şi-o umplea burduful, căci doară n-avem noi numai făina aceea... mai sînt şi alte magazine!...

[1] Magazin — depozit (n. a.).
[2] Corn de ogradă — colţ de ogradă (n. a.).
[3] Dimirlie — baniţă (n. a.).

— Afară de acela, măria-ta!. — răspunse chelarul, — mai este ce e drept încă unul, dară şi acolo nu vor fi mai mult decît la vreo sută de mierţe![1]

— Şi-apoi? ce socoţi tu?... acele o sută de mierţe nu ne vor ajunge nouă pe cîteva zile, pînă ce vom duce iară la moară!

— Ba! ajunge, de ce nu... însă...ştiu eu... cum socoţi şi măria-ta, dar mie nu mi se prea pare, ghiorlanul cel de cioban, el o să mă facă să-i umplu burduful şi nu ştiu, zău! ajunge-ni-a făină ori ba...

— Ian du-te, du-te! nu mai vorbi multe!

— Fie!... mă duc! — şi vorbind acestea se porni îndărăt spre magazin, unde lăsase pe cioban.

Cînd ajunse acolo, ciobanul a fost pus acuma toată făina, cîtă mai rămăsese, în burduf şi mătura urmele.

Chelarul se sperie cînd văzu că toată făina i-o luase. Ciobanului nici că-i păsa... El ridică burduful şi bătîndu-l bine, abia era pe jumătate plin.

— Măi!... cum te cheamă! — strigă el pe chelaru care sta de-o parte cu mîinile încrucişate şi se uita la dînsul, — ce stai acolo ca un par înfipt în pămînt, de ce nu vii să-mi mai dai făină, ca să-mi umplu burduful?... pînă cînd să te aştept?...

— Ce mai vrei!... n-ai luat toată făina din magazin,... ce-ţi mai trebuie!...n-ai destulă? — răspunse chelarul.

— Încă mai gîrbeşti?[2] — răcni atunci ciobanul turbat de mînie şi repezindu-se după dînsul, de l-ar fi ajuns, ar fi fost vai şi amar de dînsul, tot fărîmi îl făcea.

Chelarul mai mult mort decît viu, de spaimă şi frică, alergă iarăşi la domnitor şi-i spuse:

— Mă rog, măria-ta! fă ce-i face cu omul acela, căci nu destul c-a luat toată făina din magazinul cel dintîi, dar mai strigă pe mine ca să-i mai dau pînă ce-şi va umplea burduful lui cel fără fund... 'Nainte de ce am apucat a veni aici, era să mă facă tot bucăţele, să n-o fi luat-o la sănătoasa... şi ştii pentru ce? pentru că i-am zis că i-a fi destulă făina cîtă a luat-o!

— Luat-a el multă făină de-acolo?

[1] Mierţă, mierţe — veche măsură de capacitate de 10 dimerli (1/2 kg), întrebuinţată pentru măsurarea grîului (n. a.).
[2] A gîrbi — a lătra (n. a.).

— Ori de-a luat multă? . . . o sută de mierţe cum e una . . . bătute şi îndesate!

— Asta nu se poate!

— Eu încă m-am mirat şi mă mir şi acuma. Însă nu-i de-a mirare, căci precum se vede, burduful lui e aşa de mare, că nu ştiu, zău! de n-ar mai încăpea încă pe-atîtea mierţe!

— Mare ţi-i lucrul!

— Mare, zău! . . . dar spune-mi mai iute, ce să fac? . . . de mă întorc înapoi fără să-i mai dau făină, mă sfarmă în bucăţele!

— Du-l dară la celălalt magazin să-şi mai ieie şi de-acolo, pînă ce-şi va umple burduful, căci doară n-a lua-o toată!

Chelarul, ne mai aşteptînd mult, se întoarse îndărăt tremurînd ca varga, de frică să nu-l apuce ciobanul la trei parale. Ajungînd la magazin, află pe cioban stînd deasupra pe burduful cu făină şi jucîndu-se cu bota lui cea ciobănească printre degete.

— Pe unde ai mai colindat, nene? — îl întreabă acesta, cum îl văzu apropiindu-se de dînsul, ca unul ce nu ştia pe ce lume este, şi căruia toate lucrurile i se par întoarse.

— Am fost la măria-sa să-l întreb ori de nu mai are undeva făină, ca să-ţi umpli ne-nfundatul burduf! — răspunse chelarul ca cu gura altuia.

— Adică cum s-ar zice tu eşti chelar şi nu ştii unde ce se află! . . . Hei! cînd ai fi tu pe mîna mea, învăţa-te-aş eu de-ai şti număra chiar şi stelele de pe cer şi grăunţele dintr-un coşar . . . şi ce ţi-a spus măria-sa?

— Mi-a zis să te duc la al doilea magazin, că acolo mai este puţină făină . . . ia-ţi burduful şi vină după mine!

Ciobanul, fără să mai spuie ceva, luă burduful şi se duse după chelar.

Ajungînd ei la magazinul al doilea, începu ciobanul şi de acolo a turna cu dimirlia în burduf şi, pînă ce şi-l umplu, se găti şi făina toată, adică cum s-ar spune nu rămase nici o urmă îndărăt, ca şi cînd nici n-ar mai fi fost. După ce-şi umplu burduful cumsecade, îl legă bine la gură şi se porni mai departe.

Chelarul stete în tot timpul acesta şi se uită la dînsul, dar ferit-a Dumnezeu să-i mai zică vreun cuvînt . . . se temea ca să nu-l apuce la răfuială, să-i deie o scărmănătură de cele tîlhăreşti . . .

După ce văzu el că ciobanul se duce în treabă-şi cu burduful subţioară, alergă iarăşi în sărite la domnitor şi-i spuse cum a luat acela toată făina şi din magazinul al doilea şi, luîndu-şi burduful, se duse spre casă fără să mai zică ceva.

— Două sute de mierţe a vîrît în pîrdalnicul cel de burduf, două sute bătute şi îndesate.

— Nu se poate! — zise domnitorul mirîndu-se şi el ca un om ce încă n-a auzit aşa ceva în viaţa sa. — Cum va putea el duce atîta făină? . . . nu e cu putinţă! . . .

— Nu e cu putinţă? . . . ba e cu putinţă, căci, Doamne iartă-mă, doară eu însumi l-am văzut cu ochii mei îndesîndu-şi burduful, şi cînd l-a umplut, era umflat ca o căpuşă . . .

Domnitorului i se părea acest lucru cu neputinţă . . . el nu-şi putea închipui om aşa de tare pe faţa pămîntului . . . să poată duce două sute de mierţe deodată în spate. El nu voia să creadă chelarului, ci socotea că acesta îl ia numai în batjocură, şi de aceea, mîniindu-se foc, îi zise:

— Piei de înaintea ochilor mei, mincinosule! ori de nu, acuşi poruncesc să te sfărme tot bucăţele pentru minciunile tale!

Ce avea să facă bietul chelar, trebui să fugă dinaintea stăpînului său, dacă i-a fost cu voia să nu capete cîteva clepşe.[1]

Domnitorul însă nu se mulţumi numai cu atîta, ci trimiţînd după nişte feciori, le porunci să meargă degrabă după cioban, să vadă, ori de e adevărat ceea ce i-a spus lui chelarul.

Feciorii ducîndu-se după cum li s-a poruncit, aflară pe feciorului lui Dediu departe de Iaşi, pe nişte coaste de dealuri, mergînd într-un genunchi, cu burduful subţioară şi culegînd căpşune.

Acesta însă cum îi zări, îi şi întrebă:

— Măi! da cine sînteţi voi? . . . ce căutaţi pe-aici? . . . ce-aţi pierdut? . . .

Feciorii, cum îl auziră, încremeniră şi legîndu-li-se limba în gură, nici un cuvînt nu putură să-i răspundă.

— Muţi sînteţi voi, ori surzi, de nu-mi răspundeţi nimic? — strigă iar ciobanul.

---

[1] Claps, clepse — palmă, scatoalcă (n. a.).

— Noi... noi... nu sîntem vinovați... mă rog iartă-ne, căci... noi n-am voit, dar domnitorul ne-a silit... — răspunse unul gîngîind.[1]

— Așa!... domnitorul v-a trimis!... bine... luați dară această turmă de mioare și-o duceți domnitorului, căci eu n-am cînd a mă mai întoarce pînă la dînsul. Spuneți-i tot odată să le deie însurățeilor, cărora le-a dăruit Dediul... și mai departe sănătate și mulțămită pentru făină!

Feciorii, luînd mioarele, se înturnară înapoi și povestiră domnitorului cum l-au aflat cu burduful subțioară, mergînd într-un genunchi în urma mioarelor ce păștea prin niște tufe, și culegînd căpșune.

Domnitorul atunci nu mai zise nimic, ci îi dete bună pace să se ducă în treabă-și de unde a venit... Își căută de-acolo înainte de oaspeții și curtenii săi.

Ajungînd feciorul Dediului acasă la tată-său, aruncă burduful într-un corn de stînă, zicînd:

— Iacă, tată! burduful... acum avem făină destulă!... Chelarul domnitorului, un marțafoi sau ce era, nu prea voia să mă lase a mi-l umplea, dară pe cînd era să-i rad una pe nevrute, atunci am prins de veste că se încuminţise și i-am dat pace... mi-am umplut burduful și-am pornit spre casă.

— Apoi dă!... așa-s domnii, fătul meu!... Ei nu prea vreau să ne bage în seamă! — răspunse Dediul.

La anul, sau poate mai devreme, sau poate și mai tîrziu, nu pot ști anume cam cînd va fi fost aceea, dar destul atîta că nu tocma peste mult timp de la nunta din Iași, aflîndu-se turmele Dediului pe cîmpiile cele întinse și mănoase [...], se apropiară într-o zi cu păscutul de hotarul unei bahne[2] mari, împrejurul căreia era cea mai bună mîncare pentru vite.

Numai atîta... că se duse vestea cine știe pînă unde, despre un balaur, care se afla în stuhul acelei bahne, și pe cîți păstori îi puneau păcatele să se ducă cu turmele lor pe-acolo, duși erau,... pe toți îi mînca balaurul acela. Și nu numai cu dînșii, ci și cu turmele lor făcea asemena...

[1] A gîngăni — a bîlbîi (n. a.).
[2] Bahnă — loc mocirlos unde crește papură și stuf, mlaștină, smîrc (n. a.).

De aceea se fereau acuma toți de locul acela, ca de para focului.

Această veste o auzi și feciorul Dediului.

Dar el, după cum îl știm, nu era de cei ce poartă frică de-o furnică, cum merge vorba... El nu se înspăimîntă de fel, ci hotărî să pornească turmele sale într-acolo, unde se zicea că se află balaurul, și mergînd să caute pe balaur și să-l ucidă.

Însă mai înainte de-a se porni spre locul zis, își făcu o secure ca aceea... de-o majă[1], de oțel și-i puse o coadă de corn ca de vreo doi stînjeni și mai bine. Apoi se porni și peste vreo cîteva zile ajunse la locul numit.

Acuma, dacă a ajuns, ce să facă el? și cum să facă ca să nu-l întîmpine balaurul fără de veste, mai înainte de ce-a fi pus el mîna pe dînsul?... Începe a cerceta bahna pe de departe, doară i-ar putea afla hățașul.[2]

Caută ce caută încolo și încoace și în urmă dă de hățașul balaurului.

Pune, după ce-i găsi hățașul, pe unul dintre supușii săi, lîngă o răchită scorburoasă, ce se afla în marginea bahnei, ca să bată într-însa c-o botă, ca prin apucătura aceasta, ieșind șarpele din bahnă, să-și aibă țintirea spre răchită și nu în lături.

Supusul începe a bate în răchită, și bate, și bate pînă colea către amiazăzi.

Cînd era acuma soarele cruce amiaz, iacă și balaurul iese din culcușul său și auzind că cineva bate în răchită, se îndreaptă spre aceasta, socotind că va mai da peste vreo bucățică bunișoară.

În același timp însă, feciorul Dediului, care sta la pîndă, se apropie pe vîrful degetelor, fără a fi simțit de dînsul, și colea... cînd socoti el că a sosit momentul potrivit, deauna[3] îi repede securea în creștet, care-i intră în cap pînă în muchii.

Balaurul, văzîndu-se lovit pe neașteptate, începe a se svîrcoli cu cea mai mare putere și-a se sbuciuma în toate părțile, doară-i trece durerea...

[1] Majă — o sută de oca (n. a.).
[2] Hățaș — cărare; potecă prin pădure, pe un munte (n.a.).
[3] Deauna — probabil, dintr-o dată, deodată (n. a.).

Feciorul Dediului, la rîndul său, nemaiavînd timp cînd să scoată securea, ca să-i mai radă şi altă lovitură, şi ca nu cumva să-l înghiţă balaurul de viu, sare degrabă pe dînsul şi i se pune după cap.

Balaurul, mai văzînd încă şi aceasta, începe a se izbi în toate părţile, de se cutremură pămîntul cine ştie pînă unde.

Dar degeaba!... Feciorul tot după cap îi sta.

După o bucată de vreme, cînd văzu acuma balaurul că nu-i lucru de şagă,... că nu poate face nimic duşmanului său, îşi făcu vînt şi se urcă în sus spre nori.

Însă voinicul Dediului nici de fel nu-şi pierdu curajul, ci şi-acuma se ţinea vîrtos de dînsul...

Trei zile şi trei nopţi după olaltă, l-a purtat balaurul pe bietul cioban nemîncat şi nebăut prin aer. Trei zile şi trei nopţi l-a svîrturat în toate părţile. Iară a treia zi, începînd balaurul a se ameţi, se lăsă spre pămînt şi-l mai purtă o bucată de vreme şi alăturea cu pămîntul, pînă ce în urmă, dînd ciobanul de-o cruce de lîngă drum se apucă c-o mînă de cruce iar cu cealaltă opri balaurul în loc, apoi făcu ce făcu şi scoase degrabă securea şi mai izbindu-i vreo cîteva bune şi sănătoase, îndată căzu balaurul mort la pămînt.

Prin această faptă, locul dimprejurul bahnei se curăţi pentru totdeauna de balaur, şi de-atunci încoace, vitele pasc în pace, iară păstorii lor n-au teamă că li se va putea întîmpla ceva ca mai înainte. [...]

De-atîta purtare şi sbuciumare prin aer şi de groaza cea mare care-l cuprinse, şi-a ieşit bietul om din minte... părea totdeauna speriat şi nimeni nu se mai putea înţelege în vorbă cu dînsul.

Şi nici n-a mai dus-o mult, ci peste jumătate de an de la această întîmplare a şi murit...

Ceilalţi ciobani ai lui Dediu, nu mai avură de-atunci frică de nimeni, ei nu mai căutau de oi aşa de bine ca mai înainte. ci vindea din ele cu turmele, şi aşa s-a desfăcut pe încetul toată averea lui Dediu.

Mai după aceea muri şi Dediu şi ciobanii se împrăştiară care încotro.

Acuma nu se află măcar o urmă din aceea stînă, numai numele părîului unde a fost aşezată s-a mai păstrat. Malurile acestui rîuleţ ne-ar putea spune multe, cînd ar şti vorbi. cîte

s-au mai întîmplat de-atunci încoace pe lîngă dînsul. Dară el nu ştie nimic, şi noi ce am auzit din moşi-strămoşi, cum am auzit, aşa v-am şi povestit.

S. FL. MARIAN, *Tradiţiuni poporale române*, p. 45.

2. *Poiana Negrii*

Negrea Basarab era foarte bogat şi domn stăpînitor peste ţara Moldovei, dar toată bogăţia sa nu plătea nimic, pe lîngă frumuseţea fiicei sale Neagra, astfel îi era numele.

Vestea i s-a dus pînă departe, încît nu se putea cotorosi de peţitori, căci Neagra nu vroia deloc să se mărite. Ba la urmă, un păgîn ce vroia s-o ia, porni cu război contra tatălui ei.

Au fost nevoiţi să le iasă înainte cu oaste iar Neagra nu se lăsă, fiind indignată [?] că un străin vine să-i ceară mîna, ci porni şi ea călare, la război, alături de tatăl ei.

Unde era lupta mai amarnică, ea acolo se băga, pînă ce, văzînd în mijlocul duşmanilor pe peţitorul ei, se repezi şi-i tăie capul.

Păgînii acum pusese mîna pe tron şi ţară. Tatăl şi fata, adunîndu-şi oaste, alungă duşmanul, dar fata e pîndită de tatăl peţitorului, care cu o săgeată, îi răni pieptul. Omorîtorul deodată scăpă, dar apoi fu omorît.

Neagra fu dusă pînă la pîrîul cu al ei nume, unde femeile desbrăcînd-o şi spălînd-o în bocete, apa rîului deveni neagră şi de atunci s-a numit pîrîul acela „Neagra", iar poiana, unde fu ea îngropată, s-a numit „Poiana Negrii" pînă azi.

EL. NICULIŢĂ-VORONCA, *Studii în folclor* I, p. 241.

3. *Bileagu şi Bichihigiu*

[...] Cine a călătorit prin Betlean, a putut vedea îndată, după cursul Someşului, că de

la sat spre dreapta, pe țărmul drept este un deal mare. Acel deal, în partea din față, spre miazăzi este gol-pleșuv, iar îndărăt și de lături este acoperit de pădure frumoasă.

Acest deal se numește Bileagu. Cine i-a dat numele acesta nu se știe [...]

In partea de miazănoapte, cam în pădure, sînt niște gropi afunde.[1]

In pădurea aceasta de pe vîrful Bileagului, se zice că au locuit de mult, tare de mult, nici eu nu țin minte de atunci, au locuit două fete de uriași, cari erau de 99 de stînjeni de înalte. Acele două fete au rămas singure acolo, căci mama lor a fost murit și au îngropat-o acolo, prin cele păduri mari, nu se știe unde, iar tatăl lor a căzut într-o luptă cu alți uriași din altă parte și ele au rămas orfane, singure pe lume în aceste părți.

Acolo, în gropile acelea cari se văd, zice că a fost locul unde ele își făceau mîncare, acolo le era așezată căldarea în care ferbeau mîncare.

După ce au săpat groapa, fata cea mai mare a rămas să aprindă focul, iar pe cealaltă a trimis-o în Turda, după căldare, dar să umble iute, că pînă la 8 ceasuri să poată găta[2] mămăliga.

A pornit fata după căldare și din Betlean pînă în Turda numai 5 pași a avut a face; cum să nu, cînd ea era de 99 de stînjeni de înaltă?

Iute a venit cu căldarea, a umplut-o cu apă din Someș și a dat-o în seamă la sora-sa, apoi s-a dus după făină de mălai la Brașov; iute a fost înapoi și cu aceea. Dar acuma le trebuia brînză. De unde s-o aducă? Cea mai mare și-a adus aminte că odată umblînd pe la Rodna, a văzut pe acolo oi multe. Iute a zis că să se svîrle în Rodna după brînză. Ceea s-a dus și în cîteva minute a fost înapoi cu brînza. Ce i-a fost ei 90—100 kilometri?

După ce și-au mîncat mămăliga, a zis sora cea mai mare către cea mai mică:

— Soră dragă! Du-te tu către răsărit și eu voi merge către sfințit. Trebuie să ne căutăm cîte ceva de lucru, așa n-om putea trăi.

[1] Afund — adînc (n.a.)
[2] A găta — a termina (n.a.)

Sora mai mică a pornit de la Bileag către răsărit-miazăzi, și cînd a dat să treacă peste Someș, a pășit un pas peste el; cînd a fost dincolo, vede că i s-a udat rochia dinapoi, se vede că și pe-atunci erau cartoane. [?]

Dînsa, ca să aibă mai bună trecătoare de altă-dată, ca să nu i se ude rochia, s-a apucat să-și facă și acolo o ridicătură, ca astfel să poată păși pe dealul Bileag pe alt deal, spre a nu-și mai uda rochia. S-a dat și a început a cără pămînt cu șorțul dintr-un loc de aproape și a clădit chiar din marginea apei o ridicătură ca de 30—40 de stînjeni de înaltă, care în trei zile a fost gata. Ridicătura, dealul acesta, este în mijlocul unui șes mare, care trece de la comuna Șintereag către Betlean.

Peste acest deal trece drumul de țară, care duce de la Birgău către Cluj, iar pe sub deal, pe marginea Someșului, merge calea ferată linia Dej-Bistrița. Cine călătorește cu calea ferată, poate să se uite cînd trece pe acolo, cît de frumos se cunosc și astăzi păturile de pămînt și stînci, cum le-a cărat fata de uriaș cu șorțul [...].

Acest deal, din bătrîni se numește Bichihigiul.

Despre fetele de uriaș se zice că, cam la 2—3 săptămîni, iară s-au întors la vechea lor locuință Bileag, și cea mai mică a aflat pe șesul Betleanului, un om arînd cu plugul cu 6 boi și cu pogănici, copil care mînă boii, pe cari aflîndu-i, i-a luat în șorț cu boi, cu oameni și i-a arătat surorii sale zicînd:

— Uite soră dragă, ce viermuleți am aflat scurmînd în pămînt, cît sînt de frumoși, ce zici, ce sînt aceștia?

Soru-sa i-a luat în mînă s-a uitat bine la ei, apoi a zis:

— Știi soră dragă, acești vermi ne vor fi urmașii noștri. Neamul nostru, precum vezi, s-a stins de tot de pe lumea asta; aceștia vor fi de-acuma moștenitorii pămîntului. Du-i iară acolo unde i-ai aflat și vino iute înapoi.

Fata cea mai mică a luat plugul cu boi și oameni și îi duse iară pe șesul de unde i-a fost adus, nefăcîndu-le nimica rău, apoi s-a întors iară la sora-sa.

După aceea a zis sora mai mare:

— Dragă soră, noi pe aici nu mai putem trăi, să mergem să plîngem pe mormîntul mamei, apoi vom vedea ce vom mai face.

S-au dus mai afund în pădure unde era mormîntul, acolo au plîns cu aşa lacrimi, cît din acelea lacrimi s-a făcut un pîrîu, care şi astăzi curge şi se varsă în Someş, îndată ce iese dintre dealuri. Acel pîrîu, pînă în ziua de azi se numeşte „Valea-Bileagului", pentru că curge tocmai pe sub poala dealului Bileag.

După ce s-au mîngîiat de plîns, au risipit toate gropile pe unde le-a fost aşezămîntul de pe dealul Bileagului; căldarea în care îşi făceau mîncarea, au aruncat-o peste „Valea-Bileagului", şi unde s-a oprit, a căzut cu gura în jos şi a intrat cu marginea în pămînt. Locul acela se vede şi astăzi; e frumos, rotund ca o căldare, acoperit cu pădure frumoasă. Acel loc se numeşte pînă azi Sugrumatul, pentru că are formă sugrumată, după cum a fost căldarea.

Dînsele, fetele, au plecat apoi către sfinţit de soare. Mergînd tot pe partea dreaptă a Someşului, pe unde treceau ele, de jale şi de supărare că sînt silite a-şi părăsi locul, tot aruncau pămîntul cu picioarele şi din acel pămînt se prefăceau tot stînci, cari se văd şi azi; sînt nişte stani mari, neregulaţi, scobiţi în toată forma. Acele scobituri, se zice că sînt urmele lor, pe unde au călcat, şi se numesc pînă astăzi de popor „Stanii Betleanului". Cine călătoreşte de la Dej spre Năsăud, pe calea comitatensă[1], trece pe lîngă acei stani, îi poate vedea cît sînt de minunaţi. Asemenea vede călătorul şi „Dealul Bileagului", precum şi „Valea Bileagului, pe vîrful căruia deal, a făcut contele Paul Bethlen o verandă frumoasă, în mai multe culori.

Fetele de uriaş s-au tot dus spre sfinţit-miazănoapte şi s-au oprit în „Dealul Ciceului". De acolo nu ştie nimenea că ce s-au făcut? [...]

Atîta-i cît am auzit eu despre „Dealurile Bileag şi Bichihigiu". Poate alţii vor fi ştiind ceva mai mult. Eu însă nu.

REVISTA ILUSTRATĂ, 1900, nr. 3—4, p. 34.

[1] Cale comitatensă — cale boierească; comite — vechi boier mare (în Transilvania) (n.a.)

V. RÎURI

1. Argeşel

Prin mijlocul satului curge un riuşor care se numeşte Argeşel.

Nu e mare.

De aceea, nici nu s-a simţit nevoia vreunui pod, care să lege cele două coaste, pe cari este aşezat satul.

Îl trec fetele cu picioarele goale, vara, iar iarna păşeşti de pe o gingie de ghiaţă pe alta şi eşti dincolo.

Argeşelul îşi schimbă albia, întocmai cum îşi schimbă părerile o fire omenească nestatornică.

Vara trecută a curs pe lîngă grădina Chezaşului, iar acum, în iarnă, trece lipit de coastă, vîrîndu-se sub ea, căutînd mereu întunericul...

Straniu lucru! Un rîu să caute întunericul!

...Şi tinerii, ca şi bătrînii, îşi spun aceeaşi poveste. Parcă ar fi înţeleşi în taină să iasă toţi la acelaşi sfîrşit cu vorba.

.....

A fost un flăcău frumos, de pica de frumos. Înalt, tare înalt, pentru că în copilăria sa privise cum bradul din faţa casei părinţilor săi creştea mereu ţinînd spre cer... Şi a crescut şi el înalt ca bradul. Era bun şi plăcut totdeauna, precum bradul e plăcut în orice timp, atît vara cît şi iarna.

Dar ce păcat!... Bietul flăcău!... Era ursit să lupte cînd va ajunge mare, într-o luptă ciudat de nedreaptă.

Avea ochi mari, albaştri, şi pletele galbene, ca razele soarelui de galbene.

Şi cerul, rîmnitor, a început să-l pismuiască şi să-l apese pe ochi cu strălucirea neînţeleasă a seninului său, ca nu cumva lumea, privind în ochii cei frumoşi şi limpezi ai flăcăului, să vadă cerul în adîncul lor şi să nu mai privească spre cer.

Şi soarele îl ura, că pletele flăcăului erau aurii, ca razele de aur pe cari le trimite astrul spre pămînt, şi-l gonea de

strălucirea lui nesecată, ca oamenii să nu-i privească prea mult părul lui auriu, şi să uite de razele sale binefăcătoare.

Ce duşmani neîmpăcaţi!

Ce luptă nepotrivită!

Un cer întreg împotriva lui şi un soare arzător, arcaş neînduplecat, ce îi asvîrle în ochi săgeţi otrăvitoare, care îi tăiau mai cumplit decît orice tăiş al celui mai tăios paloş din lume... Bietul flăcău!...

In vremile acelea se luptau oamenii vînjoşi cu uriaşi şi cu balauri... Şi biruiau pe uriaşi, adeseori.

Dar cu cerul şi soarele nimeni nu s-a luptat, niciodată. Căci cine poate sta împotriva soarelui şi a cerului? Lupte corp la corp, au fost luptele cu uriaşii şi balaurii, dar lupta lui Argeşel, ce fel de luptă era?

Flăcăul, biruit de strălucirea cerului şi orbit de arderea soarelui, căută scăpare pe sub desişul pădurilor de brazi. Se credea scăpat. Sta întins pe pămîntul gol, răsuflînd de oboseala căutării acestui părut ascunziş. Dar cerul trimise un vînt puternic, şi răsfirînd vîrfurile brazilor, făcu loc razelor soarelui, care îl săgetară tot aşa de tare ca în plin aer. Şi ieşi de acolo Argeşel şi porni prin munţi, împroşcat mereu şi fără milă, de arcul duşmănos al soarelui... S-a ascuns apoi într-o peşteră.

Atunci cerul trimise ploaie cu picături grele, încît străpunse pătura de piatră, făcînd o gaură mică, întocmai ca vîrful acului.

Soarele atît a aşteptat, pentru ca să trimită iar săgeţile sale nesuferite.

Şi l-a gonit şi de-acolo.

Argeşel slăbi şi se făcu urît. Doar din ochi îi zvîcnea încă strălucirea de altă dată, aşa de mult pizmuită.

Zadarnic a căutat ascunzişuri, căci cerul şi soarele sînt puternici şi umerii omului nu-s atît de vînjoşi, încît să ţină greutatea ce i-o pun asemenea uriaşi.

Întocmai ca stînca ce stă să cadă, dar pe care o mai ţin cîteva vine de copaci, tot aşa părea Argeşel, flăcăul cel mai frumos de sub cer şi de sub soare, cînd, după ce se ascunsese în atîtea locuri, îşi văzu nimicnicia străduinţelor. Intr-adevăr îl mai ţineau curajul şi nădejdea. Zadarnice erau amîndouă, dar le mai păstra flăcăul, pentru că era om ce se

îmbărbătează şi nădăjduieşte ca un sticlete (păsărică în colivie) chinuit de dorul libertăţii.

Se ascunsese în cele din urmă, în albia rîului ce trecea pe acolo. Dar cerul îşi oglindi în apă faţa sa şi deci pe faţa lui Argeşel, şi soarele îşi trimise razele, acum frînte, încît bietul flăcău înghiţi atunci, de atîta obidă, apă multă, că muri pe loc...

Şi acolo în apă l-au căutat!... Şi apa rîului a putut stinge dogoarea razelor soarelui.

Rîul plînse cu lacrimi, şuviţe de apă răzleţe, pe acela al cărui nume îl poartă astăzi.

Atît de mult îl jeliră pe Argeşel, încît de-atunci, a rămas el aşa de mic.

Prea multe lacrimi a vărsat. Argeşel era om frumos şi prea mult doare lucrul acesta omenesc, trecător. Înduioşarea rîului a supărat însă cerul şi soarele, că de atunci n-au ochi să-l mai vadă.

Iată de ce umblă rîuşorul pe sub stînci şi umbrişuri. Blestemul cerului şi al soarelui e mare. Nici rîul nu se poate feri de el, cu toate că-şi schimbă albia mereu.

Dimineaţa mă duc la rîuşor, la Argeşel. Curge lin cîtva timp, apoi deodată se repede cu furie neputincioasă. Svîrcolirile lui parcă aduc aminte de moartea lui Argeşel. Mereu pare că plînge... spunînd brazilor şi pietrilor din prundişul său, jalea lui de veacuri...

GLASUL BUCOVINEI, 1925, nr. 1812, p. 2.

2. Rîul Doamnei. Piatra Doamnei

In vremile de demult, alerga pe dealurile astea, o domniţă romîncă, de frica tătarilor care o alergau, voind s-o pîngărească.

Cînd a ajuns la rîul ăsta, apa era mare şi, neputînd-o trece, a început domniţa să fugă în sus, pe malul stîng al rîului. Şi a tot fugit pînă la Corbi.

Aci, fiind aproape, aproape s-o prinză tătarii, unde era să fugă? A văzut în zăvoi o piatră mare şi s-a ascuns după piatră. Totuşi, tătarii care-o urmăriseră prin toate locurile pe unde alergase, au găsit-o şi aci.

Cînd i-a văzut domniţa, a început să tremure de groază şi s-a încercat, cum o putea, să treacă rîul, doar o scăpa cu viaţă. N-a izbutit însă, că au luat-o valurile şi s-a înecat în rîu, biata domniţă!

De atunci se zice rîului în care s-a înecat ea „Rîul Doamnei", iar pietrei după care a stat ascunsă „Piatra Doamnei".

C. RĂDULESCU-CODIN, *Legende, tradiţii şi amintiri istorice*, adunate din Oltenia . . . , p. 59

3. *Legenda Mureşului şi Oltului*

Trăia odată un împărat pe vîrful unui munte, într-o cetate cu două turnuri. Şi odată, într-o vară, a plecat împăratul acela la război şi nu s-a mai întors.

Împărăteasa a trimis soli în toate părţile, să dea de urma soţului ei, şi s-au dus solii cercetînd pînă la marginile lumii, şi s-au întors după vreme îndelungată, fără bucurie.

Şi avea împărăteasa doi copii care se jucau în ţărînă, cînd a plecat tatăl lor să se războiască; iar acum erau mari şi flăcăi de însurătoare. Unul crescuse în turnul din spre miazănoapte, celălalt în turnul din spre miazăzi, şi amîndoi erau feluriţi la fire şi la gînduri, dar unul şi unul la chip şi la făptură.

Şi s-au înţeles ei să plece de-a lungul lumii şi să caute pe tatăl lor. Mama lor a plîns şi de bucurie şi de durere, cînd a aflat de hotărîrea lor; de bucurie că are flăcăi atît de vrednici, şi de durere, că se temea să nu-i piardă. Dar i-a povăţuit să se ţie veşnic împreună, cum ţin boii la jug, şi veşnic drumul unuia să fie drumul celuilalt. Şi i-a binecuvîntat şi le-a dat voie să plece, şi iarăşi i-a sfătuit să meargă în tovărăşie nedesliptă, şi au plecat flăcăii.

Dar abia părăsiră cetatea părinţilor şi au început să nu să înţeleagă la drum, căci erau feluriţi la fire şi la gînduri. Cel crescut în turnul din spre miazănoapte a apucat pe partea unde fusese turnul în care a crescut.

Pe unul îl chema Mureşul, pe celălalt Oltul.

Şi de-acolo, din creştetul muntelui, li s-a despărţit cărarea, că Mureşul a pornit spre miazănoapte, iar Oltul spre miazăzi. Şi era Oltul sfărîmicios şi iute din fire şi a apucat nebuneşte la vale, spre ziuă senină, iar Mureşul era întunecat cu inima şi liniştit ca noaptea paşnică şi a apucat încet, încet, spre miazănoapte. După cîtăva vreme însă, pe Mureş l-a ajuns dorul de frate-său şi i s-a întristat sufletul şi de aceea s-a întors spre miazăzi să-şi afle fratele. Şi nu l-a mai aflat, ba şi-a pierdut şi calea şi a apucat în altă parte, tot liniştit şi cu inimă de pace.

Dar mama lor, cînd a văzut că s-au despărţit chiar de la casa părintească, a alergat să le curme drumul, dar nu era chip să-i ajungă, mai ales că ei fugeau în două părţi. Şi a plîns împărăteasa [. . .], şi într-acel minut, amîndoi băieţii s-au făcut rîuri şi rîuri au rămas.

Şi de atunci Oltul cel sfărîmicios şi iute din fire, a dat năvală prin ţări muntoase şi s-a asvîrlit prin munţi cu prăpăstii şi s-a afundat pe laTurnul-Roşu, clocotind şi izbindu-se de stînci. Şi de aceea lui i se cîntă cîntecul:

Oltule, rîu blestemat,
Te-ai făcut adînc şi lat;
Că vii mare, spumegat
Şi cu sînge amestecat.

Iar Mureşul de atunci curge tot pe şes şi tot spre şesuri năzuieşte liniştit şi încrezător, şi de aceea i se cîntă cîntecul:

Mureş, Mureş, apă lină,
Trece-mă-n ţară străină,
Şi-mi fă parte de hodină.

[*] I. MIREA, *Legendele*, p. 166.

4. *Balta Colacului*

De cum ieşi din satul Colacu şi cobori şoseaua spre răsărit, lăsînd la dreapta şcoala satului, aşezată pe un tăpşean al corhanei[1], îţi răsare în faţă frumoasa luncă pe care toţi mocanii din Vrancea o cunosc cu numele de „Balta Colacului".

Afundată în adîncimea dealurilor rîpoase ce o înconjoară de jur împrejur, ca zidurile unei bătrîne cetăţi ajunse în părăginire, lunca aceasta, scoborîtă pînă aproape de nivelul apei Putna, se întinde în stînga pîrîului, pînă sub „Priporul[2] Mîndrei".

Aproape întreaga suprafaţă este acoperită cu semănături de porumb şi grîu, căci aceasta este partea cea mai roditoare din pămînturile colocanilor, în afară de siliştele din jurul caselor. Numai la mijlocul luncii, se ridică un crîmpei de deal rîpos ce parcă ar fi mai mult o prelungire a dealului „Răcoreanu" de peste apă şi printre care Putna trece acuma fără nici o împotrivire.

Mai ales înspre toamnă „Balta Colacului" ia o înfăţişare din cele mai fermecătoare. Lanuri mari de porumb dat în copt, ce acoperă întinsul luncii, strălucesc îngălbenite în razele soarelui şi se leagănă în valuri largi la adierea vîntului domol.

Printre lanuri se aşterne dealul luncii, ca un ştergar alb, uriaş de lung, vechea şosea a Vrancei, singurul drum care răzbătînd pe îgheabul strîmt de sub „Babele", deschid calea mocanilor noştri spre oraşele Odobeşti şi Focşani, unde aceştia merg de-şi vînd lemnăria, brînza, lîna şi vitele ce le au de prisos şi de unde îşi cumpără toate cele necesare gospodăriei.

Cîrduri lungi de căruţe încărcate cu porumb, coborînd pe „Priporul Mîndrei", înşiruite unele după altele, se mişcă leneş pe drumul luncii, scrîşnind sub poveri covîrşitoare.

[1] Corhană — coastă de deal ripoasă (n.a.).

[2] Pripor — suiş sau coboriş foarte povîrnit, coastă repede, povîrniş (n.a.)

Scîrţîitul carelor, strigătele şi chiotele de îndemnare la drum ale mocanilor căraûşi... mulţumiţi că-şi aduc acum rodul muncii lor de peste vară, se amestecă aici cu vuietul apei Putna, ale cărei unde înspumate se sparg în bolovanii şi stîncile malului de la dreapta sa, dînd astfel viaţă nouă şi încîntătoare acestei lunci.

Dar la Sf. Dumitru? Atunci fiind iarmaroc la Vidra, cu două trei zile înainte, mulţime multă de mocani, tineri şi bătrîni, ies din scochinile[1] Vrancei, cu căruţe, călări sau pe jos, spre a-şi face cumpărături pentru timpul iernii, iar tinerii, mai ales pentru a petrece sărbătoarea aceasta în hărgălaşul[2] iarmarocului, unde găsesc tot felul de noutăţi pentru a-şi trece vremea: scrîncioabe, cai, jocuri de noroc, pănărămi[3] şi altele.

Spre amiază în deseară, bîlciul se sparge şi în curînd îmbulzeala aceasta de oameni se răreşte, fiecare zorind să se înapoieze la locuinţa sa.

Simţi o plăcere să priveşti, în apusul soarelui, de pe „Priporul Mîndrei", pe „Balta Colacului", pe drumul căreia un şir nesfîrşit de căruţe se vede misunînd pînă departe în zări, şi pe de lături, oameni veseli, chiuind, îşi mînă boii biciuindu-i, ca să meargă mai iute, iar cîrduri de fete şi flăcăi, îmbrăcaţi în haine de sărbătoare, aleargă pe de o parte şi pe alta a drumului, zburdîndu-se veseli, mulţumiţi de petrecerea de la iarmaroc.

În colţul malului din mijlocul luncii, sub corhana de lîngă drum, bătrînii spun că era pe vremuri hanul moşneanului Tudorache Neagu, un fruntaş vechi al Vrancei, unde drumeţii, obosiţi de drum lung, poposeau de-şi răsuflau dobitoacele, mai trăgînd şi ei cîte un pui de chef în lege [...].

Dar, în vremuri depărtate, se povesteşte că „Balta Colacului" nu avea înfăţişarea de acum. Pe atunci, muntele stîncos numit „Dealul Răcoreanului", era una cu crîmpeiul de deal ce se vede astăzi străjuind în mijlocul luncii, iar Putna, cu toată furia ei, îşi izbea zadarnic valurile şuhoioase[4] în stîncile atît de puternice a dealului, fiind nevoită a-şi opri o clipă

[1] Scochină, Scochini — groapă adîncă sau mîncătură de pămînt cauzată de scurgerea apelor (n.a.).

[2] Hărgălaş — figurativ hărmălaie (n.a.)

[3] Pănăramă, Pănărămi — vulgar panoramă (n.a.)

[4] Şuhoios — suhoioase, suha — a mîna pe cineva, mînios (n. a.).

colea, pentru ca apoi, supărată de această învingere, să-şi încreţească undele de mînie, încovoindu-se ca un şarpe, împrejurul dealului semeţ ca şi cum ar fi voit să-l sugrume.

Din cauza aceasta, în vremuri ploioase, apa se revărsa peste întreaga luncă, pînă sus la gura pîrîului Colăcelul, astfel că întinderea aceasta de teren era o baltă mare, mlăştinoasă, de unde i-a venit, desigur, şi numele său de „Balta Colacului".

Povestea ne spune că, pe acele timpuri, trăia în mîndrul sat de pe tăpşanul dealului numit Colacu, o fată atît de frumoasă, încît se dusese vestea pînă departe despre dînsa.

'Naltă, cu trupşorul subţirel şi mlădios ca trestia, cu faţa rotunjoară, obrajii îmbujoraţi şi ochii de un albastru liliachiu, strălucind vioi sub sprîncenele groase, frumos arcuite, oricine o vedea alergînd sprintenă pe poiană, cu părul său ca aurul rîurind pe spate, se oprea în loc minunîndu-se de aşa frumuseţe.

Ea era fiica unui bătrîn gospodar din sat, om cu stare multă şi cumpănit la vorbe ca şi la fapte. A fost şi vornic în sat, iar sfaturile lui părinteşti erau ascultate cu multă cinste de săteni şi nimeni nu i-ar fi ieşit din vorbă-i, orice s-ar fi întîmplat.

C-apoi şi moşneagul nu era dintr-aceia care să-şi plece urechea la vorbele unora sau altora. Nu da ascultare decît cugetului şi inimii lui însăşi şi pentru nimic în lume nu ar fi îngăduit ca cuvîntul său dat, să fie călcat de cineva.

Pe Călina, căci aşa se numea copila cea frumoasă, o iubea cu multă dragoste părintească, nu numai pentru că era singura lui odraslă, dar şi pentru că ea era cea mai frumoasă fată de prin partea locului. Din această pricină, bătrînul o ţinea întotdeauna aproape de dînsul, sfătuind-o mereu cu vorbe părinteşti, atît de adînc cugetate dar şi atît de serios pronunţate, încît fata îi da o ascultare oarbă, mai ales că alte desmierdări ori sfătuiri n-avea de unde să mai primească copila, căci maică-sa îi murise de multă vreme.

Mulţi flăcăi ar fi dorit să ia de soţie pe această frumuseţe de copilă şi mulţi o îndrăgise la nebunie, dar moşneagul nu voia cu nici un chip s-o mărite şi pe toţi cari venise să i-o ceară de nevastă, îi alungase cu vorbele cele mai aspre şi usturătoare, încît bieţilor oameni le pierea pofta de cununie cu fiica unchiaşului.

Fata însă, ca orice tinereţe, pusese şi ea ochii pe un flăcău, mîndru la statură ca şi la port, cu care se întîlnise şi jucase la Sîmedru în horă, la iarmarocul din Vidra. La joc el o strînsese odată atît de tare de mijlocelul ei subţire, încît a simţit că de atunci i-au scăzut puterile. Iar cînd s-a stricat hora, flăcăul reţinînd-o a privit-o lung în faţă, cu ochi dulci. pătrunzători, zicîndu-i:

— Nu mai stai la joc fetiţă?

Iar dînsa, cu obrajii înroşiţi, i-a răspuns încetişor:

— Nu pot bădiţă, că mă ţine taica de rău.

Şi smucindu-se din mîinile lui, a fugit ca o căprioară sperioasă, pînă la căruţa unchiaşului. . .

De atunci, chipul lui veşnic îl zăreşte în faţă-i copila, fără să ştie măcar unde-i este sălaşul şi dacă îl va mai putea vedea aevea vreodată.

De multe ori, copila pătrunsă de dorul voinicului care i se părea a fi un Făt-Frumos din poveste, mergea în fundul grădinii, unde rămînea ceasuri întregi cu privirile pierdute în zare şi înăbuşindu-şi plînsul în pumni adeseori [. . .].

Şi ce rău îi părea acum că nu-l întrebase măcar cum îl cheamă şi în care parte îi este satul, pentru ca cel puţin să ştie din care parte să-l aştepte!. . .

Dar vezi că focul dragostei nevinovate se aprinsese totodată şi în inima flăcăului, care de cînd s-a despărţit la horă de Călina, nu-şi mai putea găsi odihnă şi gîndul la ea îi era întotdeauna. O îndrăgise atît de mult, încît ar fi înfruntat cu plăcere orice pericol, cît de mare, numai ca s-o poată avea lîngă dînsul de soţie.

Aşa că, într-o bună zi de sărbătoare, ars de dorul ei, Drăgulin al nostru se îmbracă în haine frumoase, cu iţari mocăneşti de lînă, cămaşă albă ca zăpada, împodobită cu cusături alese, un brîu frumos înconjurînd mijlocul şi punîndu-şi o sarică miţoasă pe umeri, încălecă pe armăsarul său corbos, cu care ieşi în goană din satul său, Tichiriş, îndreptîndu-se pe coasta dealului în sus, la casa unde auzise că locuia Călina.

Cum l-a zărit, copila a îngălbenit deodată ca ceara şi cu greu a mai putut să deschidă poarta, pentru ca călăreţul să-şi vîre armăsarul în ogradă, iar bătrînul de cum l-a văzut, a priceput dintr-odată scopul venirii lui.

După chip și îndeminare i-ar fi plăcut și moșneagului flăcăul, dar îi venea greu să se despartă de fiica-i mult iubită. De aceia, cînd băiatul îi ceru mîna copilei, i s-a muiat inima și nu putea să zică dintr-odată „nu ți-o dau", ci îi spuse mai mult așa într-o doară:

— Pe Călina n-o dau băiete decît aceluia care va fi în stare să taie singur în două „Dealul Răcoreanului" din „Balta Colaculuí", ca să deie drumul Putnei să meargă de-a dreptul înainte, fără înconjurul ce-l face acum.

— Eu voi fi acela moșule — se grăbi să răspundă flăcăul, fără să cugete cîtuși de puțin la munca grea ce era de îndeplinit.

— Dacă e așa flăcăule și crezi că vei putea face tu isprava asta, să știi că a ta va fi pe veci Călina, copila mea dragă. Mergi dar de te așează pe treabă, ca să-ți văd vrednicia, căci omul lăudăros nu-i de nici un folos și fata mea n-o dau unui om de felul acesta.

— Bun e Dumnezeu moșicule — răspunse oftînd Drăgulin. — Cu ajutorul Șoimanului, cred că voi putea să sfîrșesc în curînd treaba ce mi-ai dat pe seamă și nu peste mult timp voi veni să iau cu mine odorul scump al vieții mele.

Și așa, flăcăul Drăgulin din satul Tichirișului, căpătînd cuvîntul moșneagului, se grăbi să plece în curînd, pentru a se așeza pe lucru, căci numai timp de zăbavă nu era pentru dînsul!

— Nu duce nici o grijă Călina, căci eu voi ști să înfrunt cu bărbăție orice greutăți din cale și în curînd vom fi împreună, — șopti Drăgulin pe neobservate fetișcanei care rămase cu genele înecate în lacrămi, privind la voinicul călăreț care se depărta în zbor ușor spre satul lui.

A doua zi de cu zori, Drăgulin se afla în muchea dealului, izbind puternic cu cazmaua în creasta ce avea de spintecat. Munca era neînchipuit de grea, dar dorul flăcăului de iubita lui era fără margini și ars de dorul acesta, avea deplină nădejde că va învinge muntele.

Își luase destule unelte de săpat și cînd ostenea izbind cu cazmaua, lua în mînă hîrletul, aruncînd la o parte dărămăturile scoase.

Și tot așa, Drăgulin muncea într-una de zor, la dărîmarea malului înalt, muncă pe care nimeni pînă la dînsul nu s-a încumetat vreodată să o facă.

Din zori și pînă-n noapte, el nu știa ce-i odihna. Săpa fără preget în hruba malului, neținînd seamă de oboseală și de sudorile ce izvorau tot mai năvalnic pe corp. Doar seara, tîrziu, întrerupea lucrul și pornea șovăelnic pe coastă de vale, pînă în sat la Tichiriș, unde își odihnea acasă trupul istovit de oboseală. Iar a doua zi în geană, se înapoia din nou la muncă, aducîndu-și azimă proaspătă pentru nămiez.

Adeseori, copleșit de prea multă oboseală, nici nu se mai cobora în sat și rămînea noaptea pe loc, dormind pe iarba moale, lîngă tulpina vreunui copac.

Azi așa, mîine la fel, a dus-o flăcăul într-una cu munca, pînă s-a încheiat o săptămînă. Dărîmase în vremea asta o bună bucată de mal, dar față cu înălțimea muntelui, munca lui era o nimica toată. Ba încă acum, după dărămăturile făcute, se ajunsese la un strat de stînci mari de piatră, unde munca era aproape fără nici un spor. Acum trebuie și mai multă putere iar Drăgulin, de atît amar de muncă chinuită, slăbea văzînd cu ochii și puterile îi scădeau din ce în ce mai mult.

El însă nu se descuraja cîtuși de puțin și se străduia mereu să adîncească cît mai mult săpătura în inima muntelui.

Într-o seară prin amurg, istovit de oboseală, azvîrli cazmaua la o parte și se așeză pe iarbă pentru a se odihni.

Era una din serile cele mai frumoase, cu cer senin și lună plină. Și Drăgulin întins pe iarbă, cu fața în sus și capul între mîini, sta privind spre bolta cerului, iar gîndurile-i rătăceau fugare tocmai la drăguța lui, fetița cea din Colacu, pentru care dînsul se chinuia atît de mult. Gîndurile îl muncira mult, pînă cînd în sfîrșit somnul îl răpuse și adormi.

De-odată, o smuncitură ușoară a mîinii îl făcu să se trezească și deschizînd ochii, rămase cu totul nedumerit la vederea ce i se arăta în față.

O ființă tînără și atît de frumoasă cum nu-și putuse închipui flăcăul pînă atunci, sta în picioare lîngă dînsul, îmbrăcată în purpură de argint, ce strălucea scînteietor pe dînsa, ca zăpada pătrunsă de îngheț, la atingerea primelor raze de soare, împrăștiind în juru-i o lumină orbitoare.

Flăcăul nostru își duse mîinile la ochi, ca să-i șteargă, spre a se încredința dacă nu cumva visează. Dar acum glasul ființei acesteia ce sta lîngă el, îi răsună în urechi:

— Aici te-ai culcat voinice?

Sări repede în sus și căpătînd curaj îi răspunse cam șovăelnic:

— Aţipisem numai, de prea multă osteneală, pe pajiștea asta.

— Dar ia spune-mi, prietene — mai glăsui cu voce mîngîietoare zîna, căci zîna era arătarea cea fermecătoare — ce ți-ai pus în gînd să faci aici, de te-ai apucat să dărîmi muntele ăsta de piatră?

— Să fac loc Putnei să treacă de-a dreptul pe locul acesta fără ocol — îi explică cu mai multă încredere Drăgulin.

— Da bine flăcăule, nu vezi cît de înalt și stîncos e muntele; peste putință de a fi dărîmat cu sapa și tîrnăcopul, chiar de ar sări un sat întreg de oameni, nu numai o floare de voinic ca tine. Zădarnică ți-i toată truda voinice. Lasă mai bine ca apa să-și urmeze calea, tot ca și pînă acum, căci n-ai să-ți poți ajunge ținta niciodată. Dar ia spune voinice, ce jurămînt ai de împlinit, de te-ai înhămat la o muncă așa de grea și chinuitoare?

Și Drăgulin, cu sufletul ars de dragostea Călinei, îi povesti zînei din fir a păr, toată șiretenia cu iubita sa.

— Chiar prin foc dacă mi-ar fi poruncit moșneagul să trec — încheie flăcăul — sau să dărîm întăriturile iadului, aș fi făcut totul fără nici o cîrtire, numai să pot lua pe Călina de soție...

Zîna, ascultînd cu deosebită luare aminte, povestirea aceasta plină de duioșie, prin care s-a închegat dragostea neprihănită a două suflete plăpînde, a două inimi ce se aseamănă și se doresc a fi totdeauna alături una de alta, i se făcu milă de așa cruce de voinic, care își pusese în joc sănătatea și chiar viața sa, pentru împlinirea unui vis de iubire atît de scump pentru dînsul. Și privindu-i fața searbădă și trasă de muncă chinuită, muncă stăruitoare de viteaz, îi zise cu vocea ei mîngîietoare:

— Află voinice că eu sînt zînă, iar nu ființă pămînteancă. Sînt stăpîna codrilor aceștia și la îndemînă îmi stau puteri neînchipuite, căci toate vietățile pădurilor îmi sînt supuse și îmi dau ascultare. Povestea dragostei tale m-a înduioșat mult și de aceia m-am gîndit să-ți viu într-ajutor, ca să-ți poți atinge ținta ce dorești. Mergi dar acasă și te odihnește fără

nici o grijă, căci eu cu puterile ce am, voi face ca pînă mîine în zori, muntele să fie spintecat.

La vorbele acesteia, Drăgulin rămase locului foarte mirat și gînditor, neștiind ce să creadă și ce să răspundă.

— Ai toată încrederea flăcăule — urmă zîna — și nu mai sta la îndoială, căci zînele nu mint niciodată. Mergi liniștit acasă și mîine Putna nu va mai da ocol muntele și va curge pe unde îți este dorința. Vezi că nu e vreme de pierdut și fă precum ți-am spus, căci eu mă duc să-mi aduc supușii ca să-i pui la treabă.

Zicînd aceste cuvinte, zîna porni spre pădure și în scurt dispăru printre desimea copacilor. Drăgălin însă rămase cîtva timp împietrit locului, ca cufundat într-un vis adînc și cu privirea rătăcită pe calea pe unde dispăruse zîna.

Într-un tîrziu își veni doar în fire și reculegîndu-și amintirea celor petrecute, avu un moment de îndoială, dacă trebuie să plece sau să rămînă locului, ca să vadă ce o să se întîmple. Dar un fior de teamă de a mai rămînea în singurătatea pustie a locurilor acestea îi străpunse corpul, hotărîndu-l să asculte de spusele zînei.

Își ascunse în grabă uneltele într-un tufiș și o porni apoi la goană în spre satul său.

Dacă cineva s-ar fi întîmplat să treacă în acea noapte prin apropierea locurilor acestea, ar fi văzut minunea năruirii muntelui „Dealul Răcoreanului" și ar fi avut, ce povesti apoi și altora despre cele întîmplate.

O lume întreagă de sălbăticiuni se adunase de prin tihărăile[1] și ascunzișurile codrilor pustii și la porunca Zînei-Pădurilor, contribuiau fiecare după felul și puterea lor, la dărîmarea muntelui. Mistreții voinici desfundau cu fliturile[2] lor pămîntul, răsturnînd stînci de piatră nesăbuit de mari. Urșii puternici scoteau fără multă caznă arborii din rădăcini, aruncîndu-i voinicește pe prundul văii în jos; iar lupii, jderii, rișii și celelalte soiuri de animale mai mărunte, munceau de-a valma la împrăștiatul și darea la o parte a dărămăturilor. Pînă și șireata vulpe se căznea cu trudă să azvîrle cu piciorul-

[1] Tihăraie, Tihărăi — loc ripos, împădurit povîrnișuri, repezi (n. a.)

[2] Flit, Fliturî — bot, rit (n. a.).

şele ei sprintene şi să mături cu coada-i stufoasă, grohotişul de ţărînă frămîntată de cei puternici.

Şi cu mult înainte de zorii dimineţii, munca aceasta uriaşă a fost terminată. Muntele cel stîncos şi puternic, care înfruntase multă vreme valurile repezi şi înspumate ale apei, fusese spintecat pînă jos în vale, iar Putna, duşmanca sa neîmpăcată, îşi schimbase mersul ocolitor, lund-o de-adreptul prin spărtura făcută, revărsîndu-şi cu multă fală undele printre stîncile surpate ale malurilor, şi ducînd, în curgere la vale, ţărîna risipită şi bolovănişul, pentru a-şi face aşternut şi loc mai bun de trecere.

După cum ceruse bătrînul tată al Călinei, aşa făcuse toate, şi zîna dînd drumul tuturor animalelor strînse aici, să meargă la bîrlogul lor, îşi luă şi ea drumul în altă parte.

Iar dimineaţa cînd Drăgulin veni, rămase uimit cu totul în faţa acestor schimbări. Acum văzu el că nu-l înşelase fermecătoarea zînă ce i se arătase seara în deal.

Nimic mai dulce pentru un îndrăgostit ca Drăgulin, decît să-şi vadă înfăptuit visul său de iubire!

Şi acum era ca şi înfăptuit, căci sarcina cea grea ce-i fusese dată de socrul său era îndeplinită în totul, mai curînd decît şi-ar fi putut închipui, datorită numai bunăvoinţei şi milei arătate de Zîna-Pădurilor [...].

Mergînd apoi la casa miresei sale, să-şi ducă vestea cea mare, că porunca unchiaşului a fost îndeplinită.

Ce a urmat, e uşor de înţeles, căci moşneagul s-a învoit la căsătoria fiicei sale cu Drăgulin, credinciosul inimii ei şi în curînd nunta lor se făcu cu multă cinste, în voia cea bună a tuturora.

Iar balta de pînă atunci a Colacului fiind secată de apă, a rămas un teren bun, productiv pentru semănături, devenind cu timpul lunca frumoasă ce se vede astăzi.

Putna, mînioasă cum era pe străşnicia de altădată a muntelui spintecat de zînă, i-a sfărîmat încetul cu încetul malurile lărgindu-şi albia sa.

Şi restul de munte despărţit de cursul Putnei şi-a micşorat şi el înălţimea prin scurgerea vremii, frămîntat de ploi, geruri şi viscole, rămînînd acum o movilă destul de mare în mijlocul luncii.

S. HÎRNEA, *Povestea Vrancei*, p. 24

5. *Someşul şi Crişul*

În vremurile de demult, de cînd sînt şi poveştile, trăia la poala muntelui Vlădeasa un crai frumos şi tînăr. Îi era numele Bogdan. Muntele cu pădurile de brazi şi păşunile, toate erau în stăpînirea lui.

Îi venise şi craiului vremea să se însoare, dar peste puţină vreme, după ce îşi aduse domniţa, năvăliră duşmanii în hotarele lui, îi aprinseră cetatea şi pe crai îl omorîră.

Domniţa scăpă de moarte şi după ce îşi adună turmele ce mai rămaseră de mîna duşmanilor, se sui la munte. Pe locul, căruia îi zic şi astăzi Bogdăneasa îşi făcu un bordei. Aici născu peste cîteva zile, doi copii gemeni, feciori amîndoi. Şi, cum e vorba din poveste, creşteau voinicii într-o zi, ca-n două şi se făcură nişte flăcăi, cît îţi era mai mare dragul.

Copiii îndrăgiră ciobănia şi abia aşteptau să treacă iernile, pentru ca să poată ieşi la larg. Vara îşi purtau turmele la păşune prin poienile din apropiere şi în vreme ce oile păşteau cuminţi şi blînde, ei începeau să cînte din tulnic şi din fluier. Şi cîntau ciobănaşii mei aşa de frumos, încît izvoarele se opreau din şopot şi rămîneau înmărmurite, iar pasările încetau din zbor şi se adunau stoluri în jurul lor, ascultîndu-le cîntecul.

Trecu aşa o bucată de vreme, dar într-o vară dăduse o secetă mare şi, în lipsa păşunii, oile începură să flămînzească. Atunci fraţii plănuiră să-şi mute turmele mai departe, pînă vor afla undeva o păşune mai bună.

Într-o dimineaţă îşi luară rămas-bun de la mama lor şi plecară la drum.

În vîrful muntelui aflară păşune bună şi apă destulă. Îşi puseră staulele aici şi, slobozind oile la păscut, se apucară să-şi facă colibă. Ziua trecu repede şi seara, după ce îşi aşezară oile, voinicii îşi făcură foc, vrînd să-şi gătească ceva de mîncare. Dar nici nu se aprinse focul bine, cînd începuse să sufle un vînt ascuţit şi fraţii simţiră cum îi cuprinde fără veste, somnul. Cînd se treziră a doua zi din somn, soarele era la amiazi. Oile zbierau de foame în staul şi cîinii abia se mai ţineau pe picioare de osteniţi. Fraţii se uitară unul la altul

buimaci, își numărară oile. Văzînd că nu lipsește nici una, le mai veni inima la loc.

Se spălară și apoi își scoaseră oile la pășune. Peste puțin, uitară grija și începură să cînte din fluier. Și cum cîntau așa... cu gîndul la mama lor, deodată le răsări înainte, ca din pămînt, o fată frumoasă, ca o Cosînzeană. Ciobanii încetară din cîntat și rămaseră privind miraţi spre fată. Ea veni aproape de ei, apoi le spuse supărată:

— Rău ați făcut, voinicilor, că ați venit aici!... Poiana asta e moșia mamei, care e vrăjitoare și cu greu veți putea scăpa de răzbunarea ei. Eu v-am văzut și ieri și mi-ați căzut dragi. Am venit acum la voi, să vă spun, cum să vă feriți de vrăjile mamei și să vă ajut. Aceluia care se va arăta mai vrednic între voi, îi făgăduiesc ca îi voi fi nevastă. Și acum ascultați. Mama a trimis aseară „Somnul" la voi, pentru ca să vă adoarmă pe veci. Mie mi-a fost milă de voi și am furat o parte din el, așa că nu v-a putut strica. Acum mama e mînioasă foc și pe seară iar va trimite „Somnul" la voi. Dar nu vă temeți, că el nu vă mai poate strica. De dimineață va trimite la voi pe fratele meu și dacă îl veți putea bate, atunci va trimite și cerboaica. Cerboaica asta are un corn în frunte. Aici îi stă puterea. Dacă voi veți putea reteza cornul, atunci ați scăpat. După aceste vorbe, fata le întinse o frunză și zise:

— Cine se va șterge cu frunza asta pe frunte, acela nu va adormi și va rămînea tare. Dar fiți cu grije, numai unul să vă ștergeți cu frunza într-o seară, că, dacă vă ștergeți amîndoi, atunci își pierde puterea de vrajă.

Unul dintre frați luă frunza și tocmai vru să mulțămească, cînd fata se făcu iarăși nevăzută.

Trecu și ziua asta, cum trec toate zilele și seara, după ce își așezară oile, fratele mai mic zise:

— Bădiță, adă frunza la mine în seara asta și tu te pune de te odihnește, că vreau să-mi încerc și eu puterea cu feciorul vrăjitoarei!

— Bine, frățioare — răspunse celălalt, — dar tu ești mai tînăr cu ceva și mai plăpînd ca mine și mi-ar fi jale să te văd prăpădit de zmeu. Mai bine te odihnește tu și lasă grija în sarcina mea.

— Rogu-te, bădiță, fă pe voia mea în seara asta și-atunci mîne va veni și rîndul tău.

Fratele mai mare îl privi pe celălalt cu drag, apoi scoase frunza din sîn și i-o întinse:

— Ține, frățioare și Dumnezeu să-ți ajute!

Abia isprăvi aceste vorbe, vîntul începu să sufle și somnul îi cuprinse iarăși pe furiș. Mezinul scoase frunza și se șterse cu ea pe frunte. Simți îndată cum i se limpezește mintea și cum puterea îi crește.

Peste puțin, vîntul începu să sufle mai tare. Cîinii începură să alerge în toate părțile, lătrînd furioși și oile să se frămînte în staul. Atunci ciobanul se ridică de lîngă fratele care dormea ca mort și strigă către oi, apoi își chemă cîinii lîngă el. Oile, auzind glasul stăpînului, se liniștiră și cîinii se apropiară, lătrînd vesel și gudurîndu-se.

După miezul nopții cîinii începură să latre din nou, dar mai tare acum și ciobanul văzu la lumina lunei un om apropiindu-se de staul pe furiș. Ciobanul puse repede mîna pe ciomag și se ridică de jos, sprinten. Străinul ajunse lîngă staul și cerca să deschidă strunga. Cîinii se apropiară de el lătrînd furioși, dar cît ai clipi din ochi, amuțiră pe veci. Ciobanul se apropie de strungă și strigă:

— Ce cauți acolo, omule?!... Dacă ești vreun drumeț străin și rătăcit, vino de te odihnește aici lîngă foc și lasă oile în pace, că de unde nu, apoi să știi... că ți-ai aflat omul!

— Cum ai spus, frate?... Ian'mai zi odată!

— Apoi, am zis să fii pe pace, că ți-ai aflat omul!

— Alelei fîrtate și sărăcuț de tine, ce rău ai nimerit-o, dar dacă îți dă puterea, după cum te arată gura, apoi hai la luptă!...

Ciobanul înțelese îndată cu cine are de lucru, dar nu se sperie. Își făcu cruce, apoi se îndreptă spre străin și se luară la luptă. Zmeul se frămînta din răsputeri și arunca foc în toate părțile, dar nici ciobanul nu se lăsa. Lupta ținu pînă în revărsatul zorilor și atunci ciobanul simți cum îl slăbesc pe zmeu puterile. Se mai opinti el de cîteva ori, dar ciobanul făcu ce făcu și îl trînti. Zmeul rămase mort, dar și flăcăul era ostenit, că abia îl mai țineau picioarele. Se trase încet pînă la izvor și se spălă.

Peste puțin se trezi și fratele mai mare, dar așa de tare îl muiase somnul, încît era mai slab ca fratele care se luptase.

Ziua o petrecură cu greu, căci le era jale după cîinii prăpădiți de zmeu. Seara luă celălalt frate frunza și, după ce se

frecă şi el pe frunte, petrecu în priveghere pînă după miezul nopţii. Deodată auzi un răcnet sălbatec. Atunci sări de jos ca ars şi, după ce apucă în mînă ciomagul, se uită bănuitor în toate părţile. Peste puţin văzu venind în goană un cerb, care în loc de două coarne avea numai unul în frunte.

Ciobanul ochi de cîteva ori cornul, apoi răsuci ciomagul în aer şi-l asvîrli cu atîta putere, încît rupse cornul. Cerboaica se sperie şi o luă la goană înapoi, pe unde venise. Atunci ciobanul alergă la locul unde văzuse căzînd ciomagul şi lîngă el alături, află şi cornul cerboaicei. Il luă în mînă, dar nu avu vreme să se uite la el, căci în clipa următoare, ciobanul se prefăcu într-un izvor. Cornul era vrăjit, că cine va pune mîna pe el, să se prefacă în izvor. Fata vrăjitoarei uitase să le spună fraţilor, să nu se atingă de el. Nu peste multă vreme, se trezi şi mezinul şi după ce nu îl văzu nicăiri pe fratele său, începu să-l caute. Umblînd aşa... încoace şi-ncolo, a dat cu ochii de ciomag şi de corn. L-a luat şi el în mînă, dar în clipa următoare se prefăcu şi el într-un alt izvor.

Vrăjitoarea îşi răzbunase.

Povestea e adevărată. Izvorul fratelui mai mare e Someşul, care curge lin, iar izvorul mezinului e Crişul, care curge repede, de parcă aleargă în căutarea fratelui pierdut. Şi Someşul şi Crişul izvoresc din Vlădeasa. Iar locul unde a căzut cornul se numeşte şi astăzi: „Cornul Cerboaii".

CALENDARUL ASOCIAŢIUNII, 1928, p. 138.

6. *Legendă*

... pe timpul lui Dan-Căpitan, au venit ursitoarele la fereastra sa şi îi spuse că în ziua cînd copila ce i s-a născut va ajunge la etatea de 12 ani, va veni împăratul zmeilor s-o răpească, astfel nu va putea scăpa pe Orelia (Aurelia), decît zidind într-un vîrf de munte o cetate şi s-o ascundă acolo, pînă cînd zmeul, după ce va fi încercat toate mijloacele ca să o poată răpi, va veni odată în formă de călugăr, spuindu-i că de aci înainte poate să fie liberă.

In urma acestei ursite, căpitanul Dan zideşte pe dealul de d-asupra Haţegului o cetate şi închide acolo pe mica Orelia, de unde se zice că acea cetate a căpătat numele de Orlea, punînd la poartă pe doi viteji din lume ca să păzească, să se lupte cu zmeul în săbii, în buzdugane, cînd va veni să răpească copila.

Cînd s-a împlinit 12 ani, vine împăratul zmeilor; zmeul se aşează pe vîrful muntelui cel mai înalt, Retezatul, şi cu mînie îşi aruncă buzduganul său asupra cetăţii, iar cei doi voinici ridică mîinile către soare şi azvîrle buzduganul către munţii Ruscăi[1], fără să lase să se atingă zidurile cetăţii. Cei doi viteji se pun să atace pe zmeu, ce răcnea de turbare, de se cutremura munţii şi fiindcă ei erau departe de zmeu şi nu puteau să lupte piept la piept, scoaseră bardele de la suliţi, şi amîndoi le aruncară asupra zmeului, care lovesc vîrful muntelui şi-l retează, iar zmeul, de mînie, se aruncă jos şi se prefăcu într-un rîu mare şi furios, care este Streiul, ce curge cu o repeziciune mare peste stînci şi se îndreaptă asupra muntelui Orlea, ca să-l distrugă şi să-i răpească pe Aurelia.

Pînă astăzi Streiul loveşte cu o putere furioasă în poalele muntelui Orlea, şi pînă astăzi încă şade ascunsă sub muntele Orlea, frumoasa copilă a căpitanului Dan.

ŞEZATOAREA, 1922, nr. 5, p. 140.

[1] Munţii Ruscăi.

B. Primele aşezări româneşti, oglindite în legende

I. Oraşe
II. Sate

1. Legenda oraşului Cîmpulung

Se vesteşte că pe la anul 1220, Negru-Vodă voind a-şi alege loc pentru domnie, în părţile muntoase ale Ţării-Româneşti, a mers pe apa văii „Rîul-Tîrgului" în sus, pînă la punctul numit astăzi „Apa Sărată", din judeţul Muscel.

În acea poziţiune pitorească a decis el a-şi aşeza scaunul domnesc, în care scop a şi zidit o cetate, ale cărei rămăşiţe se văd şi pînă în prezent.

Cauza însă pentru care a părăsit în urmă această localitate, a fost că apa din izvoare s-ar fi găsit sărată, neputîndu-se astfel întrebuinţa ca băutură.

De aceea, se zice, că ar fi purces mai în sus, tot pe valea acestui rîu, pînă la punctul unde astăzi se află oraşul Cîmpulung.

Aci privind cu multă admirare frumoasa poziţiune ce i se arăta în calea sa, s-ar fi suit, împreună cu ai săi, într-un plai unde acum se află mănăstirea Flămînda, ca de aci să poată mai bine observa frumoasa localitate.

Rămînînd mai mult decît încîntat de nespusa frumuseţe a colinelor şi a deosebitelor culmi şi plaiuri, cari se desfăşurau cu mîndrie sub privirea sa uimitoare, s-a decis a-şi stabili aci scaunul său domnesc.

Tradiţiunea povesteşte că Negru-Vodă, înainte de altele, a luat hotărîrea ca împreună cu ai săi, să nu prînzească pînă ce pe drumul care trece peste locul ce avea să primească cinstea scaunului domnesc, nu va trece un călător oarecare. Negru-Vodă adăugă: „dacă acel călător va fi un neguţător, oraşul va fi cu noroc şi bogat, iar de va fi un cerşetor, oraşul va să fie sărac."

Astfel au aşteptat pînă ce se apropiase de înserat, fără a trece cineva; foamea şi deznădejdea îi apucase pe toţi, încît s-au decis a pleca; tocmai în acel din urmă minut de aşteptare, iacă văd un ţigan cu traista la spinare, care trecea şovăitor pe cale.

Atunci, Negru-Vodă dărui cîţiva munţi din apropiere, în folosul oraşului unde zidi apoi o mănăstire care poartă numele de Negru-Vodă, iar plaiului unde au suferit foamea, pînă la apariţia ţiganului, i s-a dat numirea de Flămînda, nume pe care-l poartă pînă astăzi.

FOAIA POPORULUI, 1921, p. 318

2. *Povestea Iaşului*

Mai demult, pe cînd pe unde e Iaşul acum, erau numai codri şi cîmpuri şi nici zare de case, trăia un cioban vestit pe locurile acelea şi-l chema Dediu.

Dediul ciobanul avea 12 stîni; fiecare stînă era cu cîte 2 000 de oi. Într-o zi, iaca vine pe acolo şi domnul ţării Moldovei, călare, cu oameni de ai săi. Vede domnul atîtea stîne şi întreabă de [?] un cioban: „ale cui sînt?". Ciobanul răspunde că: „sînt ale lui Dediu". Văzînd domnul atîtea dealuri frumoase, s-a gîndit că ar fi un minunat loc pentru vreun tîrg domnesc. Şi porunceşte ciobanului ca să cheme pe Dediu pînă la dînsul. Se duce ciobanul şi-i spune porunca. Dar Dediu face:

— Du-te şi spune domnului să vie el la mine, dacă are treabă!

Ciobanul a adus acest răspuns. Domnul îl mai trimete odată: „să vie numaidecît". Dediu răspunde tot aşa, că „dacă are treabă, n-are decît să vie la coliba lui".

Aşa şi a treia oară. Ce să facă domnul? Vine călare pînă la Dediu... Îi zice de departe:

— De ce n-asculţi porunca domnului tău, căci el stăpîneşte Ţara-Moldovei, şi trebuie să i te supui?!...

— Apoi de ce nu mi-au spus aşa şi cei pe care i-ai trimes către mine — răspunse Dediu din colibă.

— Ieşi pînă afară să vorbim ceva! — strigă domnul.

— Nu ies! strigă şi Dediu.

— Ieşi!

— Nu ies!

— Să vezi tu că ai să ieşi — strigă domnul supărat şi gata să scoată sabia...

— Ba de-acuma am să ies!... — strigă Dediu, care era odată voinic, nu de două ori; şi aşa erau toţi ciobanii lui.

— Apoi Ieşi să se numească tîrgul pe care vreau să-l întemeiez aici — strigă domnitorul.

Şi Ieşi a rămas numele lui pînă azi.

Acuma, domnul s-a dus acasă şi l-a chemat pe Dediu. Vine el. Domnul îl întreabă:

— Bine Dediule, cum se face că toţi ai tăi sînt aşa de zdraveni şi voinici şi tari la virtute?[1]

— Îndată ai să vezi, măria ta — zise Dediu.

La masă, domnitorului i-au adus 12 feluri de mîncare. Dediu mînca numai mămăligă caldă cu brînză grasă şi bună.

— Mănîncă împreună cu mine! — zise domnul.

— Nu măria ta! — strigă Dediu.

— De ce?

— Ca să fiu voinic.

— Ce fel?

— Iacă — zise Dediu — eu oi lua 12 linguri din astea 12 feluri de mîncare de-a măriei-tale şi le-oi pune într-o sticlă; pe urmă oi lua şi o bucată de mămăligă fierbinte, de a mea şi oi pune într-însa o leacă de brînză... Trei zile să lăsăm şi mîncarea măriei tale şi mîncarea mea, ici, după sobă... Şi om vedea.

Pune el aşa, 12 linguri din cele 12 feluri de mîncare, într-o sticlă; astupă sticla şi o pune după sobă. Apoi ia puţină brînză de oi şi o pune într-un dărăb[2] de mămăligă fierbinte şi face un urs[3] zdravăn şi-l svîrle după sobă...

Cînd, la trei zile, ce să vezi?! În sticlă, mîncările miroseau, de trebuia să fugi cît colo; iar ursul lui Dediu era [a]cum mai bun, căci înlăuntru brînza se făcuse unt.

---

[1] Tari la virtute — puternici la cinste (n.a.)

[2] Dărăb — bucată (n.a.)

[3] Urs — bot de mămăligă cu brînză de oaie la mijloc şi prăjit pe cărbuni (n.a.)

— Ei măria ta, acum vezi, de ce sîntem noi mai voinici? Că pe noi nu ne borfăeşte[1] în pîntece nici un fel de mîncare de felul acestora?...

— Să trăieşti Dediule — strigă domnul. Te văd că eşti om cuminte... Haide, te prinzi cu mine cumătru?

— Mă prind şi cu noroc să-i dea Dumnezeu — zise Dediu.

La cumătrie, Dediu a adus o poală de galbeni şi a dăruit 500 de mioare oacheşe de-un ochi şi 500 de mioare oacheşe de amîndoi ochii şi 50 de berbeci frumoşi, ciuţi[2] de amîndouă coarnele. Aşa au botezat ei tîrgul Ieşului!...

D. FURTUNA. Cuvinte scumpe, p. 84.

3. *Fiul lui Sas-Vodă*

In partea despre răsărit a oraşului Siret se află un deal numit Ruina, din pricină că înainte cu vreo cîteva sute de ani, se afla pe culmea lui o cetate măreaţă, din care, în timpul de faţă, nu se văd numai nişte rămăşiţe.

In cetatea aceasta zice că a locuit fiul lui Sas-Vodă, care a domnit peste poporul român.

Iară fiul lui Sas-Vodă zice că, era un domnitor foarte iubitor de pace. Dar cu toate că avea nişte însuşiri atît de alese şi de bune, avea el şi mari duşmani.

Trei fraţi adică, care se trăgeau dintr-o seminţie venetică, s-au fost sfătuit ca să-l ucidă, să se împărţească cu avuţiile lui, şi apoi să domnească ei peste Moldova.

Insă cărpănoşii şi răutăcioşii fraţi, cu puterea nu-şi putură nicidecum ajunge scopul dorit, căci tînărul domnitor, prinzînd de veste despre ceea ce au ei de gînd să facă cu dînsul, era foarte luător de seamă. Ori încotro se-ntorcea şi mergea, era totdeauna înconjurat de prietenii săi, precum şi de alţi oameni de încredere, care îl păzeau şi-l fereau, astfel că nime nu putea să se atingă de dînsul şi să-i facă vreun rău trupesc.

Văzînd de la un timp ne-mpăcaţii săi duşmani, că cu puterea nu pot să iasă la capăt, căutară să-şi împlinească dorinţa prin viclenie. Incepură adică a săpa în taină un şanţ pe sub pămînt, pînă la cetate, anume ca prin ajutorul şanţului aceluia, să-şi ajungă mai lesne şi mai degrabă ţinta dorită. Şi după mai multe luni de muncă, ajunseră cu săpatul tocmai unde doreau, adică pînă dedesuptul odăii în care dormea de obicei domnitorul.

Sfîrşind şanţul de săpat, aşteptau acuma un prilej bun ca să poată străbate în odaie, să puie mîna pe domnitor şi să-i curme viaţa. Iar prilejul cel mai bun, după părerea lor, era noaptea ajunului de Crăciun, cînd umblă colindătorii a colinda, cugetînd că-n această noapte nime nu le va mai purta grija. Se puseră deci în cale, ca-n această noapte să intre pe neaşteptate în odaia de dormit a domnitorului şi-acolo să-l ucidă.

Dar zadarnică le-a fost toată munca şi osteneala, căci bine-a zis cine-a zis, că „nu e cum vrea omul, ci cum vrea Domnul!..." Domnitorul, înştiinţat fiind la vreme, scapă şi de astă dată cu viaţa.

Insă din noaptea aceasta, domnitorul n-avu mai mult linişte şi odihna de mai nainte. De-aceea părăsi el cetatea în care locuise pînă atuncea, şi se strămută dimpreună cu toţi curtenii, în valea unde se află astăzi vatra oraşului Siret. In valea aceasta apoi, care pe timpul acela era acoperită cu tot felul de copaci groşi şi umbroşi şi foarte mlăştinoasă, simţindu-se cu mult mai sigur şi mai bine scutit, decît în cetatea cea măreaţă de pe vîrful dealului, îşi făcu el altă cetate nouă.

Scurt timp după strămutarea domnitorului, se strămutară şi ceilalţi locuitori de pe deal în vale şi aşa se întemeie oraşul de astăzi.

Mai pe urmă, străbătînd oamenii din zi în zi tot mai afund în pădurea care se întindea în partea despre apus, deteră de o biserică de lemn dărîmată şi mai toată putredă, împrejurul căreia se afla şi un ţintirim.

[1] A bomfăi, a bonhăi — a-i ghiorăi maţele (n.a.)
[2] Ciuţi — fără coarne (n. a.)

În locul acelei biserici vechi, zidi evlaviosul domnitor, drept mulțumită pentru scăparea sa din mîinile dușmanilor, alt locaș dumnezeiesc, din piatră, și cu mult mai mare și mai frumos de cum a fost biserica aflată.

Această biserică, care e una dintre cele mai vechi [. . .] și care se află în mijlocul orașului, se poate și astăzi vedea. Însă ce-a mai făcut după aceea domnitorul, ce-a zidit-o, și ce s-a întîmplat mai pe urmă cu dînsul, nimeni nu știe.

S. FL. MARIAN, *Tradiții poporane române din Bucovina* adunate de . . ., p. 82.

4. *Întemeierea Sucevii*

Zice că în vechime, pe locurile unde se află astăzi orașul Suceava și satele de prin împrejurime, erau numai păduri cît vedeai cu ochii.

Puteai merge cu săpăturile ori încotro ai fi voit, că nu mai dai de nici un oraș sau sat, ci numai unde și unde cîte de-un păstor care-și păștea turma sa prin cele preluci[1] și poieni.

Și tuturor păstorilor, cîți erau, le mergea foarte bine, căci aveau toate cele trebuincioase, atît pentru dînșii, cît și pentru turmele lor.

Într-o vară însă, fiind o secetă foarte mare, toate apele prin împrejurime secară, și toată pășunea, nu numai cea de pe costișe și dealuri, ci și cea de pe văi, se uscase.

Văzînd păstorii că seceta nu mai încetează și temîndu-se ca nu cumva să le piară turmele, unica lor avere, de sete și foame, se retraseră cu dînsele de la șes, în sus spre codru.

Dar cînd se apropiară de codru și deteră să intre într-însul, nu știură singuri ce să facă; să intre, ori să nu

[1] Prelucă, preluci = poiană mică într-o pădure (n.a.)

intre? . . . Ar fi intrat, se temeau că nu vor afla destule poieni, unde să-și pască oile . . . Să rămîie la poalele acestuia, era peste putință, căci pășunea cîtă mai rămăsese neatinsă de arșița soarelui, se sfîrșise.

Deci ce era să-nceapă și să facă? . . . Unul spunea una, altul alta, dar nime nu ghicea cum și în ce chip ar putea să iasă mai degrabă și mai bine la capăt.

În urmă, după mai multă sfătuire, chibzuire și cumpănire, zise unul dintre dînșii, care era mai bătrîn, mai ajuns de cap și mai pățit:

— Ce să mai întindem atîta vorbă? . . . Nu știți că vorba multă e sărăcia omului? . . . Să meargă vreo cîțiva inși dintre noi, cari îs mai tineri și mai voinici, să caute în toate părțile, doară dau peste niște cîmpuri sau poieni ce n-au fost încă cu desăvîrșire dogorîte și pîrlite de arșița soarelui, și cum vor afla în vreun loc destulă pășune, să se întoarcă înapoi și să ne deie de știre!

Cum rosti bătrînul cuvintele acestea, cinci inși dintre dînșii, care erau mai voinici și mai inimoși, adică care n-aveau frică de nimic, ci se jucau cu lupii ca și cu niște căței și se trînteau cu urșii pe-ntrecute, nu stătură mult pe gînduri, ci luîndu-și fiecare bota sa cea ciobănească în mînă se și porniră la drum.

Și apucînd unii în dreapta, alții în stînga, merseră încotro îi duseră ochii și picioarele, doară dau mai degrabă peste pășunea dorită.

Iată însă că într-un tîrziu, unul dintre dînșii care a mers, acuma cît timp va fi mers, se trezește deodată că pădurea prin care a fost apucat, începe a se rări, și poieni drăgălașe acoperite cu iarbă verde ca buraticul[1] și-naltă pînă la brîu, și presurate cu tot felul de flori, unele mai frumoase decît altele, i se deschid dinaintea ochilor.

Păstorul, cum dete cu ochii de poienele acelea, bucuria lui! . . . Să fi prins pe Dumnezeu de-un picior și nu i-ar fi părut așa de bine! . . . Deci prinse îndată a căuta în dreapta și-n stînga, ori de nu se află și apă printr-însele. Și umblînd el așa încolo și-ncoace, cît timp va fi umblat, dă de-odată peste o apă mare, care curgea alene la vale.

Era Suceava.

[1] Buratec — brotac (n.a.)

Mai merge el după aceasta cît mai merge, şi dă apoi de-o pădure mare şi deasă de arini, care se-ntindea pe malul drept al Sucevii, iară de cealaltă parte de apă, vede o poiană ca aceea de-ţi era mai mare dragul să te uiţi la dînsa.

Şi cum vede el poiana, nu se poate răbda de-a nu se apropia de apă şi-a cerca să treacă de cealaltă parte.

Dar iată că tocmai cînd dete peste un vad şi voi să-l cerce cît e de adînc şi ori de-l va putea trece, ies patru oameni din pădurea cea de arini şi se îndreaptă spre dînsul.

Erau cei patru păstori de care s-a fost despărţit, scurt timp după ce au plecat să caute păşune.

Apropiindu-se cei patru inşi de dînsul, ei spuseră că pe culmea unui deal care se află în mijlocul pădurii celei de arini, este un sihastru, şi trecînd ei pe acolo, sihastrul i-a miruit pe tus patru, cu mir în frunte.

Auzind aceasta, soţul lor îi rugă să-l ducă la sihastrul acela, ca să-l miruiască şi pe dînsul.

Cei patru inşi nu se puseră de pricină, ci, după ce văzură şi ei poiana cea mare, care se-ntindea de-a stînga Sucevii, şi cercară vadul acesteia, ca să vadă cît e de adînc, se întoarseră îndărăt şi se porniră cu toţii în sus spre sihastru.

Sihastrul, care locuia într-un arbore gros şi scorburos de pe vîrful dealului, cum îi zări de departe că vin spre dînsul, le ieşi înainte, merse cu dînşii pînă lîngă arborele în care locuia, miruí şi pe noul venit, şi-apoi ... mai stînd de vorbă cu dînşii şi învăţîndu-i încă şi vreo cîteva rugăciuni, îi îndemnă să vie în toate zilele la dînsul, căci el îi va mai învăţa şi alte rugăciuni.

Păstorii îi mulţumiră din toată inima pentru primirea cea părintească, cît şi pentru învăţăturile cele bune, şi-i făgăduiră că în scurt timp iarăşi vor veni la dînsul, se-ntoarseră îndărăt de unde s-au pornit.

Ajungînd la tovarăşii lor, cari i-au fost trimis ca să caute păşune, le istorisiră din fir în păr toate celea ce le-au aflat şi le-au văzut pe unde au umblat. Iară după ce le-au istorisit, nu mai steteră acuma mult pe gînduri, ce să-nceapă şi să facă, ci luîndu-şi fiecare turma sa, se porniră cu toţii la drum, spre locuinţa sihastrului, şi cum ajunseră la starea locului, se aşezară pentru totdeauna în apropierea acestuia.

Cu timpul mai veniră şi alţi păstori, din alte părţi şi aceia asemenea îşi făcură colibe pe lîngă locuinţa sihastrului.

In urmă veniră şi muntenii de la munte, cu căpitanul lor în frunte, şi după ce se aşezară şi aceştia în apropierea sihastrului, făcură pe un alt deal, care se întinde în partea despre miazăzi şi care se despărţeşte de cel dintîi numai prin o vale, o cetate de piatră, iară pe locul unde a fost arborele în care a locuit sihastrul, făcură o biserică de lemn. Şi fiindcă sihastrul murise înainte de ridicarea bisericii acesteia, de-aceea tăiară şi aşezară ei şi arborele în care a locuit acesta, într-însa.

Şi aşa cu timpul, ridicîndu-se din ce în ce tot mai multe case şi alte clădiri, atît împrejurul cetăţii cît şi a bisericii celei de lemn, pădurile de prin apropiere începură, pe zi ce mergea, a se rări şi-a dispărea, iară în locul lor a se întemeia oraşul de astăzi, Suceava.

La vreo cîteva zeci sau sute de ani după aceasta, nu vă pot spune cu acurateţă, destul atîta că venind căpcînii, cari aveau numai cîte un ochi în frunte, asupra Sucevei, nu numai că băturâ şi prădară pe locuitorii acesteia, ci-i deteră totodată şi foc, de arseră mai toate casele dintr-însa, dimpreună cu biserica cea de lemn, iară cetatea o dărîmară.

Dar bine-a zis, cine-a zis că „apa trece, pietrele rămîn!"

Venit-au căpcînii şi tătarii şi alte lifte rele, şi multe daune şi supărări au făcut bieţilor români. Dar cum veniră, aşa se şi întoarseră ... Apa s-a scurs, şi pietrele au rămas! ... Românii, ce scăpară teferi din mîinile lor, adunîndu-se din nou la un loc, îşi făcură alte case, cu mult mai mari şi mai frumoase de cum erau cele de mai 'nainte.

Mai tîrziu, şi anume după ce şi-au ales românii pe Iuga-Vodă de domnitor, puse acesta ca să se ridice pe locul unde a fost mai nainte biserica cea de lemn, altă biserică, cu mult mai mare şi mai frumoasă, şi nu din lemn, ca cea dintîi, ci din piatră şi cărămidă. [...] Şi de-atunci şi pînă în ziua de astăzi, biserica aceasta, care acuma, (an. 1895), e mai toată ruinată şi pustie, s-a numit şi se numeşte biserica Mirăuţului sau simplu Mirăuţ.

Tot pe timpul lui Iuga-Vodă, zice că s-a început şi restaurarea cetăţii, care a fost mai 'nainte dărîmată de căpcîni.

Fiind însă despărţită de biserica Mirăuţului prin pîrîul Căcăina, care venind spre Areni şi trecînd pe lîngă dealul Tătăraşi, se revarsă în Suceava, şi neputînd din pricina aceasta nimeni trece cînd ar fi voit şi cum ar fi voit, de la dînsa la biserică şi de la biserică la dînsa, de-aceea Iuga

Vodă le-a împreunat pe amîndouă prin un pod umblător, făcut după spusa unora, din piei de bivol, iară după a altora, din gumă.

Şi-acuma ori de cîte ori voia, nu numai Iuga-Vodă, care a fost cel dîntîi domnitor român ce-a locuit în această cetate, ci şi urmaşii săi, care asemenea locuiră într-însa, să meargă la biserica Mirăuţului ca să se închine, slobozeau podul, iară după ce se închinau şi se întorceau acasă, trăgeau podul în urma lor.

Un alt pod, făcut asemenea din piei de bivol, duce de la cetate spre miazănoapte-apus, adică spre bisericuţa de astăzi a Sfîntului Ioan Botezătorul, care s-a zidit cu mult mai tîrziu în grădina curţii domneşti.

Şi acest pod încă se slobozea numai atunci, cînd avea să iasă sau să intre cineva în cetate. De altminterea sta mai totdeauna ridicat, cu deosebire noaptea, precum şi atunci cînd se apropia vreun duşman de cetate şi voia să intre cu puterea înăuntru.

Şi aşa s-a întemeiat oraşul Suceava, care lung timp a fost scaunul domnitorilor români, fala şi podoaba Moldovei!

S. FL. MARIAN, *Tradiţii poporane române din Bucovina*, adunate de..., p. 9.

5. *Olea şi Basarab*

A fost odată doi crai: unul se cheamă Olea şi altul Basarab. Aceşti doi crai nu se puteau înţelege între ei, unde să aşeze oraşul Rîmnic. Din ceartă, s-au luat la bătaie. Olea îşi avea cetatea sa lîngă „Malul Alb", iară Basarab îşi avea pe a sa pe „Dealul Cetăţuiei".

După ce-şi clădiră ei cetăţi trainice şi mari, puseră fiecare înaintea cetăţii lui cîte un semn, şi era învoiala că cui îi va cădea semnul jos, acela va fi învins şi oraşul nu se mai face în partea lui.

Începu deci lupta între aceşti doi crai, care erau şi fraţi. Ei se băteau din cetăţi, unul cu altul, cu tunuri de lemn. Olea cînd da cu tunul, nu nimerea în semnul lui Basarab, că i se îngropa ghiuleaua în mal, fără să lovească.

Basarab cînd da, lovea semnul lui Olea şi şi-l dobora jos. Aceşti fraţi nu erau veşnic în duşmănie, ci numai cînd şi cînd. Cînd erau în pace, se plimbau şi tăinuiau unul cu altul, iară cînd nu se înţelegeau, se ducea fiecare la cetate şi se luau la luptă.

Mergînd într-o zi Olea şi cu Basarab şi sfătuind, văzură doi copii care se jucau în ţărînă şi ziceau:

Olea face oale,

Şi Basarab le sparge.

Olea cînd auzi aşa, voi să taie pe copii, dar frate-său Basarab nu-l lăsă, ci-i zise:

— Stai frate, că copiii sînt mici şi nu ştiu ce zic. Mai bine hai să-i încercăm, să vedem de ştiu ei ce fac.

Olea şi Basarab, aduseră copiilor două tipsii, una cu aur şi alta cu mărgele feţe[1] şi ziseră: „dacă copiii au să întindă mîinile la aur, atunci, Olea să-i taie, că ştiu ce fac; iar dacă s-ar întinde la mărgele nu ştiu ce fac şi să-i lase în pace."

Olea şi Basarab, mai tîrziu se apucară iară la luptă. Basarab cînd a dat cu tunul, a dat jos de trei ori semnul lui Olea, aşa că Olea a fost bătut şi oraşul s-a clădit în partea lui Basarab, că el fusese biruitor.

C. N. MATEESCU
I. CREANGA, 1913, nr. 10, p. 300

[1] Faţă, feţe, mărgele feţe — care lucesc, care fac ape, ape (n.a.)

1. Povestea Vrancei

De mult, pe timpul domniei lui Ştefan-cel-Mare, pe cînd Ţara-Românească nu era unită încă şi ţinuturile Munteniei şi Moldovei aveau fiecare domnii lor, a fost o luptă mare între plăieşii lui Ştefăniţă şi armia turcească care năpădise ca frunza şi iarba pe pămîntul Moldovei.

Bătălia a fost aprigă şi din cauza numărului prea mare de duşmani, faţă cu oastea lui Ştefan, moldovenii au căzut biruiţi.

Voievodul, amărît în suflet de această pierdere, fugise din faţa puhoiului vrăjmaş, ca să nu fie prins şi rătăcind singur prin munţi, a ajuns pe Valea Putnei.

Pe atunci, în Vrancea nu erau sate cu lume multă ca în vremea de astăzi şi nici locuri goale şi dealuri chelbaşe[1], cum se văd acum. Codrii stăpîneau mai peste tot şi abia unde şi unde cîte un pîlc de case se găseau înşiruite şi ascunse pe la poalele pădurilor, lăturiş cu scurgerea apelor, iar oamenii erau mai toţi ciobani, care-şi păşunau oile prin golurile şi poienele munţilor.

După atîta umblătură prin codri, nimeri prin asfinţitul soarelui la o casă de pe dumbrava Bîrseştilor.

Aici, o babă bătrînă torcea dintr-un fuior de cînepă pe prispa casei.

— Bună ziua bătrînico — zise voievodul descălecînd şi legînd calul de ţiţîna porţii.

— Bună să-ţi fie inima voinice — răspunse blînd bătrîna, care uitînd să mai tragă fir din caer, privea mirată pe viteaz, căci nu-l cunoştea cine este.

[1] Chelbaş, Chelbaşe — pleşuv, chel (n.a.)

— Fă bine mătuşică de-mi dă ceva de mîncare şi lasă-mă să mă odihnesc puţin, că tare am ostenit de cînd umblu pe coclaurile astea.

Baba, fără să mai facă vorbă multă, puse masa şi îi dete străinului să îmbuce lapte cu mămăligă şi brînză de oi, repezindu-se apoi la coşar de aşeză armăsarul la iesle.

Cînd se înapoie în casă, găsi pe străin culcat. Se aşezase pe o laviţă, aşa îmbrăcat cu sarica cum se afla şi aţipise, căci după cum se cunoştea pe trăsăturile feţei, era tare obosit.

Îl privea acum nedumerită baba şi nu înţelegea cine să fie străinul acesta cu părul bălai şi cu faţa rumenă şi frumoasă, de a rătăcit tocmai prin inima codrilor aceştia, unde doar numai mocanii de aici sălăşluiau în voie cu oile lor, fără să le tulbure cineva liniştea.

Tot uitîndu-se aşa cu luare aminte, bătrîna observă că voinicul purta haine ostăşeşti de domn, cusute în fireturi şi aur, pe sub sarica greoaie de lînă de oaie, care se lăsase puţin la o parte, desvelindu-i pieptul de viteaz.

Îndată îşi dădu cu ideia că nu poate să fie altul decît Ştefan-Vodă, domnul Moldovei, despre care auzise că fusese învins de turci într-o bătălie, că oastea i-a fost risipită şi alungată, iar el s-a retras în munţi.

Fără să mai stea pe gînduri, porni la fugă pînă la stîna din vale, ca să-şi vestească feciorii, lăsînd pe Ştefan-Vodă singur, să se mîngîie cu somnul.

Baba avea şapte feciori voinici, tot unul şi unul, 'nalţi, spătoşi şi vînjoşi, cari nu se temeau de nimeni în calea lor. În ei îşi pusese acum nădejdea şi ajungînd la stînă, le povesti cele întîmplate cu voievodul, îndemîndu-i ca să plece cît mai curînd şi răscolind ţinutul Vrancei, să strîngă pe toţi voinicii plaiului acesta, cu care Ştefan să pornească la luptă şi să alunge pe turci din ţară.

De cuvînt feciorii babei, toţi şapte, se răspîndiră în şapte părţi a Vrancei, buciumînd pe văi şi dealuri, pînă a doua zi în zori, strîngînd fiecare cîte o ceată de voinici, cu cari se lăsară pe dealul Dumbrăvii.

Dimineaţa, cînd baba îşi văzu feciorii venind, deschise larg uşa de la odaia în care se afla Ştefan-Vodă şi voioasă îi zise:

— Măria ta, nu fii întristat. Scris este ca un așa de bun viteaz să nu rămînă învins de mîna dușmanului. Ia te uită cum îți vin ostașii cu care vei învinge lifta păgînă.

Ștefan ieși în prag și rămase mirat cînd văzu curgînd din toate părțile cete de voinici, înarmați cu lănci și arcuri, coase și topoare, ce străluceau în razele soarelui de-abia răsărit.

— Dar de unde sînt acești voinici bătrîno și cine i-a adunat așa?

— Sînt plăieșii Vrancei, măria ta, și vin cu toții ca să pornești cu ei la luptă. Te-am văzut cît de amărît erai cînd ai venit aseară și știam că oastea ți-a fost nimicită în luptă cu turcii. De aceia am trimis pe cei șapte feciori ce-i am, și uite, pînă dimineață ți-au strîns oaste nouă în loc, toți voinici și dornici de luptă.

Apoi chemîndu-și feciorii lîngă ea, urmă:

— Aista-i Bodea, aista Spirea, celălalt Negrilă, apoi Bîrsan, Spulber, Pavel și cu Nistor. Toți sînt feciorii mei și acum ți-i dau măriei tale. Cu ei și cu întreaga ceată ce au adunat, mergi fără teamă și-i vei scoate pe dușmani din țară.

Voievodul înveselit acum, privea mîndru la oștenii aceștia adunați în pripă în jurul său, cari i se păru vrednici de luptă, apoi întorcîndu-se către babă îi zise:

— Dar cum te numești bătrîno?

— Tudora Vrăncioaia.

— Să trăiești mătușă Tudora și Dumnezeu să-ți dea sănătate, pentru sprijinul și dragostea de țară ce arăți.

Apoi îmbărbătîndu-și oastea adunată, plecară cu toții peste dealuri și străbătînd codrii la vale, izbi în coastă pe vrăjmași.

Toți s-au luptat voinicește. Ștefan-Vodă era printre cei dintîi, înconjurat de flăcăii Vrăncioaei, cari se luptau ca niște lei, lovind în dreapta și în stînga tigvele păgîne cari cădeau ca bostanii, înroșind pămîntul.

Și astfel [...] Ștefan a învins și de data asta pe turci, izgonindu-i din țară afară.

Atunci, de bucurie, voievodul se puse de petrecu și veseli cu ostașii săi, iar în urmă chemă lîngă el pe cei șapte feciori ai Vrăncioaei și le zise:

— Flăcăi, cu voi am cîștigat izbînda și am alungat pe vrăjmași. Dacă nu nimeream la casa mamei voastre, multă vreme turcii ne secătuiau țara. Sînteți vrednici de răsplata domnească. Iată, voi sînteți șapte frați, iar în Vrancea sînt

șapte munți. Ai voștri să fie în veci, cu văi, ponoare și tot ce se află acolo. Întoarceți-vă dar înapoi în codrii voștri și să-i stăpîniți sănătoși, din neam în neam; iar mamei voastre duceți-i multă sănătate din partea voievodului Ștefan, care la vreme de strîmtoare, a găsit la casa ei pat pentru odihnă și brațe vitejești de luptă.

Le făcu ocolniță[1] pe piele de vițel, scrisă cu litere de aur, pentru dania domnească, document în puterea căruia fiii Vrăncioaii ajunseră stăpînii munților Vrancei, de la Trotuș, pînă în valea Bîsca a Buzăului.

Și de atunci, fiecare din cei șapte frați, înapoindu-se pe plaiurile Vrancei, s-au așezat la poalele munților, întemeindu-și fiecare sate, după numele lor: Bodești, Spinești, Negrilești, Bîrsești, Spulber, Păulești, Nistorești.

S. HÎRNEA, *Povestea Vrancei*, p. 6.

2. [*Satul Brătulești*]

Satul Brătulești, astăzi una cu Dărmănești, așezat în vechime pe șesul Mașcașului, acum pe malul drept al Uzului, număra ca 40 de case; a fost pîrjolit de tătari și au robit tătarii ca 10—20 oameni. Din cei robiți, a scăpat unul, Brat; a mutat biserica pe niște lunci, pe apa Doftanei. Piatra temeliei se cunoaște și acum; n-are inscripții.

Se zice că oamenii aceia erau mari, uriași, a spus un om, Constantin Nătărău, pe la 1820, care umbla încins cu un lanț peste suman, vara și iarna; era sărac, ședea într-un bordei, și căpăta lemne de pe la oameni. Spunea să e de 120 de ani, lua lemnul care-l aducea doi boi în spinare și-l ducea la bordeiul lui.

Și spunea Constantin Nătărău, că tatăl lui a locuit la Brătulești.

Din cei robiți, a scăpat unul din țara tătărească și a venit pe „Crugu Cerului"[2], de a nimerit.

[1] Ocolniță — conturul unui loc (n.a.)

[2] Crugul cerului — orbita unei planete, ciclu lunar, ciclu solar (n. a.).

A fost spuind acela că, în ţara tătărească, oamenii robi de pe aici, îi puneau tătarii pe un căruţ la gura cuptorului şi-l repezeau în cuptor, şi după ce-l scoteau fript, îl mincau tătarii. Şi cel care a scăpat, a spus la eştelalţi întîmplarea.

El era închis şi-l hrănise două luni cu pîine şi miez de nucă; şi s-au dus tătarii de acasă şi a lăsat tătarca să gătească friptură. Şi cînd era cuptorul ars şi căruţul gata la uşa cuptorului, tătarca i-a spus să se suie pe căruţ. Omul a spus:

— Sui tu tătarcă şi-mi arată!

Cînd s-a suit tătarca pe căruţ, cum să se aşeze, el atunci ţiuşt! căruţul cu tătarca în cuptor şi a gelit-o[1] la sănătoasa, că nu era vreme de pierdut. Aşa a scăpat bietul creştin, Brat, de robia tătărească.

(N. DENSUŞIANU — *Răspunsuri la chestionarul istoric*). B. A., ms. 4549, f. 21.

3. Satul Bucura (Mehedinţi)

Numele de Bucura ce s-a dat acestei comune, se povesteşte din bătrîni că l-ar fi luat de la o fată numită Bucura, în împrejurările următoare.

Trecînd prin acest loc un convoi de robi, ce se duceau spre Dunăre şi oprind să poposească în locurile acestei comune, căpetenia care conducea convoiul de robi, fiind atras de frumuseţea fetei, Bucura, voia să rămînă în aceste locuri cu dînsa. Ea însă l-a rugat să facă o plimbare prin pădurea cea mare din împrejurime şi pe cînd ei făceau această plimbare în pădure, ea i-a smuls hangerul de la brîu şi i l-a împlîntat în piept, omorîndu-l pe loc. S-a întors îndată la prizonieri, cărora tăindu-le legăturile, îi liberă.

Printre ei se afla şi un tînăr anume Rujean, cu care tînăra fată trăise bine din copilărie.

[1] A geli — a fugi (n. a.).

Ceata acestor robi s-a stabilit în acest loc şi a întemeiat un mic sat, căruia i-a dat numele de Bucura, după numele liberatoarei lor, neputîndu-se întoarce îndărăt din cauza mulţilor barbari cari i-ar fi întîlnit în cale şi i-ar fi robit din nou.

Tînărul Rujean s-a căsătorit cu Bucura, spunîndu-i că el voieşte să ajungă şi stăpînitorul drumului acestuia, pe toată întinderea acoperită cu păduri, jurînd că-şi ia asupră-şi sarcina de a omorî pe toţi barbarii cari ar trece cu prizonieri prin aceste locuri, şi va libera pe prizonieri.

De atunci şi pînă astăzi, drumul acela poartă numele de „Drumul lui Rujean" şi cu robii liberaţi de Rujean, s-a populat satul Bucura.

O. DENSUŞIANU, *Tradiţii şi legende*, p. 35.

4. Dragoş Vodă şi Dora

După ce a părăsit Dragoş-Vodă Ţara ungurească, vrînd de atunci înainte să nu-i mai fie nimeni stăpîn, şi-a ales o ceată de voinici şi căpitani, toţi colaşi de frunte, vînători de munte, cu cari a rătăcit mai multe zile, prin pădurile bătrîne şi necălcate de nimeni.

Rătăcindu-se unii de alţii, a rămas Dragoş-Vodă numai c-un voinic de seama lui, cu care a mers pînă cînd a dat de potecuţă pe muntele Bărnărel. Şi cum mergeau ei pe potecuţă, li s-a părut că aud ceva. Şi iată că era, mai la vale, într-o prelucă, o fată frumoasă şi drăgălaşă, cea dintîi floare de primăvară; cînta o doină nespus de dulce, păscîndu-şi oiţele.

Apropiindu-se Dragoş-Vodă de prelucă, a lăsat calul pe seama tovarăşului său, iar el s-a dus de-a dreptul la copilă. Venise omul de departe, şi de mult nu mai întîlnise om în cale. Şi cînd a pus ochii pe ea, şi cînd i-a văzut faţa albă ca laptele şi ochişorii ca murele, s-a îndrăgit de dînsa, numaidecît.

Acolo s-a oprit. Şi aşezînd şi povestind, ziua a trecut, pînă cînd a trebuit să plece după tovarăşii lui.

Cînd s-a despărțit de frumoasa fată, i-a dat un ban de aur, iar fata, lui, un struț[1] de flori, fiecare așa, într-o doară, de bună întîlnire și frumoasă aducere aminte.

După asta, a trecut vreme multă. Dragoș-Vodă a întemeiat stăpînirea Moldovei, a pus dregători și-a dat peste tot sfaturile și poruncile lui.

Tocmai tîrziu s-a mai întors pe-acele locuri, pe unde Dorna se varsă în Bistrița.

Ajungînd pe acolo, Dragoș a dat de urmele unei căprioare, care trăia laolaltă cu oițele acelei fete frumoase. A tras săgeată, dar în loc să nimerească în căprioară, a nimerit fata care-i dăduse odată strutul de flori. A cunoscut-o, căci la gît îi atîrna bănuțul de aur, dat de dînsul.

Dragoș-Vodă a înmormîntat-o acolo, iar în preajmă a pus de s-a ridicat satul Dornei, întru pomenirea celei dragoste domnești cu Dora, mîndra fată din codrii de acolo.

T. PAMFILE — *Povești populare românești*, B. A., ms. 5093, f. 55

5. Povestea Satelor Rădina și Rădinița din județul Dolj

La miazăzi de orașul Plenița, pe vremea despre care vorbim, nu era vatră de sat pe locul unde se ridică acum Plenița. Pe unde se întind moșiile plenicenilor, a fost odată, de mult de tot, două sate a căror poveste tristă a rămas din veac în veac, și pe care rar de tot o mai reînvie amintirea cîte unui bătrîn din părțile acestea.

Despre existența acestor două sate, vorbesc însă vetrele hogeacurilor, cioburile taierelor[2] de pămînt și chitiile țesăturilor, pe care le scot în fiecare an plugurile sătenilor.

[1] Struț — Buchet de flori naturale pe care fetele le țin în mînă și băieții la pălărie (n.a.).

[2] Taier, Taiere — farfurie de pămînt (n. a.).

Rădina, spune povestea, era o femeie bogată, putred de bogată. Moșiile ei nenumărate, se întindeau „din apă pînă-n piatră" adică din Dunăre și pînă-n munți.

Satul Rădina, în care-și avea stăpîna moșiilor conacul și al cărui nume îl și purta, se spune că era mare și frumos, cu oameni sănătoși și voinici, muncitori, în parte, pe moșiile Rădinei, care împărțea totdeauna rodul cu dreptate și credință.

Nu se pomenise niciodată să se mărească dijma, să le ceară corvezi neplătite, sau să-i îngreuneze cu astfel de neajunsuri. Ba, dimpotrivă, îi ajuta cu vorba, căci era suflet bun Rădina, și cu fapta, cînd peste bietul om dădea pacostea. Și cîți străini, fără nici un rost, nu găsiseră milă acolo și li se dăduse o mînă de ajutor să-și întemeieze adăposturi, și pămînt să muncească li se măsurase. Așa că satul creștea și înflorea mereu.

Avea însă Rădina, pe lîngă curele întinse de moșie, o fată pe nume Rădinița, frumoasă de n-avea pereche, că despre frumusețea ei se dusese vestea pînă-n Țarigrad. Pe Rădinița o pierdeau sătenii din ochi, de dragă.

Cînd la sărbători se prindea horă în mijlocul satului, unde era și ograda boieroaicei Rădina, iar fluierul sau cimpoiul, desfăceau nojițele de la opincile flăcăilor și îmbujorau obrajii fetelor, Rădinița se prindea în hora care era bătută mai cu foc.

Cîte un flăcău chiuia strigătura satului, ca să fie auzit de jucători, dar mai cu seamă de Rădinița.

Cînd zîmbește Rădinița,
Înflorește lunculița.

Rădinița zîmbea și i se împurpurau obrajii cînd arunca cu coada ochiului priviri flăcăului. Iar cînd, hei! tîrziu de tot, se osteneau jucătorii și luna lumina ca ziua, Rădinița da fuga-n cramă, unde stăteau înșirate buțile încinse cu cercuri de lemn și scotea găleata cu vin roșu și spumos, din care împărțea ea singură, la toți, în ulcele de pămînt. Și cînd tîrziu, se îndrepta fiecare spre vatra lui, ducea în suflet bunătatea Rădinei și chipul frumos al Rădiniței.

Viaţa aceasta, împărţită între muncă şi veselie, nu le era întreruptă decît de cetele vizirului de la Dii[1], ce veneau să-şi încarce bucatele şi să strîngă birul. Dar rădinenii se obişnuiseră, şi după ce zavistia trecea, începeau din nou munca şi veselia.

Din umbră însă, pîndeau gînduri mai necurate, cu urmări grele pentru satul Rădinei.

Un grec, pe nume Iane, omul de afaceri al vizirului văzînd pe Rădiniţa atît de frumoasă, cunoscînd şi slăbiciunea şefului său, a înţeles că un astfel de plocon l-ar ridica mult în ochii stăpînului de la Dii. Aşa că într-o zi, privind pe furiş pe Rădiniţa care aducea în prispa conacului, unde se ospătaseră, o tavă plină cu tămîioasă şi coarnă roşie, o ceru Rădinei s-o ducă în haremul vizirului, să fie numai bine şi ferice de ea. In schimb, pentru acest dar, el îşi lua sarcina să micşoreze dările şi birul.

Cînd satul a auzit de aceste nelegiuiri, s-a sculat cu mic şi mare şi a alungat pe grec, pînă l-a trecut dincolo de apă. Dar grecul batjocorit şi înfrînt, a trimis vorbă Rădinei, că de nu va trimite fata pînă în 15 zile, va veni cu oaste şi va fi vai şi amar de i se pune împotrivire.

S-a sfătuit atunci Rădina cu bătrînii satului şi au făcut mormînt în grădina din spatele casei, cu răsuflătoare pe pămînt, ce ieşea departe, tocmai la răzorul Strîmbei. Şi acolo i stat Rădiniţa, cu merinde şi apă, zile în şir, pînă s-a zvonit că vin nelegiuiţii.

S-a strîns tot satul în faţa casei Rădinei, unde trăsese oastea grecului.

Cernită şi cu lacrimile în ochi, Rădina le-a spus că sînt şase zile de cînd Rădiniţa ei frumoasă a murit.

— Dacă nu-mi credeţi cuvîntul
Haideţi să v-arăt mormîntul.

Şi i-a dus în grădina din dosul casei, unde mormîntul proaspăt al Rădiniţei era presărat cu flori şi iarbă verde. Grecul a intrat atunci la vatră, s-a întors cu o frigare lungă, pe care a înfipt-o în mormîntul Rădiniţei, de unde a tras-o, plină de sînge cald. Au înţeles atunci păgînii vicleşugul şi s-au năpustit asupra satului.

[1] Dii — Vidinul de astăzi, cum i se spunea pe acea vreme (n.a.).

Plini de jale şi de ură, înarmaţi cu topoare, coase şi furci, rădienii au sărit să spele tot prin sînge, moartea nevinovatei lor stăpîne şi să apere satul. Dar scris a fost poate, ca satul să fie ars pînă la temelie, iar oamenii, o parte să fie omoriţi, o parte împrăştiaţi.

Grecul ar fi fost străpuns, tot cu o frigare, de un flăcău, iar Rădina omorîtă de turci.

După ce s-au liniştit lucrurile, cei scăpaţi de urgie, au pus parul, mai spre apus, unui nou sat, pe care l-au numit Rădiniţa, dar care a avut mai tîrziu aceeaşi soartă.

Satul care s-a înfiripat mai în urmă de către aceşti împrăştiaţi în toate părţile, a fost satul Risipiţi, adică din oameni risipiţi, şi care trăieşte şi azi, aşezat spre răsărit de vechiul sat al Rădinei.

ARHIVELE OLTENIEI, 1935, p. 445.

6. *Zîna-Pădurii*

A fost odată, de mult de tot, pe vremea cînd era atîta amar de norod, a fost un baci ce-l chema Axente. Toată ziua, ba şi noaptea, Axente era dus cu oile prin pădure, că pe vremea aia erau numai păduri pe aici, iar lelea Anica, nevastă-sa, sta acasă grijind de ăi doi copii ce i-a dat Dumnezeu. Casa baciului, adică coliba, era lîngă tău[1], că pe atunci era un tău mare lîngă izvor. Aşa trăiau oamenii noştri, Axente cu oile şi Anica cu copiii şi cu ale căşii.

Într-o noapte, aproape de miezul nopţii, ca din senin, începe a sufla un vînt, de copacii se îndoiau, mai mai să să rupă. Pe cer umblau nori negri, negri ca păcatele şi cîteodată se lumina de fulgere şi apoi tuna de credeai că toţi dracii i-a trimis „Bată-l-Crucea" pe pămînt.

Lelea Anica se trezeşte în hărmălaia asta şi începe să să închine, că biata femeie credea că a venit sfîrşitul lumii. Se

[1] Tău — lac (n. c.)

închina lelea Anica, da cîteodată își mai țipa[1] ochii pe fereastră. Uitîndu-se ea așa, vede odată la lumina unui fulger, o fată frumoasă, frumoasă ca o zînă, mergînd către pădure.

În haia zi, cînd baciu Axente a venit acasă, lelea Anica îi spune tot ce a văzut noaptea.

— Ți s-o fi năzărit tu, femeie, ce vrei să mă ții cu povești ca pe copii. Mai bine zi, seara cînd te culci, toate ocinașele[2] și n-o să mai vezi zîne și n-o să ți se pară că bate vîntul, cînd e vremea mai liniștită.

Ce să facă biata femeie? A tăcut, că știa cît de sucaș[3] îi era omul.

Seara lelea Anica abia s-a culcat și iar s-a trezit în zgomotul furtunii. Speriată, [...] se gîndește ce-i de făcut! Deschide ușa colibei și iese afară, să vadă ce-i. Pe vremea aia nu erau femeile ca azi, erau curajoase și nu aveau frică de orice. Nici nu iese bine din colibă și vede iară pe zîna aia scăldîndu-se în tău. Vede apoi că iese din apă, se îmbracă și sprintenă, se îndreaptă spre pădure. Cînd lelea Anica n-a mai văzut-o și furtuna a stat. Și s-a făcut o vreme frumoasă, de mai mare dragul să stai afară.

Cît ce a venit baciu acasă cu oile, a început lelea Anica să să ponosluiască[4] și atîta l-a ceterat[5] pînă ce a crezut-o. Ba nu numai atît, dar Axente s-a hotărît să rămîie la noapte acasă și să păzească.

Nici n-a asfințit bine sfîntul soare și baciul Axente sta ascuns într-o scorbură de lîngă tău.

Pe la miezul nopții iar începe furtuna și baciul Axente vede ceia ce abia a voit să creadă. Vede pe zîna aceea venind din pădure, se desbracă și sare în tău. Avea zîna niște cisme roșii cari acum erau lîngă scorbura unde era el ascuns. Zîna se scălda fără nici o grije. Axente iese frumușel din scorbură și fără să facă larmă, ia cismulițele zînei și lasă în locu-le o cismă de-a leli Anica (așa l-o învățat muiere-sa, că ea s-a gîndit mult, cum să facă să prindă zîna). N-a trecut mult și zîna iese din apă, se îmbracă dar nu-și găsește cismele. Caută, caută, dar fără nici un folos. De la o vreme găsește cisma ce a pus-o Axente acolo. O ia, o trage într-un picior dar cum să meargă ia cu un picior desculț? Cisma aceia îi era largă numai pe un picior. Ce să facă? Își vîră și celălalt picior în ea, dar cînd să pornească, cade. Axente atîta a așteptat. Iese din ascunzătoare și împlîntîndu-și mîna în părul ei mătăsos, o întreabă:

— Cine ești și de ce-mi tulburi liniștea?

— Sînt Zîna Pădurii — zise femeia aia frumoasă, cu glas așa de plîngător de ți se rupea inima de mila ei — dar fă bine și lasă-mă, că nu mai viu pe aici. Fă bine, fie-ți milă și lasă-mă că am un copil în pădure, care mă așteaptă; lasă-mă, că voi face ca izvorul ăsta să fie bun de leac și voi face ca neamul tău să-l stăpînească.

Axente i-a dat drumul și de-atunci n-a mai văzut-o nimeni.

Au trecut mulți, tare mulți ani, de atunci. Tăul a secat dar izvorul trăiește și apa lui e bună și azi de leac. Urmașii lui baciu Axente s-au înmulțit și au întemeiat satul ăsta[1].

VLASTARUL, 1933—1934, p. 75.

[1] A țipa — a arunca, a se uita repede. (n. c.).
[2] Ocinașele — rugăciunile (n. c.).
[3] Sucaș — sucit (n. c.).
[4] A ponoslui — a jelui, a reclama. n. c.).
[5] A cetera — a ruga. (n. c.).

7. *De unde își trag numele satele Țigănești și Bogații*

Pe cînd eram mic, tăinuiau între ei tata cu moș Apostu și cu Toma Osiac din Țigănești.

— De ce i-o fi zicînd, măi vere, Țigănești satului nostru? Nu cumva or fi fost mai înainte țigani prin locurile astea?

— Nu d-aia, mă, ferit-a sfîntul! Ci, uite de ce! Ne spuneau și nouă părinții și vecinii, pe cînd eram mici, următoarea întîmplare, aflată și de ei din moși strămoși.

[1] Satul Sumurducu.

Cică odată, în hotarul moşiei care azi se cheamă Ţigăneşti, acolo unde se răzoreşte moşia lor cu a Bogaţilor, chiar în coada „Văii Glîmbocelului", la răspintia văii, s-a întîmplat că nu se ştie cum şi nu se ştie de cine, a fost omorît un ţigan domnesc. Erau pe vremea aceea şi ţigani domneşti şi d-ăi boiereşti.

Cînd a auzit domnul de pe atunci al ţării, cică s-a făcut foc!

— Cît mai degrabă să plece un cinovnic[1] domnesc să cerceteze în latura cărui sat a murit? Şi satu ăla să-l plătească. M-aţi înţeles?

— Înţeles.

Şi a plecat cinovnicul să aducă la îndeplinire porunca domnească, că aşa era obiceiul pămîntului. Şi a venit în coada „Văii Glîmbocelului".

Acu, locul cu pricina era mult mai în apropiere de satul dinspre soare-răsare.

Oamenii din acel sat, ca să nu pice sataraua[2] pe ei şi să plătească pe ţigan, ştiţi ce au făcut?

Au dat bani mulţi cinovnicului, că nu era cruce de închinat, şi i-au cerut să nu mai măsoare depărtarea ce era pînă la satul dinspre soare-scapătă şi nici pe cea care era pînă la satul dinspre soare-răsare.

— Ştiţi măi oameni buni, cum o să putem noi dovedi care sat e mai aproape? — a strigat cinovnicul după ce a luat bani.

— Cum?

— Ia să dormim aici o noapte şi să ascultăm cîntecul cocoşilor. Din care sat s-or auzi cocoşii cîntînd mai aproape, să ştiţi că satul acela e mai în apropiere de mort şi ăla să-l plătească. Vă învoiţi?

— Ne învoim — au răspuns cei dinspre soare-apune, de pe Cîrcinov, cari aveau gîndul curat.

— Ne învoim şi noi — au răspuns şi cei dinspre soare-răsare, cari îşi făceau altă socoteală.

---

[1] Cinovnic — slujbaş însărcinat cu cercetarea pricinilor şi executarea poruncilor stăpînirii. Erau două feluri de cinovnici: domneşti şi boiereşti (n. c.).

[2] Sataraua — porunca, devenită lege, de a plăti toţi pentru unul, chiar dacă nu l-ar şti cine e, ci numai bănui (n. c.).

Pe urmă? S-au culcat cu toţii în noaptea următoare, la locul unde era ţiganul mort.

Cei dinspre soare-răsare însă, înainte de a veni la locul cu pricina, au dat cîte o raită pe la locurile unde-şi ţineau orătăniile, şedeau prin pomi şi pe culmi pe afară, nu ca acum, şi ştiţi ce au făcut? Au ascuns cocoşii prin case şi prin pătule.

Noaptea, ascultă şi cinovnicul, ascultă şi locuitorii celor două sate, ascultă mult şi bine.

Se auzea lămurit numai cîntecul cocoşilor dinspre soare-apune, că aştia nu erau închişi. Ai celorlalţi, mai nu se auzeau; degeaba a stat lumea deşteaptă pînă la ziua albă.

— Ei, acu auziţi, oameni buni, încotro se aude cîntecul?

— Auzim.

— Încotro?

— Inspre soare-apune.

— Aşa? Păi atunci ăi de pe Cîrcinov, din dreptul „Văii Glîmbocelului", ei să-l plătească.

Şi a pus cinovnicul sataraua pe oamenii din satul despre soare-apune:

— Să plătească cum or şti, pe ţiganul domnesc.

Şi l-au plătit cu cinci sute de taleri vechi.

Şi uite, vezi? D-atunci i s-a zis Ţigăneşti satului de la răsăritul „Văii Glîmbocelului", că oamenii d-acolo au plătit pe ţigan. Iar satului dinspre soare-răsare, de la locul cu ţiganul mort, tot d-atunci i s-a zis Bogaţii, că au fost oameni bogaţi. Au avut bani mulţi, cu cari au plătit pe cinovnic.

C. RĂDULESCU-CODIN,
Legende, tradiţii şi amintiri istorice adunate din Oltenia..., p. 80.

8. *Valea Ufei*

Era pe la anul 1343. Dragoş-Vodă, cneaz al Maramureşului, de luni încoace pornise spre Carpaţi, pentru a trece în şesul de dincolo şi a descăleca în mănoasa ţară a Moldovei.

De luni încoace se mişca un furnicar de gloate omeneşti, linii lungi de călărime şi pedestrime, cu stindardele filfiind în

vînt. Răsuna Prislopul de sunete calde de bucium și peste tot plutea o suflare de viață tînără, în frunte cu Dragoș-Vodă.

Obîrșia Bistriței aurii, valea Țibăului, uitată de secole, părea înviorată de pilcurile de poterași și sulițași ce purtau înaintea lor vulturii de aur, coborîtori ai aquilelor din alte vremuri, semne de bărbăție.

Dorul lor îi mîna spre șesul Moldovei, ce gemea sub îmbrățișarea nădușitoare a tătarilor, stăpînitori brutali, așezați în întăriri la cetatea Sucevei.

Acolo tindea Dragoș cu oștirea sa; dar greu și lung era drumul în străbaterea munților, pînă cînd, într-un senin străveziu al cerului, ajunseră vitejii la coama celui din urmă deal, la care li se deschide un șes mare și nesfîrșit, ce se pierdea în depărtare, în slava albăstrie a văzduhului.

La picioarele lor murmura un mic riuleț, care în mișcări grăbite șerpuia la vale, ca și cînd ar fi voit să-i arate oștirii calea spre țintă.

Ajunsă la șes, oștirea zdrobită de trudă, se așeză într-o poiană înconjurată de codri vechi, neatinși de secure.

La poala codrului, pe malul udat de apele rîulețului trăia o femeie bătrînă, singură, uitată de lume, [...] și nesupărată de nime. Din depărtări veneau, cei ce aveau nevoie, la dînsa pentru un sfat sau un leac, căci departe îi umbla vestea de mînă bună și milostivă. Nime nu știa din ce neam se coboară; bătrînii, din copilăria lor, o pomeneau și o cunoșteau pe Uța sihastra, din bordeiul din codru, de pe lîngă pîriul cu apa binefăcătoare; iar cînd aveau vreo nevoie sau erau apăsați de vreun chin, oamenii umblau zile întregi pentru a afla alinare la „Valea Uței".

Oștirea lui Dragoș se odihnea în poiana dintre codri, prefăcută în grabă într-un lagăr întărit, pentru a nu fi pripiți[1] de tătari, iar Dragoș, cu vreo cîțiva viteji aleși, se întreceau la vînat.

Într-o zi, aprins în urmărirea unui zimbru, vodă se pierduse de tovarășii săi în desișul pădurii și dînd de o prelucă, ajunse mirat la bordeiul Uței. Cum sta colibioara cu ușa deschisă, Dragoș intră și zări, uimit, un chip de femeie bătrînă,

[1] Pripiți — surprinși (n. a.)

în genunchi, înaintea icoanei Maicii Domnului. Smerit, se opri vodă în loc, iar bătrîna cu ochii întredeschiși și cu un zîmbet ca de pe alte vremuri, se apropie de el cu cuvintele:

— Bine ai venit, măria ta! și ferice de ochii mei, cari văd în față pe dezrobitorul acestui pămînt. Și apoi fără întrerupere, cu glas de sibilă[1] ca și cînd ar rosti o prorocie — Măria ta! ține-te de mersul apei din această vale, pînă la revărsarea ei într-o altă apă, care iarăși trece în o a treia apă mai mare. Și dacă vei tot merge pe lîngă matca acelei ape mari, vei ajunge la Cetate. Cei din Cetate știu că vii și te așteaptă cu putere grea; dar scris este în cartea lumii, că tu ești cel ales și vei lupta și vei fi învingător și vei intra în Cetate și vei stăpîni această țară tu și urmașii tăi.

La acestea, bătrîna închise ochii și cu mîinile ridicate, se închină adînc înaintea lui vodă. Acesta, mișcat de cuvintele sihastrei, stăruia să afle ceva din trecutul ei; dar nu primi alt răspuns decît numele ei simplu de Uța.

Puțin timp în urmă, lagărul lui Dragoș se ridica și toată oștirea porni, după cuvintele Uței, prin valea de lîngă bordei, care peste puțin intra în o altă vale și prin care apoi intrară în șesul larg al Sucevii. Din depărtare li se arată acuma amenințătoarea Cetate. După o împresurare lungă și după o luptă grea, intrară sulițarii lui Dragoș în zidurile Sucevii, iar vodă se făcu stăpîn peste țara Moldovei.

Cuvintele bătrînei îi rămaseră atît de adînc întipărite încît într-o zi se hotărî să meargă la „Valea Uței", ca să-i mulțumească și să-i răsplătească prorocia fericită.

Uța însă nu mai era în viață; și Dragoș, mișcat la vederea bordeiului pustiit, se opri lîngă mormîntul ei și se hotărî a clădi acolo întru pomenirea Uței, întîiul său locaș dumnezeiesc, în care avea să zacă și osămintele sale. Iar partea locului cu biserica de stejar a lui Dragoș, primi din însăși gura lui vodă numele „Valea Uței".

După Dragoș urmară în domnie mulți voievozi pînă ce Ștefan cel Mare, la 1502, cucernic față de așezămintele întemeietorului domniei, a ridicat cu băgare de seamă clădirea lui Dragoș din „Valea Uței" și a transportat-o în locul care-i părea mai scump din întreaga țară, la Putna, așezînd-o alătu-

[1] *Sibilă* — femeie căreia cei vechi îi atribuiau darul de a fi inspirată de zei și de-a prezice viitorul (n. a.).

rea de mînăstirea ce avea menirea să-i cuprindă odată şi mormîntul.

Acolo, la Putna, se află biserica lui Dragoş şi în ziua de astăzi, un odor scump, în care se oglindeşte obîrşia noastră ca creştini şi ca români.

În jurul bisericii lui Ştefan din „Valea Uţei", se înmulţiră sălaşele omeneşti, pe la malul rîuleţului de lîngă bordeiul Uţei de odinioară.

Rîuleţul şi astăzi, ca şi înainte de secole, îşi duce murmurul în pîrîul Suceviţei, care la Bădeuţ se revarsă în albia Sucevii, şi udă apoi, cu apele sale, poalele Cetăţii, cucerite de descălecătorul Dragoş.

Dintele nemilos al vremurilor însă, n-a lăsat neştirbită amintirea Uţei şi a prefăcut încetul numele „Valea Uţei" în Vălăuţi şi astăzi Volovăţ.

Aşa a căzut şi prevestitoarea descălecătorului, călăuza lui Dragoş, jertfă legilor uitării.

LUCEAFĂRUL, 1910, p. 536

C. Povestirile privind configuraţia solului ţării noastre (şi toponimia acestora)

I. Dealuri
II. Movile
III. Munţi
IV. Stînci
V. Vîrfuri (Piscuri)

1. Domnul Cîrjă

Era odată, prin părţile noastre, o doamnă tare vestită şi doamna aceasta, înainte de a muri, a lăsat cu limbă de moarte, ca moşia ei să rămîie ori mînăstirii din Cîmpulung, ori celei din Curtea de Argeş, după cum or avea grije de trupul şi de sufletul ei.

Şi iată, au aflat mai înainte călugării de la Cîmpulung, de moartea doamnei, i-au luat trupul şi, cu cîntări şi cu cinste mare, l-au pornit spre Cîmpulung. Ba au luat şi hîrtiile moşiei.

Da, puţin mai pe urmă, au aflat şi călugării de la Argeş şi, în grabă, s-au repezit după cei care duceau trupul doamnei:

— După ei fraţilor, să nu ne scape din mînă.

Şi i-au prins la un deal înalt între Bratia şi Bughea. Şi acolo s-a încins, între cele două cete, o păruială şi o bătaie de nu avea pereche. Dădeau şi într-o parte şi într-alta, ca la fasole, şi s-au luptat nene, s-au luptat,

Zi de vară,
Pînă-n seară,
Fără pic de năduşeală...

Aşa erau de amarnici.

Dar colea pe murg[1], cei de la Argeş au biruit pe cei de la Cîmpulung. Şi le-au luat şi trupul doamnei şi hîrtiile. Au mers cu tot alaiul îndărăt spre Argeş şi au îngropat acolo trupul răposatei.

[1] Pe murg — în amurg (n. c).

De atunci, moşia Domneşti a rămas a mînăstirii Argeş şi ea a stăpînit-o pînă-n zilele noastre, cînd a fost vîndută la oameni, iar dealului unde s-au bătut călugării i se zice de atunci „Dealul Bătaia".

C. RĂDULESCU-CODIN, *Din trecutul nostru*, p. 58.

2. Dealul Fetei
Din poveştile Zărandului

A fost cîndva, cum se spune, zmei răi pe lume, ce furau fete alese, să şi le facă mirese...

Era odată în sat la noi o fată foarte frumoasă, ca un trandafir înflorit. Şi avea, Doamne, o mamă harnică, dar rea!

Într-o zi de sărbătoare se făcu nedeie mare, la care se duse satul întreg, numai Florica nu, că nu vrea să o lase maică-sa, care tot îşi mai găsea ceva de lucru, şi aşa, dînd Floricăi de lucru, o făcea să nu mai poată merge. Se uita, biata fată cu jale la prietenele ei, cum se duceau cu mamele lor la horă, dar îi venea greu să roage pe maică-sa s-o lase şi pe ea. Ci, după ce isprăvi cu lucrul, ea s-apucă şi se îmbrăcă frumos, încît îţi părea că-i din chip!...

— Da tu fată, ce vrei? — o întrebă maică-sa cu vorbă aspră.

— D-apoi, maică dragă, vezi d-ta, că toate fetele se duc azi la nedeie, şi aşa mă îmbrăcai să merg şi eu şi să te rog să vii şi d-ta cu mine!...

— Ba zmeul să te ducă, că mie nu mi-i de jocul tău, că am lucru şi !...

— D-apoi maică dragă, ştii doar că azi e sărbătoare şi-i păcat să lucrăm atîta...

— Bine, dacă-i păcat a lucra, da a juca nu-i păcat, apoi te du şi tu, că doară te-o juca zmeul şi te-o duce încotrova, să te sature de joc!... — zise maică-sa aprinsă.

Florica plecă ocărîtă la joc, iar maică-sa rămase bombănind din gură.

Ci bine-o zis cine-o zis, că blestemul de părinte se prinde ca tina de perete, fiindcă cum ajunse la joc, iacă şi veni un fecior voinic de o luă la joc şi tot cu Florica jucă, pînă de către seară. Nimeni nu-l cunoştea şi nici fata, dar ei îi plăcea să joace cu el, că era frumos, ştii, de n-avea soţ. De multe ori o întorcea jucînd-o, încît nici nu atingea pămîntul!

Cînd fu de către seară, flăcăul cel voinic, luînd-o iară la joc, se învîrti cu frumoasa fată mult-mult şi tot mai tare şi mai tare, pînă ce ea nici nu simţi cum, învîrtindu-se, nici că mai atinge pămîntul, ci se înălţă în mîinile lui, care o ţine bine de subţiori, şi spre marea spaimă a lumii de la nedeie, se înălţă tot mai sus şi mai sus cu ea, spre nori, cari se îngrămădeau ca de furtună, şi iată-l că trecu cu ea peste pădure încolo...

Toţi lăsară jocul şi se uitară plini de groază, alţii scuipau în sîn şi-şi făceau cruce, alţii strigau şi plîngeau: „să fie zmeul între noi şi noi să nu ştim nimica!"

Dar zmeul trecuse, cum zisei, cu fata cea frumoasă, şi nu se opri pînă într-un vîrf de deal, unde bag seama era casa lui.

Oamenii se împrăştiară, speriaţi, de la joc. Îi dăduseră vestea şi mamei Floricăi. Atunci ea începu a plînge şi a se văita şi a-şi zmulge părul de durere şi a-şi bate gura ce a blestemat şi plecă pe urma fetei, strigînd desnădăjduită, ca să o găsească!

Şi se duse pînă în vîrful dealului unde-i arătară oamenii că s-a lăsat zmeul cu ea jos, dar nu găsi fata, numai o fundă (pantlicuţă) din părul ei, pe care o cunoscu. Atunci şi mai tare începu a plînge şi plînse acolo zile şi nopţi, săptămîni de-arîndul... plînse, pînă muri. Oamenii aci o şi îngropară pe nenorocita mamă. Şi din plînsul ei se făcu un izvor cu apă sărată, pe care o beau vitele cu plăcere. Chiar şi apa iese din pămînt suspinînd... Iar dealul se cheamă „Dealul Fetei".

Fata, de altminterea, petrecea bine cu zmeul, că avea ce-i poftea inima, acolo în curţile lui, cari erau în stean[1]; dar o mînca dorul fraţilor şi-a părinţilor, dorul locului unde s-a născut şi a crescut.

Zmeul, în toată ziua mergea prin lume şi seara cînd venea acasă, îi aducea şi ei mai totdeauna cîte o veste. Odată-i spunea că cine a murit, odată că cine se însoară, că ce fac ai ei şi cîte toate. Despre toţi îi spunea, numai despre maică-sa nimic. Odată îi spuse că iaca, s-a încredinţat (logodit) fratele ei mai mare, Lăiţă, şi că peste trei săptămîni i-o fi nunta. Atunci ea începu a se ruga de el să meargă cu ea la nuntă. El că nu! Ea că să meargă! Şi tot aşa două săptămîni, pînă cînd se hotărî şi zmeul să meargă, să-i facă pe voie, că-i era dragă.

Şi plecară amîndoi, chitiţi[1] frumos. Mergînd ei aşa, povestiră pe cale, zmeul începu a-i arăta la buruieni, spunîndu-i care de ce leac e bună.

Asta-i pentru scrintit, asta pentru armurare[2], pentru durere de ochi şi cîte şi mai cîte.

La un loc femeia găsi o buruiană cu floarea roşie-roşie, şi arătînd-o zmeului îl întrebă că aceea de ce leac e bună.

— Arunc-o şi nu te prinde de ea, că aceea-i iarba zmeului, de care îi e mai urît şi nu poate suferi mirosul ei nici cum.

Ea se făcu că o aruncă, dar nu o aruncă, ci o ascunse.

Dacă ajunseră acolo, la toţi ai ei le păru foarte bine, şi care de care o întrebară că cum petrece. Ea le spuse că de altminterea petrece bine, numai asta-i rău că-i tot singură. Ea arătă apoi la o bătrînă buruiana ceea şi-i spuse că ce-a zis zmeul. Bătrîna o sfătui să mai găsească de acelea şi ea şi-aduse aminte că sînt într-un loc pietros. Merse şi culese multe. Bătrîna le spălă şi le mestecă, făcînd din ele o alifie de uns şi unse pe femeie din creştet pînă în tălpi. Femeia merse apoi de se puse la masă lîngă bărbat. El începu, Doamne, a strănuta şi a sufla pe nări, pînă ce îi veni pară de foc, apoi de la o vreme, răcnind urît, luă chip sperios şi lăsă o dungă de lumină pe urma sa [...]

A. BOLCU
CALENDARUL SATELOR, 1934, p. 62.

[1] Stean — stană de piatră (n. a.).

[1] Chitit (chititä) — gătit, dichisit (n. a.).

[2] Armurare — bolnav de dalac, armurai — dalac (n. a.).

3. [*Dealul Muierii*]

Pe „Dealul Muierii," care desparte plasa Gilortu de județul Vîlcea, în partea de către comuna Saca, se află niște ruine într-o poiană, zise „Cetatea". Despre acest deal se povestește că în vechime, niște tătari s-ar fi așezat prinprejur, construind chiar cetatea, acum în ruină. Jafurile și barbariile la care da loc, disperînd populațiunea de aci, ar fi decis pe mai multe femei, ca să se înarmeze cu ce putea, să încalece pe iepe fără mînzi (pe cari-i lăsase închiși) și despletindu-și părul să pară a fi o armată voinică de cavaleri, mai vîrtos prin necontenitul nechezat al iepelor, cari-și chema mînjii opriți acasă. Astfel făcînd, au izbutit a goni pe tătari, în toată lungimea acelui deal, pînă i-au trecut spre Craiova, iar dealul s-a numit de atunci încoace „Dealul Muierii."

I. C. HAIDUCESCU, C. CIOBANU
Geografia descriptivă a județului Gorj, p. 107.

4. [*Dealul „Piscul lui Șarpe"*]

La răsărit de satul Viișoara din Județul Olt, se află un deal în forma unui unghi ascuțit, numit „Piscul lui Șarpe", unde se vede și o cavernă, în care se zice că se ascunde un șarpe uriaș (balaur), și pe care l-a ucis un viteaz anume Ostrea, făcînd o măgură mare în dealul comunei Lița, din județul Teleorman (lîngă Turnu Măgurele), de unde a tras cu săgeata și l-a rănit. Șarpele îl urmări. Ostrea trecu Dunărea, ceea ce voind să facă și șarpele, îi răci rana și se înecă. Din acel loc iese și azi grăsime, din care se formează țînțari (așa povestește legenda).

(N. DENSUȘIANU — *Răspunsuri la chestionarul istoric*), B. A., ms. 4549, f. 64.

II. MOVILE

1. [*Movila Călugăra*]

În apropiere de această comună[?] se află o movilă mare în mijlocul șesului și se zice că Alexandru Macedon, cînd a venit pe aici fiecare ostaș a turnat cîte o traistă de pămînt în acea movilă. Și a avut ostași mulți de-a făcut acea movilă.

Vrînd să are acea movilă, i-au murit doi boi de la jug și de atunci nu mai cutează a mai ara movila.

(N. DENSUȘIANU — *Răspunsuri la chestionarul istoric*), B. A., ms. 4549, f. 31.

2. *Muncel*

Pe coasta de sud-vest a acestui deal, spre vest de satul Scheia-Căpotești, se află o movilă în grosimea la bază de 132 metri și înălțimea de 20, avînd vîrful ascuțit; de jur împrejurul ei are un șanț, care spre nord-vest și nord-est este înalt de 18 m, iar spre sud și sud-est de 6—8 metri, avînd două locuri de ieșire în formă de porți, unul spre sud și altul spre vest.

Suprafața interioară a acestei cetățui împreună cu locul ocupat de movilă, este de 4 500 m.p.

Atît pe coastele movilei, cît și pe ale șanțurilor, se pun de către locuitori semănături cu sapa, din care cauză înălțimea lor scade pe fiecare an cu 20 cm, de unde se poate deduce că trebuie să fi fost cu mult mai înalte.

* Comuna Călugăra.

In partea de sud a acestei movile, se află 23 valuri de pămînt, de diferite lungimi și în diferite direcțiuni; unele se întind de la nord la sud, altele de la vest către est, iar înălțimea lor variază între 3 și 5 metri. Spre sud de la aceste valuri, la o depărtare de 6 km, în marginea gîrlei „Stavnicu cu Apă," la locul numit Promoroace, se văd alte rînduri de valuri de pămînt mai înalte, aproape îndoit. Ele sînt în număr de 24, așezate neregulat, unele de la nord la sud, altele de la vest la est; 10 însă sînt puse în formă de semicerc, iar locul cuprins între curba descrisă de ele și între gîrla Stavnicu, este de 25 metri mai jos de la vîrful lor.

Movila și cu valurile acestea se spune că au fost făcute de către Ștefan-cel-Mare, servind valurile ca redute de apărare, dar cetatea, ca loc întărit de retragere.

In legenda populară se crede că pe movilă a fost biserică de uriași, iar valurile sînt mormintele lor [. . .]

C. CHIRIȚĂ, *Dicționar geografic al județului Vaslui*, p. 123

III. MUNȚI

1. Caraimanul

Caraimanul, întunecat și amenințător, răsare dintre ceilalți munți, cu stîncile sale strașnice, dintre care pare că s-ar fi deslipit o bucată, rămînînd atîrnată la jumătatea drumului.

Această bucată seamănă cu un cimpoi și iată istoria ce se povestește despre dînsul.

Uriașul munte cu stînci rîpoase, a fost odată locuința unui mare vrăjitor. Cînd el sufla din cimpoi, pădurile și tot ce era împrejur înverzea și înflorea. Acest uriaș, care era un gigant bun, iar nu rău ca alții, avea ca popor o familie întinsă de copii, cari-l iubeau foarte mult; dar într-o zi acești copii își permiseseră să zică ca și oamenii: „aceasta e a mea" și cu care prilej se născu ceartă între dînșii. Ca să-i împace, Caraiman făcu parte egală fiecăruia la ospățul vieții. Dar aceasta fu și mai rău, căci leneșii, care în scurt timp pierdură avutul lor, rîvniră la soarta celor activi, cari se îmbogățiseră. Se încinse atunci o bătaie între dînșii în care cei mai mulți fură uciși.

Nereușind în încercările sale de împăcăciune, uriașul părinte se întristă și plînse așa de mult, încît lacrimile se scurgeau în rîuri pînă la mare. Dar ce este mai mult, copiii deveniți oameni, se revoltară în contra tatălui lor și voiră să-i smulgă duiosul cimpoi, pe cînd uriașul dormea. Deodată se deslănțui o astfel de furtună, încît nu se putea distinge nici marea, nici pămîntul și nici cerul.

Cît despre uriaș, el doarme încă cu cimpoiul sub subțioară, blocul de stîncă îndoit la mijloc, și acum cîteodată încă, începe să răsune cînd furtuna se umflă și se coboară în valea Prahovei.

CALENDARUL ILUSTRAT AL ORAȘULUI SINAIA, 1905, p. 127.

2. *Găina și cocoșul*

Pe țărmul drept al rîului Moldova, și anume în nemijlocita apropiere de obîrșia acestuia, se află doi munți învecinați, dintre cari unul se numește „Găina" iară celălalt „Cocoșul".

Găina se întinde pînă la Lucina, cea mai mare și mai frumoasă șestină[1] din munți... În partea despre răsărit, adică despre cătunul Moldova sau Sulița, e mai înaltă și împănată cu mai multe stînci ascuțite, numite „Ouăle Găinii", care din depărtare ți se par că sînt niște ruine uriașe ale unei cetăți străvechi. În partea despre apus, adică despre Lucina, e mai rotundă și ceva mai tupilată. În această parte se află mai puține stînci pe dînsa, însă pentru aceea, mai multe poieni, dintre cari unele se cosesc, iar altele se pasc. Aripile sale, și mai ales celea ce se întind de-alungul pîrîului Lucina-de-Jos, numită de huțani Lucava-de-Jos, care o despărțește de muntele Știrbul, sînt acoperite cu pădure deasă de molizi, amestecați ici-colea cu cîte-un pin.

„Cocoșul", care se află în partea despre amiazi de la „Găina", e în privința întinderii sale ceva mai mic, iară în privința înfățișării, mai oblu, mai subțietic și mai înalt decît „Găina". El se mărginește, în partea despre amiazi, de pîrîul Tătarca, care izvorăște de sub muntele Opciora și se revarsă în Moldova, iară în partea despre apus de pîrîuașul Cocoșel, care se revarsă în Tătarca, și de muntele Dîrmocsa.

Printre stîncile de pe culmea acestor doi munți, zice că locuia înainte de vreo cîteva sute de ani un sihastru, care fugise din mijlocul oamenilor [...]. Și fiindcă sihastrul acesta iubea foarte tare galițele[2], de-aceea se ocupa el, în singurătatea sa, foarte mult cu înmulțirea și creșterea acestora, bunăoară cum se ocupă în ziua de astăzi muntenii, cu înmulțirea și creșterea herghelиilor de cai, turmelor de oi și a cirezilor de vite.

Însă pe timpul acela, țările în care locuiau creștinii, erau foarte bîntuite, prădate și pustiite de păgîni, care năvăleau asupra lor ca și niște fiare sălbatice. În fiecare minută puteau să vie păgînii și să aducă pînă chiar și pe cel mai avut și mai cuprins om la sapă de lemn.

Și precum păteau toți ceilalți creștini, așa era să pățească într-o zi și sihastrul nostru. Năvălind adică tătarii [...] și intrînd în munții aceștia, ajunseră într-o bună dimineață o ceată de dînșii, tocmai în apropierea stîncilor unde locuia sihastrul.

Sihastrul, care locuia într-o peșteră înconjurată din toate părțile de stînci, își făcuse, cu puțin mai înainte de sosirea tătarilor, foc într-o poieniță ce se întindea dinaintea locuinței sale, anume ca să-și fiarbă ceva de mîncare pentru ziua aceea.

Tătarii, cum zăriră focul, se duseră țintă într-acolo, ca să vadă cine-i și ce face? Iară după ce ajunseră la starea locului și văzură că e un sihastru bătrîn, îi deteră pace și se porniră mai departe încotro erau îndreptați.

Iată însă că după ce se scoborîră de pe munte și ajunseră în vale, aud de-odată un cocoș cîntînd. Auzind ei cîntecul cocoșului, stătură locului să vadă din care parte vine cîntecul acela. Și-necredințîndu-se că vine tocmai de lîngă peștera sihastrului, ce le plesnește prin minte?... să se întoarcă înapoi și să ieie toate găinile, cîte le vor afla... Deci, întorcîndu-se îndărăt spre sihastru, începură a se cățăra și-a se sui pe stînci la deal, ca și niște capre sălbatice.

Sihastrul, văzînd că tătarii se-ntorc înapoi, și ghicind care e scopul repedei lor întoarceri, prinse degrabă toate găinile cîte le avea, le vîrî într-un sac, aruncă sacul în spate, și să te cam mai duci pe altă parte la vale!... Și cînd ajunseră tătarii lîngă peșteră și se bucurau că vor putea pune mîna, dacă ai pe cine, și fă friptură dacă ai din ce!... Sihastrul era de mult cu găinile sale în vale!...

Ce fac însă tătarii... prind a se scoborî iarăși la vale, în urma sihastrului!... Însă sihastrul, prefăcut, văzîndu-i că se iau după dînsul, se suie pe de altă parte îndărăt de unde s-a scoborît!... Și așa, cînd tătarii erau sus pe stînci, sihastrul era în vale... iar cînd ajungeau tătarii în vale, sihastrul era pe stînci!... Astfel ținu jocul acesta de dimineață și pînă în sară!

După ce a însărat acuma cumsecade, sihastrul, nemaiputînd alerga cu găinile în spate, cînd la deal cînd la vale, se hotărî să le vie tătarilor de hac, ca să se satură odată pentru

[1] Șestina — șes, loc neted (n. a.).
[2] Galiță, Galițe — pasăre de curte (n. a.).

totdeauna de-a mai umbla după muncă străină. Deci, cunoscînd toate plaiurile şi potecile, toate fundoaiele şi prăpastiile de prin împrejurime, se scoborî într-o prăpastie adîncă din apropiere, adună degrabă mai multe vreascuri şi alte crengi uscate, făcu un foc mare dintr-însele, şi după aceea se retrase şi se ascunse printre nişte crăpături de stînci, unde să-l fi căutat ziua mare, cu lumina aprinsă şi tot nu l-ai fi aflat.

Tătarii, zărind focul, de la a cărui lumină se vedea cine ştie pînă unde, bucuria lor!... se porniră tot într-o fugă într-acolo, cugetînd că vor pune mîna pe sihastru, şi-apoi, nu numai că i-or lua găinile, ci i-or trage pe deasupra încă şi-o sfîntă de bătaie, care s-o ţie minte cît va fi şi-a trăi, dac-a fi să mai trăiască.

Însă amar se mai înşelaseră, căci necunoscînd locurile unde se aflau, cum se apropiară de prăpastia în care ardea focul, căzură cu toţii claie peste grămadă într-însa şi-şi frînseră capurile [?].

Sculîndu-se a doua zi dis-de-dimineaţă, sihastrul, şi mergînd la prăpastie ca să vadă ce s-a întîmplat, dete peste trupurile tătarilor, dintre care unele erau aşa de stîlcite şi de schimosite, [?] că-ţi era mai mare groaza să te uiţi la dînsele, iară altele erau arse pe jumătate de para focului.

Văzînd aceasta, sihastrul mulţumi lui Dumnezeu, pentru că l-a scăpat atît pe dînsul cît şi găinile sale din mîinile tătarilor. Apoi, întorcîndu-se iarăşi la locul său de pe vîrful munţilor, numi pe unul dintre aceşti munţi „Găina" iară pe celălalt „Cocoşul", întru cinstea galiţelor sale. Şi de-atunci tot aşa s-au numit şi se numesc aceşti doi munţi şi-n ziua de astăzi, nu numai de români, ci chiar şi de străini!

S. FL. MARIAN, *Tradiţii poporane române din Bucovina*, adunate de..., p. 250.

3. Busuiocul din muntele Nedeiul

Cale de şase ceasuri în spre miazănoapte de micul tîrguleţ Horezul (de Vîlcea), trecînd pe potecile înguste şi pietroase, grele la suiş şi primejdioase la coborît, de pe coastele şi povîrnişurile munţilor Recea, Milescu şi Zavidanu, dai în mijlocul unei coline, peste o movilă înaltă, înaltă ce pare a fi făcută înadins de o mînă meşteşugită; acesta este muntele Nedeiul din judeţul Vîlcea.

Această movilă, coroană a munţilor vîlceni, are legată de ea o istorie minunat de frumoasă, după cum spun ciobanii din aceste încîntătoare locuri şi moşnegii cu crezămînt şi rost la grai.

N-au trecut se zice, tocmai sute de ani de cînd pe coasta înclinată a acestei movile se făcea în fiecare an cîte un bîlci (iarmaroc), la care se adunau şi se întîlneau românii de aici şi fraţii lor din Ardeal. Lanţuri mari de hore împestriţate de flăcăi şi fete de dincoace şi dincolo de munţi, înconjurau acest vîrf ridicat ca un paratrăznet, ca un stîlp de pază în mijlocul acelei coline [...].

Odată, e mult de atunci, cînd hora era în toiul ei, se coborî din susul acelei coline un flăcău, înalt, voinic, frumos, aşa de frumos, că nu sămăna a fiinţă omenească şi nimeni nu-l cunoştea.

Cît intră în horă, păşi drept spre cea mai frumoasă ardeleancă, pe care o luă într-o clipă sub subţioară, cu multă îndemînare şi, spre uimirea tuturor zboară cu ea ca cu un fulg, departe, departe, şi se opreşte în dosul unei stînci (aproape de muntele Tîrnovul). Înmărmuriţi de această întîmplare şi pătrunşi de milă la ţipetele fetei, cîţiva flăcăi curajoşi se luară pe urmele fugarului răpitor pe care îl numeau zmeu.

După multă trudă, ajunseră la locul unde se oprise răpitorul cu fata. Dar vai! În locul ei găsiră stînca roşie de sînge, iar pe pămînt răsărise busuioc şi tămîioară, florile pe care le avusese fata la brîu şi în coşiţe. Au mai căutat ei dar n-au mai găsit nimic. A fost zmeu, Făt-frumos, ori Păunaşul Codrilor? S-au prăbuşit în pămînt pe tărîmul celălalt, ori au pribegit în lume, nimenea nu poate şti!

De atunci şi pînă astăzi, e roşie ca sîngele acea stîncă, care poartă cu sine taina şi nu vrea s-o spună decît pe jumătate; iar pe jos de jur împrejur, răsare şi creşte în toţi anii, busuioc şi tămăioară şi alte floricele presărate frumos pe locul unde s-a aşezat zmeul cu fata.

De atunci şi pînă astăzi, din cauza acestei întîmplări, nici bîlci nu se mai face pe colina mîndră, al cărei trecut pierdut

în valurile vremii, inspiră şi astăzi temere călătorului ce îşi poartă pasul pe acolo. Iar din poalele acestei coline, un izvor ţîşneşte drăgălaş dintre pietre, prăvălindu-se în vale, cu un murmur înfundat, care parcă spune jalea înaltei movile, spune din neam în neam, povestea asta atît de tristă!!

ŞEDĂTOREA SĂTENULUI, 1898, nr. 8, p. 251.

4. *Legenda muntelui „Piatra arsă"*

Cică s-au prăbuşit odată norii cerului peste valea Prahovei şi s-au pornit dealuri bătrîne şi s-au iezit gîrlele şi s-au curmat drumul între Ţară şi Ardeal, de nu mai aveau pe unde trece dincolo de munţi, ciobanii din valea Bîrsei, cu turmele lor.

Dar ciobanul bîrsan ştie că nu e singur pe lumea lui[. . .] şi că românii sînt mulţi ca frunza codrului. Cu glas de bucium chiamă în patru părţi ale cerului şi vin cei de-o limbă şi vin şi vin mereu.

Şi atîţia veniră, că din zori de ziuă pînă la soarele-a-chindie, le-a fost deajuns să ridice cîte un pumn din malul iezit pe vale şi să-l arunce între „Vîrful cu Dor" şi Jepi. Curăţit-au aşa toată valea Prahovei şi apelor le-au aşternut pat nou, cu prund şi nisip aurit. Apoi, pentru ca altădat' să nu mai risipească ploile muntele de lut scos din valea Prahovei, ciobanii grămădiră peste el codrii de lemn tăiat şi deteră foc lemnelor şi se prefăcu lutul în stîncă.

Şi iată de ce acestui munte îi ziseră de atunci „Piatra Arsă".

V. A. URECHIA
în
I. I. MIREA, *Legendele*, p. 168.

5. [*Retezatul*]

În ţara Haţegului (jud. Hunedoara) se încuibaseră nişte uriaşi. Căpetenia lor împărţi, înainte de moarte, ţara la cei doi copii ai lui, un fecior şi o fată. Ca să vadă fiecare mai bine, cît e de mare partea din moştenire, se urcară pe cîte un munte; feciorul pe muntele Retezat, care avea alt nume, fata pe vîrful Rusca, spre apus de la Retezat.

Cînd şi-a aruncat fata uriaşului ochii spre partea de ţară a fratelui ei, i s-a părut aceasta cu mult mai frumoasă decît a ei, care era plină de stînci şi nu avea atîtea păduri şi poieni frumoase. O prinse o pizmă şi mînie mare şi luînd un fier de plug, îl aruncă înspre fratele ei, care era pe celălalt vîrf. Fierul nu nimeri pe frate, dar reteză vîrful muntelui, care rămase retezat, de unde îşi luă şi numele.

V. LAZĂR, *Legende istorice de pe pămîntul României*, povestite de. . ., p. 15.

6. [*Muntele Tîmpa*]

Se zice că înainte de vremuri, aici unde este „Ţara Bîrsei", ar fi fost o mare de apă. Şi venit-au uriaşi dinspre răsărit, cari cu paşii lor cei mari călcau de pe munte pe munte. Sosiseră ei pînă la „Piatra Mare", de aici însă nu mai aveau unde călca mai departe, căci oricît de mari ar fi fost paşii lor, pînă la munţii Făgăraşului tot nu ajungeau. S-au apucat deci cu ciocane şi lopeţi, au scobit pietre şi pămînt, de pe unde este acum Timişul şi le-au aruncat în mare, la locul unde este acum Tîmpa, pînă ce s-a ridicat deasupra apei înălţimea ei. Tîmpa era ascuţită atunci. Uriaşii au făcut numai cîte un pas din „Piatra Mare" pînă aci. Cel dintîi, cînd a pus pasul în vîrful cel ascuţit al Tîmpei, de greutate, el s-a tîmpit şi de-atunci i-a rămas numele „Tîmpa".

GAZETA TRANSILVANIEI, 1902, nr. 121, p. 1.

7. [*Muntele Urlea*]

[. . .]Cînd împăratul Traian a bătut pe daci, doamna lui Decebal, sau a vreunui alt cap al dacilor, a fugit de la Sarmisegetuza, capitala Daciei, a venit prin părţile Făgăraşului şi dezolată, s-a refugiat în muntele Urlea, unde se auzea din cînd în cînd plîngînd în formă de urlet, nenorocirile neamului său, de unde ar fi rămas numele acestui munte de Urlea.

De aci, fugărită de nişte păstori, a apucat pe Dîrna, în jos, unul din afluenţii rîului Doamnei, răpuindu-se în muntele Dîrna, ce formează bazinul acestui afluent, rămînînd numele muntelui şi al afluentului Zîna, iar cu timpul preschimbat în Zîrna, nume ce-l poartă şi azi, iar rîului în care se vărsa acest afluent de „Rîul Doamnei"[. . .].

GAZETA SĂTENULUI, 1887, p. 50.

8. *Povestea muntelui Vîlcoi*

Cică trăia în Buciumeni, acum sînt vreo cîteva sute de ani, un român pe care-l chema Vîlcoi. Fiind om sărac, el îşi cîştigă pîinea lucrînd pe la curţile grofeşti.

Într-o seară cu lună plină, de se vedea ca ziua, Vîlcoi se întorcea de la lucru, cu sapa în spate. Dar iată că apropiindu-se de un munte, drumeţul nostru vede o mătăhală ce urca şi cobora muntele fără întrerupere, tîrînd după ea o sanie. Vîlcoi se apropie şi cînd colo ce-i văd ochii? În sanie era aşezată o babă, şi îndărătul ei, se afla un om care o împingea cînd la deal şi cînd la vale. Cînd ajunse mai aproape, Vîlcoi întrebă mirat pe om că ce face? Acesta-i răspunse:

— Eu sînt chiar Michiduţă, şi deoarece am făcut o poznă, Scaraoţchi m-a pedepsit să însăniu [1] în sus şi în jos pe baba

[1] A însănia — a trage cu sania (n. a.).

aceasta, pînă va muri. În jos mai merge cum merge, dar în sus, spre creastă, este foarte greu, căci trebuie să împing sania pînă ce mă trec sudorile, după cum prea bine vezi. Dar iată ce mă gîndii! Tu mi-ai putea fi de folos! Acum şi aşa se apropie cîntatul cocoşilor, pentru azi scap aşa dară de chinul acesta; pînă mîine însă, să-mi sapi o groapă adîncă, ca să arunc în ea aşa, ca din întîmplare, pe babă, iar poimîne tu vii şi o astupi cu pămînt. Te rog fă ceea ce-ţi spun, şi nu vei rămîne nemulţumit!

Vîlcoi îşi făcu cruce şi-şi puse-n gînd să n-asculte pe Aghiuţă; acesta însă, cu vorbe dulci şi cu făgăduieli mari, îl făcu să-şi schimbe părerea. Şi Vîlcoi al nostru săpă a doua zi groapa, iar seara Ucigă-l-Toaca aruncă în ea pe babă, şi creştinul, după cum se înţeleseseră, o acoperi cu pămînt.

— Dar acum stăm cu plata? — întrebă Vîlcoi.

Dracul zise:

— Tu ştii că eu n-am bani, însă, ascultă-mă! Eu voi merge în fiecare noapte în castelul din Abrud. Atunci tu mergi acolo şi te legi că mă alungi, pentru o sută de galbeni. După aceea eu mă voi muta în castelul din Zlatna. Tu du-te şi acolo şi cere de la grof două sute de galbeni. Să te îndestuleşti însă cu trei sute de galbeni şi să nu mai încerci să mă alungi dintr-alte locuri, căci atunci vei avea a face cu mine.

Nu peste mult se răspîndi vestea că în castelul din Abrud umblă „Ducă-se-n-Pustii" şi că face atîtea boroboaţe, că grofu trebuie să-l lase pustiu. Vîlcoi se duce şi se leagă că pentru o sută de galbeni îl alungă pe Necuratul. Grofu se învoieşte şi după ce-l alungă, Vîlcoi pune în şerpar suta de galbeni zimţuiţi.

Peste puţin, iată că se lăţeşte vestea că Aghiuţă s-a înmutat în castelul din Zlatna şi grofu nu ştie cum să se scape de el. Vîlcoi al nostru se înfăţişează şi în Zlatna şi după ce alungă şi de-acolo pe Inpelitatul, mai pune la buzunar încă două sute de galbeni.

Cu banii cîştigaţi, Vîlcoi îşi trage nişte case boiereşti, îşi cumpără pămînt, vite şi scule, ca acelea, ba încă îi mai şi rămîn vreo cîţiva pe fundul lăzii, ca să poată trăi liniştit pînă la moarte. Lucrurile însă n-aveau să se întîmple aşa, după cum veţi vedea îndată. Căci iată ce se întîmplă peste un an.

În toate satele se bate doba cum că în palatul împăratului din Viena s-a așezat dracul, ca la el acasă, și se face cunoscut că acel ce-l poate alunga, să se înfățișeze numaidecît la curte. Vîlcoi al nostru, aducîndu-și aminte de diavoleasca amenințare, tace chitic și nici nu-i trece prin minte să se miște. Însă dracul, Doamne iartă-mă, nu pune la cale pe groful din Zlatna să trimeată ștafetă la Viena, precum că țăranul Vîlcoi din Buciumani, i-a alungat pe diavol din castel, și că deci este în stare să-l alunge și din curțile împărătești? Nu peste mult, iată că vine poruncă cu pecete împărătească, în care se spune precum că iobagul Vîlcoi din Buciumani, trebuie să se înfățișeze numaidecît la împăratul din Viena. „Bea Ioane aghiazmă" și de silă, Vîlcoi plecă bucuros la Viena.

Sosit în Viena, Vîlcoi fu dus numaidecît în fața împăratului, care îi poruncește să alunge diavolul din palat. În frica lui, Vîlcoi care știa nemțește de cînd fusese soldat, cere o păsuire de trei zile, și împăratul i-o dete. Necăjit și plin de frică, Vîlcoi începu a umbla năuc pe ulițele Vienei. În ziua a treia, ce nu-i văzură ochii buciumanului? Față în față cu el venea o bătrînă, care sămăna ca doi stropi de apă cu baba pe care Michiduță o însănia în munte și pe care el o îngropase. „Iată-mi scăparea", răsuflă ușurat Vîlcoi și îndată intră în vorbă cu ea, întrebînd-o cum o cheamă și unde stă cu casa.

El se întoarse la curte și se legă că mîine noapte va alunga pe diavol, însă ca să-l poată alunga, are lipsă de femeia cutare, care are casă în cutare loc.

Slujitorii împăratului aduc pe babă. Vîlcoi însă ce face? Cumpără niște rozolie[1] și vinars de pere, de cel dulce, și ciocnește cu baba. Vîlcoi însă arunca vinarsul pe jos, iar baba îl bea. Astfel cînd ceasul din turnul palatului bătu douăsprezece, baba noastră era afumată cumu-i mai bine și atunci se auziră apropiindu-se și pașii lui Michiduță. Atunci Vîlcoi deschise fără veste ușa și îi strigă diavolului:

— Ți-am adus aici baba, căci atuncea n-am îngropat-o.

La vederea babei, Necuratul se sperie, începu să tremure și zise:

— Ia baba cu tine Vîlcoi, căci îți jur că plec de-aici și că nu mă mai întorc niciodată.

[1] Rozolie — vin (n. a.).

— Hai fie pe cum zici tu Spurcatule — zise fără de grabă Vîlcoi, și dracul se făcu nevăzut.

Așa scăpă Vîlcoi de dracul palatul împăratului din Viena. Pentru faptă, Vîlcoi fu răsplătit din belșug, căci împăratul îl iertă de orice dare și muncă, și-l făcu stăpîn de veci peste moșia sa. Muntele în care Vîlcoi îngropă pe femeia cea bătrînă și azi se cheamă Vîlcoi.

CELE TREI CRIȘURI PENTRU POPOR, 1928, nr. 9, p. 4.

9. *Vîrful-cu-Dor*

Nicolae, un bătrîn din Petroșița, jud. Dîmbovița, ne încredințează că cele ce se spun de „Vîrful-cu-Dor", nu sînt basme; că într-adevăr, acum vreo 50 de ani, un cioban ar fi rămas acolo o iarnă întreagă, dar aceasta nu din focul iubirii, ci în urma unui „mi-e c-oi face-o", prin care s-a legat cu baciul său, pe 20 de mioare.

A stat el cum a stat toată iarna, într-o colibă ce și-o făcuse în vîrful muntelui, dar în primăvară, cînd a fost oile să urce la deal, și-a dat sufletul de un dor de piept care-l luase în timpul viscolului; și cînd ciobanii au sosit la el, l-au găsit mort și l-au îngropat pe muchia muntelui. Acum chiar, alături cu poteca, pe șoseaua care leagă „Vîrful-cu-Dor" cu Furnica, se poate vedea culcată pe un așternut de piatră, o cruce, ce se zice că păzește mormîntul ciobanului.

O. DENSUȘIANU, *Tradiții și legende*, p. 33.

1. Babele

[...] spun că ar fi fost o singură babă, pe care o chema Dochia. Adică babă nu era ea, că să vedeţi. Ea era fiica unui împărat vestit şi era aşa de frumoasă că toţi fiii de crai o peţiră, dar ei, nici unul din ei nu-i plăcea.

Azi aşa, mîine aşa, poimîine la fel, pînă ce unul din ei nici una nici alta, porneşte cu război împotriva împăratului, tatăl fetei, îl bate, îl prinde şi se apropie de palatul fetei, căci gîndul lui nu era altul decît să pună mîna pe fată.

Biata fată, cînd a auzit, de frică să nu cadă în mîna lui, s-a dus la o vrăjitoare şi a rugat-o s-o prefacă într-o babă sbîrcită şi urîtă.

Şi-a luat nişte oi, s-a îmbrăcat cu nouă cojoace, căci era iarnă şi topenie de frig şi şi-a luat drumul spre pădure. A stat fata, adică baba nu fata! Zic, a stat, pînă primăvara, cînd a dat colţul ierbii. În ziua dintîi a lui martie a fost aşa de cald, că baba şi-a lepădat un cojoc din cele nouă. A doua zi şi mai cald şi baba şi-a mai lepădat un cojoc şi aşa pînă ce şi-a desbrăcat toate cojoacele. Da tocmai a noua zi, cînd şi-a asvîrlit ultimul cojoc, unde începe deodată un vînt aşa de puternic, încît o îngheţă pe babă şi o prefăcu într-o stană de gheaţă. Pasă-mi-te c-o ajunsese vreun blestem de-al lui bietul tată-său.

De-atunci a rămas rostul vremei tot aşa schimbăcios în cele 9 zile de la începutul primăverii. Şi tocmai cînd ai zis Doamne ajută şi ţi-ai lepădat surtucul, atunci te pomeneşti cu cîte un pui de geruleţ, ba încă şi cu cîte o zăpadă, de nici nu ştii cum să-l îmbraci iarăşi mai degrabă. De atunci a rămas şi vorba că: „să te ferească Dumnezeu de zilele Dochiei!"

În multe părţi se mai crede că această Dochie ar fi fost fiica lui Decebal şi că a fugit în pădure şi s-a făcut păstoriţă, de frică să nu cadă în mîinile romanilor şi a împăratului Traian.

După ultima zi a babei, se crede că frigul nu mai are putere iar oamenii nu mai au nevoie de foc. De aceea oamenii, în acea zi, curăţesc curţile, string tot gunoiul la un loc şi îi dau foc, iar apoi sar peste el ca să se afume şi să fie feriţi de orice spurcăciune, căci toate spurcăciunile ard odată cu gunoiul. Tot pentru asta, femeile afumă şi prin case, cu cîrpă arsă.

De acum s-au sfîrşit şi cu babele şi sfînta muncă reîncepe iarăşi cu acelaşi dor ca şi anul trecut.

CULTURA POPORULUI, 1922, nr. 48, p. 4.

2. Stînca Cojocarului

Tot dragostea pîrdalnică, a naibei fie! Ce-ţi mai face şi ce-ţi mai drege! Pe cel care vede, îl orbeşte, pe cel orb îl însănătoşeşte. Aşa-i de cînd îi lumea şi tot aşa o fi cît o fi şi pămîntul.

Zice că în satul Bicaz a fost şi el odată, cam de multişor, un cojocar; cosea la cojoace şi le vindea pe bani. Şi cojocarul, bătu-l-ar D-zeu să-l bată, frumos mai era; faţa-i era albă ca laptele de primăvară, părul galben ca spicul pe vremea secerişului. Să nu mai lungesc, era frumos. Şi tot în Bicaz a trăit o fată, şi ea frumoasă, nici că se mai pomenea. Dar fata era de soi, nu era fată de cojocar. Părinţii ei au fost astfel, erau bogaţi, aveau turme de oi şi cirezi de vite. Nici nu se potrivea ea cu toată lumea. Părinţii aşteptau feţe mari, care s-o împeţească pe Ilenuţa a lor — aşa-i zicea fetei.

Ce se întîmplă? Cojocarul o vede o singură dată şi, nici una, nici două, nici trei, tronc! fata-i cade dragă. Nici că mai lucra, nici că-şi mai vedea de treburi. Ilenuţa şi iar Ilenuţa. Cu ea dimineaţa în cap, cu ea seara. Oriunde se ducea o vedea mereu înaintea ochilor.

Într-o zi se hotărește să meargă la părinții fetei, să ceară mîna Ilenuței. Părinții Ilenuței, bogați și înțoliți, îl luară peste picior și se prăpădiră de rîs.

— Auzi tu, după Niță Cojocarul să dau eu fata mea? Dar cum drăguță ți-ai putut închipui una ca asta? Mult te-ai gîndit? Du-te în altă parte, la de o seamă ție!

Niță al nostru, căci Niță-i zicea, o porni de acolo cu gîndul că s-a isprăvit cu el. Ajunse la o stîncă, se urcă pe ea și repede își făcu seama, aruncîndu-se jos de se făcu una cu pămîntul.

Și iaca așa s-a isprăvit cu istoria lui Niță Cojocarul și de atunci stînca asta, care e situată în comuna Bicaz, se numește „Stînca Cojocarului". Iar oamenii de pe aici povestesc la toată lumea, pățania bietului Niță. Așa a rămas prin locurile astea o vorbă, rar auzită, mai cu seamă de la ai bătrîni: „ca dragostea cojocarului", adică tare și înfocată.

ALBINA, 1897—1898, p. 505.

3. *Stînca Corbiței*

Această stîncă se află pe teritoriul comunei Bicaz și are următoarea legendă:

O fată, cu numele de Corbița, de o frumusețe nemaiînchipuit de mare, o zînă din poveste, locuia în vecinătate. O fi cam mult de atunci, căci era pe vremea tătarilor. Fata era logodită cu un băietan frumos tot ca ea, numit Tudoran. Nu mai era mult și nunta avea să se facă.

Dar se vede că n-a fost să fie.

Cu cîteva zile înainte de nuntă, se dăduse de veste pretutindeni și lume multă era poftită din toate părțile, că una era Corbița și unul Tudoran; nici că se mai văzuse pereche mai frumoasă; cu cîteva zile zic, iacă sosește o armie de tătari, ostași mulți, prădalnici și sălbatici. Tătarii erau mulți, or fi fost la sute de mii, nu-i mai încăpea locul. Toți erau călări pe niște cai ca zmeii din povești.

Și tătarii aceștia aveau în capul lor o căpetenie, un han-tătar, un fel de gheneral, mai mare peste toți. Dar tătarul acesta era cumplit, nici că se mai văzuse om ca el. Mînca cît zece, bea cît douăzeci și avea cu el 101 femei, tot una și una.

Dar ce-i vine tătarului? Într-o zi o vede pe Corbița și Corbița îi cade dragă, căci Corbița noastră era mai chipeșă decît tot muieretul generalului. I se spuse că Corbița e logoditâ, că peste trei zile se va serba nunta ei, că pregătirile sînt aproape pe isprăvite. Tătarul nu și nu! Nici nu voia să știe! Pe Corbița să-i aducă și s-a isprăvit! Tudoran cînd aude una ca asta, se duce la han-tătar să-i spuie că nu e cădere să-i ia logodnica.

Han-tătar se încruntă la el și începu să zbiere la el, că cum adică îndrăznește el să i se puie în cale.

— Atunci la luptă dreaptă să mergem — zise voinicul moldovean.

— Luptă, luptă — se răsti tătarul — nici nu voi să mă măsor cu unul ca tine.

Și nici una, nici două, porunci soldaților săi, ca într-un ceas să-i facă lui Tudoran seama.

Nu isprăvise bine vorba și Tudoran fu înșfăcat și tîrît afară. Nici judecată, nici nimic și capul lui Tudoran zbură de pe trunchi.

Dar păgînul de tătar nu-și ajunse scopul. Își frecă mîinile de bucurie, că hait, s-a isprăvit, că-i cade acum Corbița în palmă! Dar iată că sosește veste tristă la urechile han-tătarului, că s-ar fi găsit în Bistrița corpul unei fete.

Corbița, de cum văzuse sfîrșitul iubitului ei mire, Tudoran, deznădăjduită, se duse pe o stîncă înaltă și fără a mai sta pe gînduri, se aruncă în apele Bicazului și se înecă.

Și de atunci stînca se numește „Stînca Corbiței", dar poporul îi mai zice și „Stînca Corbului".

Han-tătarul, de ciudă și de furie, își curmă și el firul zilelor.

Dacă ar fi făcut-o mai devreme, scăpau românii noștri, Tudoran și Corbița . . .

ALBINA, 1897. p. 342.

4. *Legenda Detunatei*

Zice că Detunata-i făcută de o fată mare, o fată de uriaș. După ce a gătat-o, a voit să se suie în vîrful ei pe dinafară, călare pe o pajură, nu pe dinăuntru, pe trepte, cum se suise pîn-atunci.

Se pune deci călare pe pajură și pune merinde pajurei un bou fript și o bute de vin. Și începe pajura a zbura, a se înălța, și, unde flămînzea, îi tot da fata din carne să mînce și din vin să beie. Dar în dar[1] i-a fost toată truda, toată încercarea, căci pajura-și gătă merindea și tot nu putu ajunge în vîrful cetății, că doară era mare pînă-n cer. Mai înălțîndu-se flămîndă, tot mai sus și mai sus, o părăsiră puterile, începu să cadă la vale, și atît pajura, cît și fata, vedeau bine că nu-i modru[2] să ajungă vii la fața pămîntului. Fata, desnădăjduită, începe a blestema, din spatele pajurei, celei cu două capete:

— Tune-te Dumnezeu și te facă piatră, cetate blestemată; nu-i destul că m-am năcăjit cu tine pînă te-am făcut, acum îmi mai mînci și capul!

Ruga-i fu ascultată, blestemul se prinse. Cînd cădea ea cu pajura jos, se făcea praf și cenușă, un tunet zgudui cetatea din temelie și o prefăcu în piatră, cum e pînă-n ziua de azi, că fata cea de uriaș o făcuse din lemn, și tunetul o nimeri atît de bine, de rămase numai cît se vede. Detunata i-a rămas numele. Nici pajura cu două capete nu s-a mai văzut de atunci, nici fete de uriași, și nici cetăți așa de mari, cît să ajungă pînă la cer[. . .].

În adevăr însă, Detunata este un pisc de piatră de bazalt, compusă din prisme mari, ce stau din jos oblu în sus, ca și cînd ar fi niște arbori uriași, unul lîngă altul, în munții Abrudului, spre miazănoapte-răsărit de la Bucium-Șeasa. Apare ca o casă mare, uriașă, în mijlocul unui izlaz, înaltă de vreo 200 de coți și în periferie de vreo mie de coți[. . .].

De la Detunata spre vest, e țara Moților.

[1] Dar în dar — dar în zadar (n.a.).
[2] A nu fi modru — a nu fi posibil (n.a.).

Locuitorii de la poalele Detunatei sînt toți români, băieși, oameni frumoși, primitori, isteți. Portul lor e din cele mai frumoase porturi țărănești, atît al bărbaților cît și al femeilor.

I. POP-RETEGANUL, în SEMĂNĂTORUL, 1905, p. 252.

5. *Doamna lui Ștefan Vodă*

Năvăliseră odată turcii în Moldova, cu oaste multă, puzderie, hotărîți ca de rîndul ăsta să răpuie capul lui Ștefan-Vodă.

Și fiindcă vodă nu era acasă, doamna a rupt-o la fugă încotro o vedea cu ochii, să-și caute loc de ascuns; dar a fost aflată de turci.

Au fugărit-o prin munți, pe dealuri și prin păduri, pînă ce, biata de ea, și-a găsit refugiul într-un loc pe malul Prutului. Acolo s-a urcat și s-a ascuns într-o peșteră de pe malul apei, la vreo treizeci de stînjeni înălțime, aproape de Ștefănești.

Se pot vedea și azi urmele scării pe care s-a urcat doamna, acolo unde azi nu se poate sui nimeni.

În peștera aceea a stat doamna vreme lungă, pînă [. . .] s-a potolit răsmerița în țară. Se pregătea și ea de plecare spre casă, cînd iată că se întîlnește cu Ștefan-Vodă, care venea cu oaste multă, s-o ia de unde se ascunsese. Era vesel peste măsură domnul, că bătuse pe turci și-i povestește și doamnei isprăvile lui. Apoi o ia și o duce acasă la Hîrlău.

Tîrziu, tîrziu de tot de la ieșirea doamnei din peșteră, cu mare greu s-ar fi urcat unii oameni acolo sus unde ședuse doamna țării și ar fi văzut uși de piatră și lăcăte mari, tot de piatră.

Tot acolo, cică, sînt comori ascunse, rămase pînă azi de la doamna fugărită de turci.

Iar stînca aceea, cum și satul dimprejurul ei, se cheamă d-atunci „Stînca Doamnei".

C. RĂDULESCU-CODIN,
Legende, tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia . . ., p. 69.

6. [*Stînca Dochia și dragostea fecioarei*]

Dochia se crede că a fost o fată, care de mică copilă fu dusă la schitul de la poalele Ceahlăului. După ce a crescut mare, a fost făcută soră.

Intr-o zi, s-a depărtat de schit, plimbîndu-se pe una din frumoasele poieni ce erau în vecinătatea sălbatecului schit. De atunci înainte, nu-și avea în schit alt prieten, nu mai vorbea cu maicile, drăgălașe, ca mai înainte. În fiecare dimineață, ieșea în adierea răcoroasă a zorilor, să desmierde floricelele înviorate de rouă. Astfel își petrecea viața singuratecă, avînd prieteni florile și păsările codrilor. Dar odată, în aceiași poiană în care mergea adeseori, se întîlni cu un flăcău, cel mai frumos de pe acele meleaguri și i-a căzut drag.

Și-a părăsit florile, nu mai asculta păsările, ci mergea să se întîlnească cu drăguțul ei. Au urzit multe visuri în lumina slabă a amurgului și au fost fericiți amîndoi.

Dar odată ea l-a așteptat în zadar; l-a așteptat mereu și într-o zi i-a venit vestea că el s-a însurat. A doua zi în zori a ieșit iar să-și desmierde florile din luncă, dar nu s-a mai întors la schit...

Se zice că s-a suit pe Ceahlău, unde a rătăcit 12 zile, nebună de durere și desnădejde. A douăsprezecea zi, în rătăcirea ei printre stîncile de pe culmea Ceahlăului, s-a suit pe o stîncă mare, de unde și-a dat drumul în prăpastie. De atunci stînca poartă numele de Dochia, iar cele 12 zile de la începutul lui martie sînt zile de rătăcire a Dochiei.

Aceste zile se crede că corespund celor 12 luni ale anului; începînd cu 1 martie, care înfățișează luna ianuarie și pînă la 12 martie, care înfățișează luna decembrie. Cum este timpul din aceste zile, așa se zice că este și luna căreia îi corespunde.

FRINGURELE, 1927, nr. 1, p. 7.

7. „Piatra babei"

In județul Făgărașului, în partea de răsărit a lui, este un munte numit „Piatra-Craiului." Pe muntele acesta își avea casele o zînă cu fiica ei. De la el spre miazănoapte-răsărit, în județul Brașovului, e un deal numit „Măgura Codlei", iar pe vîrful acestui deal se afla cetatea împărătesei Negre. Aceasta avea un singur fecior, pe care l-ar fi însurat bucuros cu zîna cea tînără, cu toate că omul muritor nu e bine să-și ridice ochii la o zînă, căci se prăpădește. El văzuse pe zîna cea tînără și o dorea mult de soție, dar ea nu voia să știe de el. Atunci se îmbolnăvi rău de dorul fetei.

Împărăteasa Neagră, care era o vrăjitoare cercă cu fel de fel de farmece, doară va muia inima zînei, ca să-l iubească, dar toate erau în zadar. Fiul era tot mai bolnav. Atunci împărăteasa se supără foc și hotărî să prăpădească fata. Într-o zi s-a luat după ea și ajungînd-o, a prefăcut-o în stan de piatră. Și azi se vede stînca, în care a fost prefăcută zîna cea tînără, iar românii de pe acolo îi zic „Piatra Babei."

I. LAZĂR, *Legende istorice de pe pămîntul României*, adunate de ..., p. 18

8. *Piatra fetei*

Intre Brăila și Măcin, cam pe la jumătate distanță, alăturea de șoseaua ce duce de la Ghecet la Măcin, se înalță pînă mai acum 10—15 ani o stîncă numită „Piatra Fetei". Din trei părți era înconjurată de bălți pline de papură și stuf, cu apă verde stătută, murdară, înverzită și înegrită și mai mult prin umbra și oglindirea sălciilor și buturugilor de pe maluri.

In pustietatea și monotonia bălții, această stîncă apărea ca un monument uriaș de piatră cremenoasă, brună, în straturi aproape verticale, cu unele fețe ruginii. Tancurile ei mohorîte se ridicau cu mult deasupra sălciilor împrejmuitoare, atrăgînd de departe privirea călătorilor și deșteptîndu-le curiozitatea și făcîndu-i să se întrebe despre originea acestei movile de piatră.

Piatră la fel cu cea din „Piatra Fetei", se găsește mai peste tot în dealurile din marginea bălții Ghecetului, în Urliga de pildă, așa că această movilă se prezenta ca o mică insulă stîncoasă rămasă în mijlocul bălții. Dunărea bătea, cu apele ei mereu, în malul drept ocolind-o, cu timpul rozînd stîncile din marginea dealului, cărînd la vale sfărîmăturile și așternîndu-și peste cîmpurile de piatră, pat cu pături de lut și de nisip. Imaginația bogată a poporului a plăsmuit însă alte fapte pentru începutul acestei insule.

Se povestește că în timpuri de demult, pe cînd pămîntul era locuit de uriași ce pășeau peste Dunăre, ca peste un fir de pai, și cari de la Dunăre pînă la munte nu făceau decît cîțiva pași,... se spune, că două cete de uriași își așezaseră locașurile lor prin aceste părți de țară: unii la Brăila, alții la Iglița, unde cică se văd încă și azi zidurile puternice ale măreților palate ruinate.

Cu vremea, s-a întîmplat ca cel mai mîndru și fudul flăcău din Brăila să se îndrăgostească de o fată de la Iglița. Intr-o bună zi, nemaiputîndu-și închide dorul în suflet, s-a dus el, sau o fi trimes pe cineva, în pețit la fecioară; dar pe semne și pe vremea uriașilor se întîmpla ceea ce se întîmplă uneori la noi, adică fata a întîmpinat cu refuz dorințele înflăcăratului flăcău.

Fapta asta nesocotită a fetei a revoltat toată Brăila: demnitatea cetei de uriași era știrbită, fala cetății călcată în picioare, și de cine, mă rog?!... Flăcăul trebuia să dea o lecție fetei besmetice și igliților și nici una nici două, pune mîna în creasta Urligei, rupe un bolovan, cîteva mii de metri cubi, cum am zice noi azi, și cu mînie-l aruncă spre locul uriașilor din Igliță, să le zdrobească palatele, să le șteargă cetatea din fața pămîntului. Cu vuiet și cu tunet, stînca despică văzduhul, în urmă rămîn nori de praf, fulgere sclînteiază din piatră, în frecarea ei cu aerul... Uriașii din Igliță privesc cu groază aerolitul care vine, se apropie

mereu să-i prăpădească. Noroc însă că năpraznica piatră s-abate tot mai spre stînga, așa că merge și cade cu toată furia în baltă, în fața Igliței, peste Dunăre, făcînd un zgomot asurzitor, cutremurînd împrejurimile. În urma norului de praf ce s-a ridicat în sus, s-a văzut stînca Vlasova înfiptă de mai multe palme, zeci de metri, în pămînt, în dreptul Iacovdealului și a Igliței.

Nici fata nu s-a lăsat mai pe jos, ci se apleacă, ia un bolovan din vîrful Priopcei și-l repede spre brăileni. Șuerînd asurzitor, piatra face o curbă prin slava cerului, și apoi pornește drept în jos; de atîta putere și iuțeală cu cîtă vine s-a înroșit de tot, în urmă-i se vede o coadă întocmai ca la stelele căzătoare, iar dogarea ei umple de fiori pe brăileni. Fata nu fu însă mai chitace[1] ca flăcăul, căci și stînca ei s-a abătut de la țintă și a mers de s-a înfipt în pămînt, tocmai în mijlocul bălții între Brăila și Măcin.

De atunci uriașii, precum și oamenii, ce pe urma lor au moștenit pămîntul, au zis acestei stînci „Piatra fetei".

SEMĂNĂTORUL, 1903, p. 90.

9. *Pietrile muierilor*

Nu știu de s-a aflat, ori de se mai află undeva pe fața pămîntului vreo țară care să fi fost de-atîtea ori cutreierată, prădată și pustiită de către atîtea limbi străine, păgîne și creștine, de cîte ori a fost țara noastră. Și iarăși nu știu de se mai află undeva vreun popor, care să fi avut atîtea de suferit din partea nenumăraților și cumpliților săi dușmani, ca românii.

Dar cu toate că românii avură, în decurgerea timpului, de-a se lupta cu atîția dușmani, unii mai nesățioși, mai lacomi, mai năpraznici și mai răi decît alții, cari nu numai că le sugeau și scurgeau țara de toate bunătățile, nu numai

[1] Chitace — care ochește mai bine, țintaș(e) n. a.).

c-o prădau şi-o pustiiau, ci de multe ori voiau să-i stîrpească chiar şi pe dînşii, totuşi ieşiră, din toate luptele acestea, învingători, şi-o duc, bine, rău, cum o duc, şi astăzi, pe cînd partea cea mai mare dintre ne-mpăcaţii lor duşmani se stînse de mult de pe faţa pămîntului, ca şi cînd nici n-ar mai fi fost.

Unul din mulţimea acelor duşmani neastîmpăraţi şi înverşunaţi, din partea căruia, în multe rînduri şi mari daune, neplăceri şi neajunsuri, au trebuit să sufere românii, au fost şi tătarii. Nu apucau bine a scăpa de dînşii, a se mai înfiripa şi într-arma puţin şi numai ce se trezeau că iarăşi au venit asupra lor. Şi cînd veneau, era varga lui Dumnezeu pe unde treceau şi ce făceau!

Aşa o păţiră, într-o vară, cine mai ştie cîţi ani vor fi de-atuncea, şi românii din ţinutul Solcăi. Cînd cugetau ei că nimeni nu i-a mai supăra, că cel puţin vara aceea vor petrece-o în pace şi linişte, tocmai atunci se treziră deodată cu ştirea că o mulţime de tătari au trecut rîul Suceava pe la Gura Solcăi, şi apucînd pe pîrîul Solca în sus, s-au îndreptat spre dînşii.

Solcanii, ştiind prea bine cine-s tătarii şi ce sînt ei în stare să facă, cum au prins de veste despre această năvălire neaşteptată, îndată s-au şi adunat cu toţii la un loc şi, înarmîndu-se, care cu ce a putut şi cum a putut, voiră să se pornească împotriva lor ca, să se lupte cu dînşii, şi de le va fi cu putinţă, să-i fugărească îndărăt de unde au venit.

Bine!... ei s-au înarmat şi, ca bărbaţi, puteau să iese înaintea tătarilor şi să se lupte cu dînşii!... Dar ce era să-nceapă şi să facă muierile lor?... să le lase singure acasă numai cu copiii, nu le venea la socoteală, căci ei nu ştiau încă cîţi tătari vin asupra lor şi cum vor scoate-o cu dînşii la capăt; învinge-i-or, ori poate vor fi învinşi?... Şi... [...] dacă vor fi învinşi, ce să facă atunci muierile?... cum să se apere ele de tătari?... Deci cugetară ce cugetară, şi apoi spuse muierilor să ieie copiii cu sine, să părăsească cît mai degrabă satul, să apuce pe valea Solcăi în sus, şi pînă ce se vor înturna ei înapoi din luptă, să caute şi să se ascundă undeva prin fundoaiele munţilor, ce se întind în partea despre apus a Solcăi.

Muierile nu steteră mult pe gînduri, ci ascultînd de bărbaţii lor, luară degrabă copiii în braţe, se porniră pe apa Solcăi în sus, trecură pe lîngă „Piciorul Dealului", „Dealul lui-Vodă" şi „Tocilele", cari se află pe ţărmul drept al pîrîului Solca sau Ciurgăul-Mic, cum se numeşte Solca în acest loc, precum şi pe lîngă Pinul-Mic, Cerbul, Pinul-Mare, „Piciorul-Cireşului", „Piciorul-Bun" şi Ciurgăul-Mare, cari se află pe ţărmul cel stîng al Solcăi, urcară apoi un deluţ mititel şi ieşiră în Sihlişoara. De-aicea, mai mergînd cale ca de vreo jumătate de oră spre apus, se treziră de-odată pe un munte, pe culmea căruia se află mai multe stînci înalte şi ascuţite.

Nu apucară însă bine a ajunge aicea, a se sui pe munte şi a se adăposti cu copiii pintre stîncile de pe culmea acestuia, cînd iată că tătarii se şi apropie de Solca, c-o falcă-n cer şi cu alta în pămînt, gata numai să prade, să omoare şi să nimicească tot ce le va sta în cale.

Românii, cari îi aşteptau, cum îi zăresc că se apropie de satul lor, îi lasă în pace să vadă ce vor face: se vor apuca de prădat şi pustiit ca şi prin celelalte părţi ale ţării, pe unde au trecut, ori vor pleca mai departe?... Iar după ce intrară în sat şi văzură că tătarul tot tătar rămîne, prădător şi pustiitor ca totdeauna, sărîră de-odată din două părţi asupra lor şi anume unii de către dealul Coman şi din aşezăturile Slatinei-Mari, iară alţii de sub Dealul-lui-Vodă, unde erau ascunşi, şi, luîndu-i la ochi, prinseră a-i culca cu arcurile la pămînt.

Tătarii, văzîndu-se pe neaşteptate înconjuraţi şi bătuţi din două părţi de-odată şi neştiind cam cît de mare e numărul românilor, cari s-au repezit cu atîta furie asupra lor, se temură că vor fi învinşi şi omoriţi. De-aceea nu stătură mult la luptă cu dînşii, ci o apucară din cu bună vreme la sănătoasa pe valea Solcăi în sus, pe unde apucară cu puţin mai'nainte de aceasta şi solcancele, cugetînd că dacă vor intra în munţi, nimeni nu-i va mai urmări, şi aşa vor scăpa cu obraz curat din cursa în care au fost căzut.

Dar amar se-nşelară, căci ajungînd în apropierea muntelui, printre stîncile căruia erau muierile solcanilor ascunse, şi voind să urce muntele şi să treacă mai departe... urcă-te dacă poţi, şi treci dacă ai cum!

Muierile, dintre cari cele mai sprintene şi mai inimoase erau căţărate pe vîrful stîncilor, cum îi văzură de departe că se apropie de dînsele, începură, în spaima şi groaza lor

cea mare, a țipa de se clocoteau văile de prin împrejurime, și a-i întîmpina c-o ploaie de pietre, pe cari le răsturnau și le aruncau asupra lor.

Tătarii, văzîndu-se și din această parte loviți și măcelăriți și încă cum?... pe-o sută și pe-o mie de ori mai rău decît la poalele munților, în cari au intrat, se băgară în toate răcorile. Și ca nu cumva să le fie acolo sfîrșitul, deteră dos la față și începură a fugi care încotro, doară scapă mai degrabă, trecîndu-le tot gustul de luptă și de pradă.

Românii, cari îl urmăriră pînă aicea, văzînd că se împrăștie, ca și niște pui de potîrniche, în toate părțile, se luară și mai departe în urma lor și-i fugăriră pe sub poalele muntelui Cerbul, la vale spre răsărit, mai pînă lîngă satul Căjvana, și pe care tătar cum îl ajungeau și unde îl prindeau, acolo îl și mîntuiau de zile.

Și așa scăpară românii solcani de astă dată de tătari!... Și de cînd au fost muierile lor ascunse printre pietrele de pe vîrful cărora s-au luptat ele cu tătarii, de atunci se numesc pietrele acestea „Pietrele Muierilor". Și tot de-atuncea se zice că uneori noaptea se văd mai multe muieri alergînd încolo și-ncoace, printre dînsele, cu capul despletit, cu părul zburînd în aer și țipînd de se răsună munții și văile de prin împrejurime. Se vede că acestea sînt schimele[1] muierilor, cari au căzut în luptă cu tătarii.

S. FL. MARIAN, *Tradiții poporane române din Bucovina*, adunate de..., p. 225.

10. Turnul lui Butu

În masivul Ceahlăului, între alte multe și nenumărate stînci, se află una foarte greu de urcat, cu numele de „Turnul lui Butu".

În vremuri depărtate, cam pe timpul lui Alexandru cel Bun, or fi vreo 500 de ani — așa povestește poporul — trăia un oarecare Butu, român viteaz și ostaș de frunte. Alexandru îl alese ca ginere al lui, logodindu-l cu fiica sa Ana.

Ce se întîmplă însă? În această vreme era război cumplit între leși și nemți și Alexandru, domnul Moldovei, trimese pe viitorul său ginere, Butu, cu 500 de călăreți ostași, în ajutorul leșilor.

După mai multe lupte crîncene, Butu cade într-o zi greu rănit sub zidurile unei cetăți și-și dă sufletul, fără să mai poată vedea pe ai săi, nici pe Ana.

Trecu un timp pînă ce sosi vestea la curtea lui Alexandru, veste tristă și înfiorătoare, despre moartea vrednicului Butu. Jelanie mare, dar mai cu seamă Ana, logodnica, nu-și mai contenea cu plînsul, căci îi jurase credință de veci.

Într-o zi, vreo jumătate de an după moartea lui Butu, o cheamă pe Ana tatăl ei, domnitorul Alexandru.

— Fiica mea, ce tot plîngi? — îi zise el — s-a isprăvit cu Butu; morții cu morții, viii cu viii. M-am gîndit să te logodesc cu boierul cutare.

Ana nici nu voia să audă de toate astea; pentru ea s-a isprăvit cu rostul vieții. Dacă n-a fost să fie cu Butu, apoi ce-i mai trebuie altul?

Alexandru nici nu voia s-o asculte și o logodi, fără vrerea ei, cu un boier mare.

Începură a se face pregătirile de nuntă, căci ziua pentru căsătorie se apropia. Sărmana Ana, nici nu mai știa ce să facă. Voia să plece de acasă, dar era păzită și spionată strașnic.

Ce să facă, ce să dreagă? Soarta ei fu așa. Ziua nunții se apropie și Ana cheamă în ajutorul ei pe una, Helgea, vrăjitoare mare și strașnică. Helgea asta putea să scoată pîn' și morții din morminte și să-i învie. Ana se învoi cu vrăjitoarea ca, în noaptea nunții, să-i scoată din mormînt logodnicul și să-l aducă la dînsa. Voia să sperie pe mirele pe care nu-l vrea.

Ce face, ce drege, Helgea se ține de cuvînt. Cu farmece, cu boscorodeli, ea scoase din mormînt pe Butu, de acolo unde fusese înmormîntat pe cîmpul de luptă. Și nici una nici două, Butu sosește în camera Anei.

Butu o cuprinse și o sărută și îndemnă pe Ana să vie cu el. Butu știa de toate ce se petrecuse cu Ana, în tot timpul de cînd murise el.

[1] Schimă, Schime — duh rău (n. a.)

Fata se lăsă a fi ademenită de iubitul ei şi porni cu el călare, pe un cal năzdrăvan, tot strigoi, că aşa vine povestea. Calul zbura, nici că atingea pămîntul şi cum calul în goană ajunse la un loc unde era sălaşul dracilor, unde o fi fost nu se ştie, o fi fost poate la locul aşa numit „Piatra Turnului" sau „Piciorul dracului". Calul se poticni şi cît pe ce era să rămîie locului. Ana făcu ce făcu, desnodă o cruciuliţă de la gît şi o aruncă jos, că puterea dracilor slăbi la minut.

Calul zbură mai departe şi cînd ajunse pe munţi şi voia să treacă piscul Ceahlăului, cocoşii cîntară, puterea lui Butu slăbi şi cu cal cu tot, dimpreună cu Ana, căzu pe munţi şi se prefăcu cu toţii în stană de piatră, care e „Turnul lui Butu" de astăzi.

Ţăranii povestesc că de cîte ori se urcă pe Ceahlău, îşi fac cruce, cînd ajung în dreptul „Turnului lui Butu".

ALBINA Bucureşti, 1897, p. 373.

V. VIRFURI (PISCURI)

1. Cetăţuia Stăncuţei

Sub aripa de-ntuneric a amurgului, valea Siretului aţipise de mult. Trudită de drum lung, oastea moldovenească poposise în desişul de luncă ce se făcea în sus de vărsarea Trotuşului, iar vodă Ştefan-cel-Sfînt, neobosit ca totdeauna, trecu subt ochi toată orînduiala taberei.

Dădu în toate părţile porunci straşnice de linişte şi pază şi-şi alese apoi o mînă de voinici, cari să-l însoţească peste dealuri în iscoadă.

Intr-o clipă, călăreţii erau la poruncă. De o parte şi de alta, lîngă voievod, iau loc cumnatu-său, bătrînul şi nedespărţitul tovarăş de lupte, Şendrea, şi Radu, odrasla cea mai tînără a acestuia; iar în spate se-nşiră o mînă de voinici, călări pe cai odihniţi, care în fiorii neastîmpărului sforăiesc, frămîntînd pămîntul cu copitele...

Vodă Ştefan mai aruncă o privire asupra taberei în linişte, îşi ia seara bună de la ostaşii de pază şi-apoi purcede în galop spre soare apune.

I se dăduse veste la timp despre năvala ungurului în ţară, dar pînă aici nu-i întîlnise în cale. Şi ca să se încredinţeze de starea lucrurilor, iscusitul voievod plecă să iscodească singur pe plaiurile spre Trotuş.

După o goană voinicească făcută prin codrii plini de întuneric, se pomenesc deasupra Făurelului, în luminiş de poiană.

Spre răsărit, luna se ridicase de cîteva suliţi... Plină şi curată, ca un taler de argint, se oglindeşte în unda tremurătoare a Siretului din vale...

Vodă cu-ai săi poposesc o clipă, ca să răsufle fugarii. In jur, cît cuprindeau cu ochii, valuri mirositoare de iarbă

se plecau în adiere de vînt, iar pe de margini, departe, se ridică umbra codrilor străvechi...

Pe vale, în tabără și în preajma lor e liniște... Spre apus însă, în marginea poienii, două umbre se strecoară spre poala codrului. Ochii voievodului scînteiară, aruncînd priviri cercetătoare...și pintenii se-nfig în coastele armăsarului...

Într-o clipă ajunse cu toții la locul de bănat[1]... Nici urmă de om; dar în codri departe, răsună tropot de cai.

Nimerind o potecă, intrară în desiș. După puțin mers în trap, începu coborîșul pe coasta ce se lăsa în valea Făurelului. Pădurea rărindu-se, în jurul lor se lumina din ce în ce mai mult.

Jos, pe prundul mărunt, pîrăiașul veșnic neobosit își frînge trupul de cristal, iar de-o parte și de alta, pe coastele împodobite cu belșug de fîneață se-nalță falnici mestecenii cu trupurile lor îmbrăcate în alb.

De aceea parte, pe zarea dealului, fugarii abia se zăresc. Biciuiesc caii de foc, dar suie cu greu prin iarba înaltă ce bate în pieptul cailor... Is prea departe de moldoveni... Totuși vodă Ștefan se oprește în clinul[2] de coastă și pregătește arcul să tragă în tichiile ungurești. Dar n-apucă a-l încorda, și de cealaltă parte a văii șuieră o săgeată, doborînd un fugar. O altă scînteie în bătaia de lună și celălalt cade...

— I-a chitit vreun voinic de moldovean — îngînă vodă, răsuflînd ușurat...

— Vreun pui de Buzdugan, de bună samă! — răspunse bătrînul Șendrea de alături. Pe cît mi-aduc aminte, prin meleagurile acestea stăpînesc Buzdugănești, mărite voievod!... Din neamul lor au ieșit ostași vrednici. De-o fi să dăm de cuibul lor pe aici, ei ne vor fi de folos în iscoada din noaptea asta.

N-apucă se isprăvească vorba bătrînul războinic și de pe vale răsunară fluierări păsărești. Tovarășii lui vodă lențelese și răspunse în aceiași limbă.

S-au înțeles degrabă.

Voinicul moldovean îi cheamă la vale.

Cînd aproape să scoboare, în albia Făurelului, din umbra unui tufiș, s-auzi un glas:

[1] Bănat, Locul de bănat — locul cu supărare (n. a.).
[2] Clin — povîrniș (n. a.).

— De sînteți oameni buni, opriți-vă și spuneți ce căutați în vremea asta pe aici; iar de-ți fi oameni răi, luați înapoi potecile codrilor, căci altfel nu-i bine de voi!...

— Oameni buni, voinicule, oameni buni! Cel cu care vorbești e voievodul Moldovei, Ștefan, care cu ceata lui de ostași cere găzduire.

— Să trăiești, mărite doamne, să fii bine venit la noi — răspunse atunci un tînăr voinic, care ieși călare în poiana scăldată de lună.

Ajuns în fața voievodului, descalecă armăsarul chipeș și-i aruncă frîul după gîtul încordat. Prinse arcul în oblînc și apoi se apropie de vodă îngenunchind, sprijinindu-se în sineață.[1]

— Iertați-mă mărite doamne că v-am bănuit de oameni cu gînd rău! Sîntem călcați pe fiecare clipă de dușmani și m-am temut...!

—Nu te iert voinice, ci te binecuvîntez. Așa trebuie să se poarte orice moldovean. Încalecă-ți dar negrul și prinde-te tovarăș cu noi.

Tînărul, voinic și frumos, se aruncă într-o clipă pe cal și se alipi, cu fugarul neastîmpărat, lîngă tînărul Radu Șendrea.

— Sînt la porunca măriei—voastre!

— De cînd v-au călcat ungurii, flăcăule?

— De cum s-a desprimăvărat, mărite doamne, am stat numai într-o hartă! Nu trec două zile bune la mijloc și ne pomenim cu cete de dușmani cari ne pradă turmele și tot avutul. Am fugit din sat aici, în inima codrilor, cu gînd că doar om scăpa măcar cu ceva din vite; dar se vede că ne-a fost scrisă soartă rea! Din patru voinici ai casei am rămas numai eu, urma. Alde taica și trei frați mai mari, au pierit rînd pe rînd luptîndu-se cu dușmanii. Toată valea Trotușului au pustiit-o stăpîne, mai mare jelea!

— Le vom răsplăti voinice cu vîrf și-ndesat, — răspunse vodă Ștefan, care ieși cu calul din rîndul tovarășilor și s-apropie de tînărul moldovean. Bătîndu-l apoi prietenește cu mîna pe umăr îi zise:

[1] Sineață — pușcă cu cremene (n. a.).

— Pînă să ne fii de-ajutor în răsplata vrăşmaşului, ai putea să ne dai adăpost de odihnă, în preţ decît ar păşi luna de cîteva suliţi pe cer?

— Cum să nu mărite Ştefan! Casa mi-i la cîteva bătăi de arc şi acolo veţi găsi loc de odihnă şi chiar ceva de gustat. Voi trece dar eu înainte ca drept călăuză, iar măria voastră cu voinicii ceilalţi mă veţi urma.

Tînărul dădu apoi pinteni calului şi ceilalţi înşirîndu-se după el, pieriră în umbra aninilor de pe albia pîrîiaşului.

Buzdugăneştii, neam de vechi răzeşi de prin satele Scurta şi Orbeni, pe tot timpul de năvăliri duşmane, se ascundeau departe de sate, în desişul codrilor, pe unde-şi aveau gospodării întemeiate, chiar cum se cade. Unul din ei, Manea Buzdugan, scoborîse cu turmele hăt la vale de satele lor, pînă pe culmea Făurelului. Venit de tînăr prin partea aceasta de loc, copiii aici îi fusese născuţi şi crescuţi. Dintr-un belşug de vlăstare, ce-i dăruise Dumnezeu, abia rămăsese în urmă cu trei feciori şi o fată, care le venise tocmai la urmă, ca mîngîiere a bătrîneţelor.

Dar în timpul din urmă au pierdut de mîna duşmanilor repede, unul după altul, părinţii şi cei trei feciori.

Singură Stăncuţa, fată frumoasă şi voinică, scăpată ca prin minune, rămăsese să stăpînească gospodăria părintească, cu plaiurile ce-o-nconjurau. Îmbrăcată bărbăteşte, ca un îndrăznet flăcău, scobora din cînd în cînd din cuibul ei de vultur, pentru a săgeta duşmanii care-i călcau moşia, răsplătindu-le cu aşa măsură, moartea a lor săi.

In seara aceea, tocmai simţise o ceată de unguri cari treceau un cîrd de vaci peste dealuri, spre Trotuş.

I-a vînat unul cîte unul din ascunzişul desişurilor şi înainte de-a se întîlni cu vodă şi ostaşii lui, trimise pe lumea cealaltă pe alţi doi, care îndrăznise a rătăci pînă în miez de noapte prin codri.

Acum, bucuroasă că mai dăduse ochi şi cu voinicii moldoveni, nu ştia cum să-i primească mai bine, mai ales că-n fruntea lor era vodă Ştefan, acel stăpîn al Moldovei despre care tatăl lor le povestise atîtea minuni.

După un trap bunicel, făcut pe poteca cotită a pîrîului, frumoasa voinică, ascunsă în haine de flăcău, îşi opri calul la piciorul unui deal cu coastele repezi, de să nu le poată urca nici fiarele sălbatice.

Aici, descălecînd, luă calul de dîrlogi şi purcese în urcuşul coastei, pe o tăietură îngustă şi primejdioasă. Vodă Ştefan şi tovarăşii, făcură la fel, înşirîndu-se unul după altul pe cărărusa care pînă s-ajungă în vîrful înalt, încingea dealul de mai multe ori.

Cîţiva cîini, care simţise străini, începură să latre pe creastă deasupră-le, făcînd să răsune văile. Un şuierat uşor al stăpînului îi făcură s-amuţească.

Ridicaţi deasupra, o vedere minunată li se-nfăţişară dinnaintea ochilor.

Vîrful unde se găseau, era cel mai înalt din toate împrejurimile. La poale văi adînci, iar în depărtări dealurile scoboară din ce în ce mai mult, pînă se zăreşte spre soare răsare, lunca de argint a Siretului, iar spre soare apune valea de anini a Trotuşului. Aşezătura pe care călcau acum, era destul de întinsă, umbrită de tei frunzoşi şi acoperită cu iarba crescută din belşug, iar pe de margini, spre coastele repezi, e înconjurată de tufani deşi de aluni. În fund spre soare apune, se zăreşte sclipind în bătaie de lună, albul curat al căsuţei pe care o ascund teii în braţele lor stufoase.

— Adevărat cuib de şoimi! — îngînă voievodul Ştefan...

— O cetate minunată — repetară ceilalţi voinici, cari lăsînd caii să pască, nu se mai săturau privind în toate părţile, spre coastele prăvălite, cari în vremuri grele, ar fi adăpostit aici sute de oameni.

In timpul acesta cît vodă Ştefan cu ceata-i de tovarăşi cerceta piscul cu de-amănuntul, voinica stăpînă a „cuibului de şoimi" intră în căsuţă în guduratul şi chelălăitul cîinilor credincioşi. Scoase repede afară o frumoasă scoarţă aleasă, de lînă şi-o aşternu pe prispa curată de lut iar pe bătătura de iarbă mirositoare din faţa casei, întinse o faţă de masă, pe care împrăştie din belşug merinde ce se puteau găsi la aşa vreme: pîine de secară, bujăniţă[1] de căprioară, lapte şi vin.

Apoi c-o grijă, parcă de-a nu fi cunoscută că-i fecioară, cum se găsea singură şi-n umbră, îşi mai ridică sub căciula turcănească bogăţia de păr negru, care cuteza să se coboare mult în jos de umeri, iar pe spate îşi aruncă un strai de lînă mai lung şi destul de larg spre a-i putea ascunde cu

[1] Buiăniţă — carne afumată (n. a.).

ușurință sînii tineri cari se ridicau îndrăzneți sub pieptarul de oaie, înflorit...

La urmă își mai atîrnă la un șold tolba cu săgeți și la altul arcul, încrucișînd cele două curele astfel deasupra hainelor, încît cu greu s-ar mai fi desfăcut, spre a o da de bănuit înaltților săi oaspeți, iar în mîini își luă sineața, pe care o atîrnase în teiul din față și astfel gătită ca un voinic ostaș de luptă, se prezintă plecîndu-se pînă la pămînt în fața lui vodă Ștefan:

— Masa v-așteaptă întinsă, mărite domn, veniți și gustați!

— A, bine că ne aduseși aminte voinice. Noi minunîndu-ne de măreția cuibului vostru, uitasem de odihnă și ospătare. Dar fie, cît ai săgeta un dușman, ospățul e gata; odihnă preț de-un vis de izbîndă, și apoi goană pe poteci spre Trotuș!... Așa-i flăcău frumos, ce zici...?

— Cum va fi voia măriei tale — răspunse vlăstarul Buzdugăneștilor, luînd înaintea domnului, o adevărată chipeșie de ostaș.

Și cum stătea drept în lumina curată a lunei pline, fața ei tînără s-arăta de o frumusețe rară. În umbra părului negru ce se lăsa în creți pînă la umeri și subt sprincenele mari și bine arcuite, ochii scînteiau ca două lumini momitoare.

Vodă privi o clipă din tălpi și pînă-n creștet trupul voinicului și apoi apropiindu-se, îl bătu prietenește pe umăr:

— Și cum ți-i numele pui de șoim?

— Stancu să-mi ziceți, mărite doamne, c-așa mă cheamă din botez.

— Să trăiești voinice Stancule, dar bine ți-ar fi prins să te cheme chiar Stăncuța! — zise vodă rîzînd și îndreptîndu-se cu tovarășii spre masă.

Tînăra fată nu mai zise nici o vorbă. Plecă capul în jos și se-ndreptă gînditoare și cu pași domoli pe urma oaspeților săi... Prin mintea ei treceau fel de fel de gînduri... Nu-și putea da seama ce-l făcuse pe domn să bănuiască că-i chip femeiesc! Și la urma urmei, chiar de le-or spune că ea-i Stăncuța, vlăstarul din urmă a lui Manea Buzdugan, ce rău poate să-i cășuneze purtarea ei? Ea-i urmașa acelui Buzdugan care a pierit cu feciorii apărîndu-și moșia, iar ei sînt frații moldoveni, în frunte cu domnul țării și oaspeți ai casei unei fiice de ostean.

Și tot gîndind fel și chip, ajunse în preajma oaspeților cari începuse a gusta din bucate.

Un mîrîit vrăjmășesc al cîinilor pitiți în tufele de pe marginea coastelor, o făcură să-și întoarcă pașii spre tufișul dinspre soare apune.

La apropierea stăpînei, animalele credincioase tăcură, dar ochii le erau ațintiți tot jos în vale... Privi cu luare aminte în toate părțile, nu zări însă nimic... Vroi să se-ntoarcă la oaspeți, spre a nu-i lăsa să ducă lipsă de ceva, dar cîinii se mișcară nerăbdători și-ncepură a mîrîi și mai întărîtați... Îi ținu de rău, de teamă să nu înceapă a lătra și se rezimă în sineață ascultînd cu băgare de seamă.

Cîinii nu se-nșelase. Din valea adîncă s-auzeau șoapte neînțelese și strănut de cai.

Se sui repede în teiul înalt din coastă și căuta cu privirea de-amănuntul.

Intr-un desiș de plopi, zărește o ceată de vrăjmași cari poposise în preajma unei cirede de vite. Coborî repede din copac și duse veste oaspeților.

Vodă Ștefan, care tocmai se sculase de la masă și se lăsase-ntr-un cot, sări drept în picioare. Făcîndu-și semnul crucii îngînă:

— Îs mulți voinice?

— Poate mai mult decît îndoitul voinicilor măriei tale.

— Pe ei flăcăi voinici! În prețul odihnei ce era să facem, să-i trimitem pe cealaltă lume!

— Ba poate chiar mai degrabă le-om face răvașele — înginară ostașii care, cu caii de dîrlogi, se-ndreptară spre poteca de scoborîș în urma domnului...

Călăuziți de Stancu, care nu s-arăta mai puțin îndrăzneț, ajunse în preajma dușmanilor mai în grabă de cum și-ar fi închipuit.

Opriți o clipă pe loc, vodă grăi în șoaptă către ai săi:

— Ei voinicilor, care s-apropie s-aducă vești de statul taberei dușmane?

Din ceata domnului ieșiră mulți ostași cari să facă slujba cerută, dar călăuza și tînărul Șendrea rugară pe stăpînul Moldovei să nu trimită pe alții, căci vor da ei dovadă de iscusiți cercetași.

La un semn al voievodului, amîndoi tinerii se furişară pe subt poală de codru. Nu după lungă zăbavă, cercetaşii se-ntoarseră.

— Ce veşti flăcăilor?

— Is mulţi stăpîne — răspunse Radu — Mă tem de n-or trece chiar de împăratul nostru.

— Cum, numai atîţi? — şopti vodă. Şi ce fac, au prăzi cu ei?

— Prăzi multe, pe cît am putut zări; dar afară de străjeri, grosul taberei doarme fără grijă.

— Apoi dacă-i aşa, pregătiţi-vă săbiile şi rînduiţi-vă în două aripi, de-o parte şi alta a mijlocului, care l-oi bate eu cu Şendrea; iar tu Buciumaş, să suni cu foc năvala, pe dată ce ne-om fi apropiat de ei. N-aşi voi la urma urmei să se jeluiască Sfîntului Petru că i-am trimis fără veste în rai! Şi acum cu D-zeu înainte voinicilor!

N-apucă vodă să isprăvească cuvîntul şi gonacii împunşi în coastă de pintenii călăreţilor, sburară ca nălucile!

Codrii răsunară o clipă de ropotele cailor, clocotiră în buciumatul ostaşului ţîncănitul încrucişărilor de săbii.

Pocniturile de sîneţe şi urletele de moarte înfioră codrii, deasupra cărora nu stăpînea decît ochiul blînd de lună plină.

Îndrăzneţul voievod şi ceata-i de voinici, trecură ca fulgere de moarte prin tabăra duşmanului. N-a rămas nici suflare de ungur dar şi ceata lui Ştefan se ştirbise.

Buciumaşul căzuse mort iar călăuza era rănită greu.

Şendrea, feciorul, prinzînd dragoste de voinicul lăstar al Buzduganilor, luptase alături, luîndu-se parcă la întrecere.

Dar tocmai în toiul luptei, văzu cu groază cum tovarăşul se clatină, gata să cadă. Sări atunci în grabă de pe cal, îl prinse în braţe şi fugi în desiş.

Sfîrşindu-se lupta, vodă cu moldovenii s-adunară în jurul celor doi căzuţi. Buciumaşul murise, călăuza însă tot mai sufla. Cum stătea întinsă pe iarbă, cu faţa în bătaia lunii bătrînul Şendrea se plecă deasupra-i, ca să-i caute rana.

Bonda care-i acoperea pieptul era străpunsă de sabie şi plină de sînge.

— Pare să fie lovit de moarte — îngînă bătrînul care îngenunche lîngă trupul rănit.

Îi desfăcu încetişor cojocelul din noduri pe la subţiori, şi îi dădu pieptarul la o parte.

Sînii ei tineri, de fată voinică, s-arătară atunci tuturora, aburind de belşugul sîngelui cald care gîlgîia din două împunsături de sabie. Rănile erau adînci şi făcute în partea dreaptă a pieptului. Cercă să le astupe cu scamă de cîlţi, dar fu în zadar, căci îşi dădu sufletul curînd.

— D-zeu să-i odihnească sufletul cu bine! — îngînă vodă Ştefan, făcînd semnul crucii. — A fost fecioară; ochii mei nu mă-nşelau! Dar fie, a luptat, pierind ca un viteaz! I se cuvine dar voinicilor să-i facem înmormîntarea cu cinste vitejească, colo sus în cuibul lor de şoimi . . .

A doua zi armata moldovenească trecînd spre Trotuş peste dealuri, se opri şi la piciorul Făurelului. Au făcut mare cinste de îngropare Stăncuţei; iar de atunci şi pînă azi, piscul acesta poartă numele de „Cetăţuia Stăncuţei".

FAT FRUMOS, 1904—1905, p. 130.

2. *Piscul Fetei*

La satul Sibişel, pe ţărmurea dreaptă a Crişului, se ridică un vîrf înalt de munte, stîncos, numit „Piscul Fetei". [. . .] La poala acestui munte, locuia un războinic voinic şi tînăr, cinstit şi iubit de vecinii săi. Numai de unica fiinţă nu fu iubit, după a cărei iubire el umbla, a cărei iubire singură îl putea noroci.

Fata unui arendaş de pămînt învecinat, care întrecea cu frumuseţea pe toate celelalte fete de o vîrstă cu ea, era idolul său; pofta lui cea mai fierbinte era să o aibă de soţie.

Dar zadarnice erau toate ostenelile sale, zadarnică însăşi îndemnarea părinţilor fetei, care o ar fi silit-o la împreunarea ce o dorea, dacă nobilul june s-ar fi hotărît a o duce, şi fără voia ei, la sine.

La orice îndemnare a prietenilor, la toate rugămințile junelui ce o iubea, nu se da alt răspuns decît că „ea n-ar fi deajuns de convinsă de sinceritatea și statornicia simțămintelor sale, spre a încopcia[1] cu el o legătură pentru toată viața.

Junele nu înceta de a o ruga cu tot dinadinsul, ca ea să-l ispitească cum va voi, spre a se convinge despre curățenia dragostii sale.

În sfîrșit, ea se declara: „dacă o va duce el, cu pași repezi, în brațele sale, pe „Piscul Fetei", fără să se odihnească, va fi pentru totdeauna a lui".

Spre aceasta, se hotărî junele îndată. El cuprinse în brațele sale pe fecioară și strîngînd la piept povara cea iubită, începu cu pași repezi, drumul ispitirii, cel greu.

Dragostea îi dete putere, privirea iubitei care a îmbrățișat-o de el, [?] se răzima pe umerii săi, îl făcea să uite toate greutățile și îndată făcură două părți de drum.

Dară lucrul cel mai greu era încă de al face; poteca era din ce în ce mai repede, pașii lui tot mai nesiguri. Sudoarea curgea în pîraie pe fața lui, pieptul îi bătea, răsuflarea înceta, picioarele i se clătinau, negura îi învălise fața și el totuși se sili a merge înainte, pînă ajunse, sfîrșit, opintindu-se din toate puterile, piscul cel fatal. [?]

Acum îi scăpă din brațe povara cea scumpă, el căzu la picioarele ei, sîngele curgea pîraie din pieptul cel rupt. El mai aruncă încă odată o privire de dragoste nemărginită către ea și ochii săi s-au închis pentru totdeauna.

Prea tîrziu cunoscu fecioara ce inimă credincioasă rupse ea, în asprimea ei.

Fugind de toți bărbații și ei fugind de ea, trăi de aici înainte, cu totul retrasă. Adesea mergea ea la „Piscul Fetei" și ședea ceasuri întregi în tăcere, mîhnită, la locul pe care l-a roșit sîngele credinciosului ei, cel necunoscut de dînsa pînă ce peste ani de jale zadarnică, o împreună moartea cu acela a cărui mînă ea în viață a disprețuit-o.

(I. POP-RETEGANUL. — *Diverse*). B. A., ms. 4544, f. 86.

[1] A încopci — a încheia (n. a.).

3. Scările lui Vodă

În mijlocul munților Vrancei, spre fundul apei Năruja, se află piscul nu numele „Scările lui Vodă".

Povestea spune că, în timpurile vechi, Ștefan cel Mare rătăcind prin codri cu o ceată de ostași, a ajuns în golul Verdelui, într-o poiană mare și frumoasă, unde ceata marelui voievod se puse de se hodini.

Dar vodă, avînd nevoie să cerceteze cît mai bine împrejurimile, pentru a ști în ce loc se află și a nu se trezi înconjurat fără de veste de dușmani, se gîndi ca să se urce pe creasta muntelui Pietrosul, cel mai înalt vîrf din apropiere și care se ridică chiar în fața poienei unde poposiră.

Și fiindcă muntele era stîncos și coasta din cale afară de povîrnită și prăpăstioasă, oștenii au săpat niște trepte pe zarea piscului, pînă ce vodă și ai săi s-au putut ridica în vîrf. De aici, au pornit cu toții încotro i-or fi îndreptat ochii și mintea, poate spre o nouă biruință, pe care numai iscusința și destoinicia fără margini a marelui Ștefan se învrednicea s-o cîștige, în acele vremuri, cu arcașii săi puțini la număr, dar voinici și meșteri la luptă.

De atunci, piscului acesta i-a rămas, pînă în zilele noastre, numele de „Scările lui Vodă", iar pe ici, pe colo, se mai văd și acum treptele săpate de urmașii lui Ștefan.

S. HÎRNEA-NĂRUJA,
ALBINA, 1934, nr. 35, p. 6.

D. Alte aspecte ale naturii țării noastre și ctitorii reflectate în diferite legende

I. Brazde
II. Locuri
III. Peșteri
IV. Poieni
V. Prăpăstii
VI. Biserici și Mănăstiri

I. BRAZDE

1. [Șanțul „Brazda lui Novac"]

Se spune că în vremurile de demult era un om numit Staro-Novac, care era așa de puternic, încît ridica în brațe un plug cu doi bivoli. Novac ăsta, auzind cum că pămîntul șade pe furci și cum că altul a ajuns pînă la capătul pămîntului, și-a pus în gînd a descoperi aceasta, dacă e adevărat sau nu.

Așa că într-una din zile a purces cu plugul tras de doi bivoli și a pornit cu o brazdă prin pămînt mergînd tot înspre soare-apune; așa că nu să știe de-a ajuns or nu, dar brazda de care se povestește se mai cunoaște și azi, care brazdă trece prin comuna Işalnița, Breasta [1], unde se vede o bucată de pămînt în chip de masă. Se zice că acolo a luat masa de prînz. De acolo a mers înainte trăgînd brazdă și în dealu Rîpa-Roșie lîngă Terpezița [2], se cunoaște iarăși pămîntul în chip de masă, unde se zice că a luat masa de namiazi. De aici trece mai departe prin comuna Vela, pădurea Știubeielor, unde se văd copaci bătrîni răsturnați pe brazdă în partea de miazănoapte și trece înainte prin comuna Carpenu [3], Clanovo din Mehedinți și trece Dunărea pe la Gruia, unde se spune că și apa face val în mersul său.

După aceia a mers înainte, răsturnînd munții în cale-i, trecînd prin ape și cît a fi mers nu se știe.

N. PLOPȘOR, în CONVORBIRI LITERARE, 1921, p. 771.

---

[1] Amîndouă satele în jud. Dolj (n. c.).
[2] Tot în Dolj (n. c.).
[3] Vela, pădurea Știubeielor și Carpenu tot în Dolj. (n. c.).

2. Brazda lui Traian

De mult, de mult, cică se afla la Mehadia un balaur mare, mare, care mînca vitele oamenilor și le făcea mare pagubă.

Ca să scape lumea d-așa prăpăd, Traian s-a luat la luptă cu el. Și s-au luptat amîndoi, mult și bine și în multe părți, ba și la Marea Neagră, fără a se putea răpune unul pe altul. Pînă a dat Dumnezeu de a răzbit voinicul pe balaur care, îngrozit, a rupt-o la fugă spre Cheia, gonit din urmă de Traian.

Cînd mergea balaurul, făcea dîră mare care și azi se vede ca un canal și-i zice lumea „Brazda lui Traian". O să vedeți și dumneavoastră, moșule, cînd v-ăți duce la Almăjel.

L-a gonit voinicul pe balaur, ce l-a gonit, iar la Cheia l-a ajuns și i-a tăiat capul.

Da, să te cruceşti, nu alta! Capul spurcăciunii, în loc să piară cum pier capetele tăiate de la trup, odată s-a vîrît într-un stei de piatră.

Și de acolo trimete și azi răutăți asupra oamenilor. Din el iese musca care vine în timpul verii de omoară vitele creștinilor.

C. RĂDULESCU-CODIN, *Legende tradiții și amintiri istorice adunate din Oltenia . . .*, p. 14.

1. [Cîmpul Radovanului]

După ce-a isprăvit mînăstirea, a-nvălit-o cu șiță. A-ntrebat Neagoe pe Manole că: „mai face vreo biserică ca asta?" Manole a răspuns după bolta bisericii că

— Asta-i de-învățătură, o să fac altele mai bune decît asta.

Neagoe cînd a auzit, a poruncit să ia scările de la biserică:

— Mulți o să sărăcești tu, ca mine?

Și Manole s-a sfătuit cu ceilalți dulgheri:

— Ce-i de făcut să scăpăm de-această osîndă?

Micu, unul din tîmplari, a zis către Manole:

— Ia să ne facem aripi, să zburăm ca să scăpăm.

Ș-au făcut aripi de șiță.

— Care din voi aveți curaj să faceți porneală să zburați?

Ș-a zis Radu:

— Eu o să zbor întîi.

Ș-a zburat pînă-n „Cîmpul Radovanului", ș-acolo s-a lăsat jos, și ostașii care erau sosiți, capul i-a tăiat.

Ș-a zburat Sasu la „Valea Sasului", ș-acolo ostașul l-a cosit și l-a omorît. Ș-a zburat Micu în „Valea lui Micu" și l-a tăiat și pe ăla. A zburat și Manole mai pe urmă, pînă-n „Dealul Negrului", acolo l-a isprăvit și pe el. Ș-a pus semn ș-a făcut fîntînă și-i zice pînă azi „La Fîntîna lui Manole". A zburat și Dan pînă-n „Valea Danului", și i se dă numele pînă azi „Valea Danului".

I. A. CANDREA, O. DENSUȘIANU, TH. A. SPERANȚIA, *Graiul nostru*, 1906—1907, p. 103.

2. Colibița

Îi multă vreme de cînd Ștefan cel Mare a umblat pe locurile noastre; abia unde și unde i-a rămas urma.

Spun moșii, că strămoșii noștri povesteau multe minuni făcute de acel om, povățuit de o putere dumnezeiască. El s-a bătut cu toate neamurile pămîntului; cu muscalii, cu turcii, cu cazacii, cu teuții [1], cu leșii, cu nemții și mai știe Dumnezeu, cu cîte feluri de oameni și, minunea minunilor, că în tot locul era biruitor.

Odată însă, fiind și el bătut de neamul turcesc, mai numit și spaima lumii, Ștefan cel Mare, împreună cu vreo cîteva zeci de feciori ce-i mai rămăsese, a luat plaiul, trecînd peste munți, în țara noastră.

[...]Nu îndrăzni a se scoborî jos la țară, făr-în pripă își făcu o colibuță, în cărarea pe unde venise, căci ploaia ce curgea din greu, îi udase pînă la oase și aveau lipsă de un pic de scuteală [2]. În altă zi își făcură încă o colibă și pe încetul își făcură mai multe. Păstorii (păcurarii), ce erau prin vecini, văzîndu-i, se duseră la Ștefan și întrebîndu-l „că cine e și ce caută pe acele locuri străine?", Ștefan le răspunde că „lipsa de voinici l-a silit ca să vină pe acolo".

— Dacă-i așa, apoi voinici sîntem noi, acești de la cele vreo 50 de stîne, — îi zise unul dintre ciobani și suflînd odată între degete, veniră și ceilalți feciori în fugă, să vadă ce s-a întîmplat.

Ciobanul, arătîndu-le pe Ștefan cel Mare și spunîndu-le că acesta e viteazul care în nenumărate rînduri a bătut crai mari și împărați tari, i-a îndemnat ca să-l însoțească și să treacă cu toții sub steagul lui Ștefan.

Feciorii se învoiră pînă la unul, iar ceata lui Ștefan, din mică ce era, se înmulți cu vreo cîteva sute de voinici înalți ca brazii și viteji ca leii. Ștefan, voios de acest ajutor neașteptat, se sui pe murgu-i negru ca iadul și iute ca fulgerul și se puse în fruntea lor, lăsîndu-și colibuța pustie.

Colibuța rămasă de la Ștefan cel Mare, oamenii cari nu să duseră cu viteazul domn, o îngrijiră și o ținură în stare bună, mai multe zeci de ani. Locul unde era, s-a numit „La Colibuță", iar mai tîrziu s-a zis „Colibița" și așa îi zic și în ziua de azi.

T. A. BOGDAN, *Ștefan cel Mare*, p. 35.

[1] Teut, Teuți — neamț (n. a.).
[2] Scuteală — adăpost (n. a.).

1. Huda[1] Feciorilor

O peşteră pe drumul de la Cimpeni la Secătura. Pe timpul cînd prindeau cu funie pe flăcăi pentru serviciul militar, se ascundeau în această peşteră.

Cunoscutul hoţ „Faţa Neagră", despre care scrie în romane, îşi avea aci ascunzişul. Peştera are ieşire dincolo de munţi, în judeţul Bihor. E ca un tunel.

(E. PETROVICI — *Folclor de la Moţii din Scărişoara*). ANUARUL ARHIVEI DE FOLCLOR, 1939, p. 169.

[1] Hudă — peşteră (n. a.).

1. Groapa Masa-Bîra

La o depărtare de două ceasuri de mers, spre apus de comuna Năruja, se află situată poiana cu numele „Groapa Masa-Bîra".

Felul cum se găseşte aşezat terenul, înconjurat pe trei părţi de dealuri acoperite cu păduri de fag, iar spre miazănoapte se lasă o corhană [1], la poalele căreia se vede curgînd, sbuciumată între stînci, apa pîrîului Năruja, de o limpezime cristalină, poiana „Masa-Bîra" pare într-adevăr o groapă scobită anume de mîini cu puteri din poveşti, pentru a da la iveală o privelişte din cele mai plăcute. Oricare, călătorind prin partea locului, pe cărări strîmte şi şovăielnice, peste dealuri, nu poate ca ajungînd în „Groapa Masa-Bâra", să nu-şi oprească cîtăva vreme pasul, pentru ca să privească frumuseţile naturii în acel colţ de loc. Apa răcoritoare de la fîntîna din marginea poienii, te înviorează şi îţi întăresc puterile obosite de drumul sîcîitor de pînă aci, iar umbra fagilor frunzoşi te farmecă şi face ca tolănindu-te pe iarba moale şi ceva mai chircită de sub copaci, să treci cît mai curînd în lumea viselor.

Povestea ne spune că, în vechime, păşunau prin partea locului turme de oi de ale locuitorilor din Nistoreşti, păzite de flăcăi chipeşi şi voinici, căci, pe atunci, era o cinste aleasă pentru acei tineri cari se făceau ciobani şi umblau cu cămaşa moceănească, cusută anume în modelul ciobănesc, pe care o purtau cu poalele afară, ceva mai sus de genunchi, cu cavalul la brîu şi în mînă cu ciomagul ciobănesc, lung şi încrustat frumos.

[1] Corhană — coastă de deal, ripoasă, prăpăstioasă (n. a.).

În vremea aceia, se spune că la stîna din capul poienii dinspre apus, se afla printre ciobani și un țîrcău [1] de băiat tînăr, să fi tot avut 14—15 ani, cu numele de Bîra. Fiindcă era mic, ceilalți ciobani în el răzima toate greutățile, trimețindu-l mereu, ori pe unde avea nevoie. De aceia el era și toba bătăilor, căci dacă se întîmplă să nu asculte de cine-i vorbea, ori să piardă vreo oaie, sau altceva, în capul lui se spărgeau toate

Se deprinsese și bietul băiat, de făcea tot ce i se poruncea, chiar și peste puterile lui, numai ca să fie pe placul celorlalți.

De multe ori, turma de oi era lăsată numai în seama lui și el se ducea singur cu boteiul [2] la păşunat, otrocolind [3] oile toată ziua, de colo pînă colo și înecîndu-și amarurile în cîte un cîntec duios, scos din fluieraşul ce-l purta veşnic la brîu, singurul lui tovarăş drăgălaş.

Într-un rînd, pe o zi călduroasă de vară, Bîra rătăcea singur prin poiana arsă de soare, mergînd spre fîntîna din poalele pădurii. Apropiindu-se, băiatul văzu lîngă fîntînă trei fete culcate jos pe iarbă. Uitîndu-se mai cu luare aminte, băieţaşul văzu că fetele, cari erau frumoase fără asemănare, dormeau pe semne cuprinse de oboseală. Soarele dogoritor le ardea părul bucălai, care strălucea ca aurul. Se culcaseră se vede cam de multişor și acum soarele, în mersul lui, coborîndu-se pe partea cealaltă a boltei, s-a mutat și umbra copacilor, lăsînd ca razele-i să se joace mîngîios cu părul răsfirat al tinerelor copile și să le sărute obrajii îmbujorați de căldură.

Flăcăiaşul stătuse și el cîtva timp locului, privind cu mirare fetele acestea rătăcite pe dealuri, dar apoi observînd pe faţă-le brobonați de apă din pricina căldurii, dete fuga la un arbore ceva mai depărtişor de fîntînă, ca să nu tulbure somnul fecioarelor și rupse cîteva crăngi frunzoase, pe care le aduse și înfigîndu-le în pămînt de partea din care venea razele soarelui, le făcu un umbrar stufos.

Poate că din cauza foşnetului crengilor înfipte de Bîra, deodată una din cele trei somnoroase se trezi și deschizînd ochii albaştri ca azurul cerului, privi mîngîietor pe băiat și ridicîndu-se de jos, îi zice cu vorbă domoală:

— Cine ți-a spus flăcăule să ne faci nouă umbră de frunzare?

[1] Țîrcău — Țîncău, om mic (n. a.).
[2] Botei — cîrd (n. a.).
[3] A otrocoli — a pune pe goană (n. a.).

Bîra amuțise și nu putu zice decît atîta:

— Nimenea.

Fata, zîmbind, își șterse cu palmele sudoarea de pe faţă și apoi zise:

— Noi sîntem zîne, flăcăule și avem puterea să facem orice voim. De aceia, pentru binele ce tu ni l-ai făcut, spune-mi cu ce vrei să te răsplătim. Cere orice, căci dorința ți se va împlini.

Băiatul nostru fiind luat din scurt și știind pătărania lui cu ceilalți la stînă, nu se mai gîndi la altceva și se grăbi să spună:

— Dacă e vorba aşa, să-mi dai putere cît la 24 voinici. Zîna rîse de astă dată cu hohohte.

— Și de ce ai cerut tu lucrul acesta?

— Ca să pot învinge pe ceilalți tovarăși ai mei de la stînă, căci mă ceartă și mă bat mereu.

— E prea multă flăcăule. Ai s-o ai numai pe jumătate. Dar bagă de seamă, să nu faci vreo năzbîtie, acum cînd ți-am dat putere să întreci pe toți. Să-ți vezi de treaba ta și să nu faci la nimeni rău, chiar și celor cari ți-au făcut vreun neajuns pînă acum.

Atîta spuse fetișoara și sculînd pe celelalte din somn, plecară cu toatele, ieșind la deal prin pădure.

Bîra rămase în urmă, privindu-le mereu, pînă le-a scăpat din vedere.

Pornind apoi din loc, simți acum că e altul, iar mișcînd picioarele, observă că muşchii i s-au întărit mult și braţele îi devenise puternice și vînjoase. Neîncrezător, vru să-și încerce puterile și dete fuga în corhana dinspre pîrîul Năruja, unde aflînd o stîncă în pămînt, lată și netedă ca o masă, o scoase dintr-o zmuncitură afară, apoi o aruncă în spate, căci avea cam un stînjen și jumătate lungime, pornind cu ea spre stînă, după ce mai întîi avusese grija să mai adune alte vreo patru pietroaie lungi, pe care le-a pus ca pe niște surcele la subțioară.

Baciul și ceilalți de la stînă, cînd l-au văzut venind cu aşa namile de pietre, rămaseră încremeniți, neputînd să-și creadă ochilor.

Bîra, ajungînd în faţa stînii, aruncă voinicește stînca de pe umeri și apoi înfigînd în pămînt, la distanțe potrivite, cele pentru pietre, a ridica lespedea deasupra, alcătuind astfel o masă minunată de piatră. În urmă ceru baciului să-i dea cas

și mămăligă să mănînce, poftind și pe ceilalți cu dînsul la masă; iar după ce mîncară, le spuse povestea aceasta, care i-a dat așa de mare putere ca să întreacă pe toți.

De atunci, nimeni nu a mai îndrăznit să-i zică o vorbă de ocară, sau nelalocul ei și au trăit cu toții împreună frățește, căci Bîra era bun și le iertase tuturor toate neajunsurile ce îi făcuse.

Bîra a murit în urmă tot la stînă și a fost îngropat alături, în partea din spre amiază, la umbra unui fag bătrîn, în plînsetul celorlalți ciobani.

De atunci, masa aceia de piatră a luat numele de „Masa lui Bîra", iar mai tîrziu întregii poieni i-a rămas numele de „Groapa Masa-Bîra".

S. HÎRNEA, *Povestea Vrancei* p. 17.

2. *Poiana Țigăncii*

La spatele mînăstirii Văratecul, într-una din poziținile cele mai pitorești ale codrului secular de brad de pe munții Ciungi, se află o poiană de o rară frumusețe.

Poiana e o minune, pierdută acolo din vremile de aur ale basmelor. De la mînăstirea Văratecului pînă la ea, călătorul merge mereu în pădure și urcă cărăruia din valea stîncoasă a pîrîiașului, care șerpuiește șoptind în taină povești neînțelese, dar care te uimesc și te țin locului. Cam la o bătaie de pușcă de mînăstire, e poiana. Cînd dai de ea, sufletul ți se umple de o mulțumire care nu se poate spune în vorbe și parcă-ți pare bine, ca de nu știu ce comoară scumpă ai fi găsit.

Poiana aceasta poartă din vremuri numele romantic de „Poiana Țigăncii" și la auzul acestui nume, se deșteaptă în mintea tuturor, fără de voie, gîndul că aici, în acele locuri, s-o fi petrecut altădată o idilă simplă de dragoste, căci locul numai la dragoste te îndeamnă și ești cuprins de o chemare la viață, la trai lipsit de grijă și necazuri.

Și, în adevăr, o dragoste s-a țesut aici în „Poiana Țigăncii", o dragoste caldă și nevinovată, dar care a avut sfîrșit trist, trist, mai cu seamă pentru biata fată, căreia i se zicea de toți țigancă, nu doară pentru că era chiar țigancă de felul ei; dar pentru că era zmolită la față, cu ochii mari, negri și cu părul ca și cărbunele stins. Din țigancă, țigăncușă, „fă, cioară", nu o mai scotea lumea și cu toții și cu toatele o dezmierdau și dragă le-a fost „țiganca".

Fetei îi zicea, pe numele ei adevărat, Megaluza, era soră la mînăstire și era la ascultare la maica Fevronia. Frumoasă, cum nu în toate zilele și pe toate drumurile se vede, Megaluza mergea de veste prin toată mînăstirea și faima ei a mers și dincolo de Ceahlău și de Borsec. Era fată strașnic de frumoasă, mică la stat, subțirică și vioaie. Harnică, curățică, îndatoritoare, Megaluza era iubită de toată lumea.

Fusese ea săracă și străină cînd a venit la mînăstire, orfană de mititică și luată de suflet de maica Fevronia.

Iată că într-o zi vine de la oraș, la mînăstire, un băietan care a fost crescut și el de maica Fevronia. De mult nu-l mai văzuse ea și mare bucurie a simțit cînd și-a revăzut odorul. Constantin, așa se numea băiatul, de cum a zărit pe sora Megaluza, cu care locuia de acum sub același acoperămînt, nu pusese gînd bun pentru biata fată.

Nu era nici el băiat urît; era 'nalt, bălan, cu ochii albaștri, era vorbăreț și toată ziua nu-i mai tăcea floanca, glumea și spunea la mofturi și la minciuni, că se prăpădea lumea de rîs ascultîndu-l. Îndruga verzi și uscate și toca la palavre de prin mahalalele orașelor, pe unde-și petrecuse timpul.

Nu fu dar lucru mare, ca o biată fată ca Megaluza să cadă în lațul lui Constantin. Azi așa, mîine așa, cînd una, cînd alta, Constantin jură credință veșnică Megaluzei, că o iubește numai pe ea, că n-a mai iubit niciodată pe alta și că o va iubi pe ea, pe Megaluza, cît o fi soarele, luna și stelele...

Istoria-i cam veche, dar așa a fost de cînd e lumea și pămîntul, mereu așa și tot așa.

Cîte nopți n-au petrecut ei amîndoi, Megaluza cu Constantin, în tăcuta poiană, care avea să poarte mai tîrziu numele de „Poiana Țigăncii" și în liniștea codrului poleit de luna argintoasă, legănat de boarea vîntului, în șoptitul frunzelor, la suspinul firicelelor de iarbă și la geamătul pîrîiașului neastîmpărat. Se reîntorceau la mînăstire abia în revărsatul zorilor și lumea se mira a doua zi și nu putea înțelege de ce iarba e călcată și presurată ici-colo, cu cîte un maldăr de busuioc.

A ţinut dragostea lor tocmai o vară în cap, nici mai mult, nici mai puţin; a început în Florar şi s-a isprăvit în Brumărel.

Nu fie nici un bănat, firea omului, bătu-o-ar focul s-o bată, e zburdalnică ca o păsăruică şi nestatornică ca vremea din luna lui Prier.

Jurămintele lui Constantin, cu soarele, cu luna, cu stelele e... he... he... s-au dus, au zburat, vorba cînteculuì:

Soarele nu s-a gătat,
Şi pe mine m-ai lăsat;
Stelele nu s-au isprăvit,
Şi pe mine m-ai părăsit.

Constantin a început a se arăta mai rar; nu mai da noaptea la poiană decît rar, rar de tot şi cînd venea, era ursuz, plictisit şi căuta să plece cît mai repede.

Megaluza săraca, într-una o podideau lacrimile şi numai furca pieptului ei ştia ce noian de patimi şi ce dogoare o mistuia şi de dorul lui Constantin şi de ruşinea faţă cu lumea.

Cum slăbise sărmănica, de ai fi suflat peste ea, se frîngea în două.

Toamna se apropia şi sfîrşitul istoriei noastre vine. Într-o seară, sora Megaluza, după vechiul ei obicei, rătăcea prin poiană, aşteptînd mereu pe Constantin să vie. Dar Constantin nu se arăta de nicăieri.

Megaluza stătea trîntită pe pajiştea verde, capul îi ardea şi trupul îi era mistuit de frigurile nerăbdării. Luna, liniştită şi nepăsătoare, ca întotdeauna, trimetea razele ei dulci şi blînde peste întreaga fire şi o linişte desăvîrşită cuprindea poiana.

Dar.. ce foşnet se aude acolo?... ce se mişcă în tufişul de-a lungul pîrîului?... O umbră de om...şi încă una... da, Megaluza nu se înşeală... Recunoaşte pe Constantin... este el... e însoţit de o maică şi amîndoi se înfundă pe furiş în buceag[1].

[1] Buceag — lăstăriş, desiş de copaci (n. a.).

Pe loc, ameţeala cuprinse pe biata Megaluza şi fără a mai şti ce face, se repezi înspre stîncile pîrîului, luîndu-se după urmele tîlharului vieţii ei. Ajunsă la pîrîu, prăpastia era mare, voia să treacă numaidecît dincolo şi-n neştire cum era, se prăbuşi din înălţimea stîncilor, drept în pîrîu...

Peste cîtva timp, luna dispăru în nori şi o furtună se stîrni, cum sînt cele de la munte, parcă ar fi fost prăpădenia pămîntului, cari dezrădăcinează arborii şi rostogolesc din locul lor stîncile şi le mută unde putere de om nu e în stare.

A doua zi, se lăţise vestea la mînăstire, că printre stîncile de lîngă poiană, s-a găsit trupul neînsufleţit şi zdrelit al unei surori. Sora Megaluza abia era de recunoscut.

Şi aşa s-a isprăvit cu dragostea bietei fete şi de atunci poiana asta frumoasă din spatele mînăstirii Văratecul, poartă numele de „Poiana-Ţigăncii", în amintirea sorei Megaluza.

ALBINA, 1898, 534.

3. *Plaiul Tătarilor*

Cică în vremurile vechi, pe cînd ţările în cari locuiesc astăzi românii, erau bîntuite din toate părţile de către o mulţime de lifte păgîne, trei români, oieri din Ardeliu, anume: Petrea Colac, Nichita Ţimpău şi Leonte Ţimul, sfîrşindu-li-se păscătoarea în ţara lor şi neavînd cu ce să-şi ţie bucatele, ca să nu piară de foame, se hotărîră ca să părăsească pe un timp oarecare vetrele străbune, să-şi ieie turmele şi să treacă cu dînsele în munţii despre răsărit, cari erau pe acelea vremuri pustii.

Şi cum s-au hotărît, aşa au şi făcut; îşi luară toate turmele şi lucrurile cele trebuincioase unor oameni cari trăiesc numai din creşterea vitelor, şi dimpreună cu nevestele, copiii şi ciobanii ce-i aveau, se porniră spre răsărit, trecînd dintr-un loc într-altul, de pe un munte pe alt munte.

Aşa umblară ei încolo şi încoace prin munţii despre apus [...], vro cîţiva ani de-a rîndul, fără ca să descalece în vreun loc pentru totdeauna; unde vărau, nu iernau, iară

unde iernau, nu vărau. Şi deoarece ei erau numai nişte păstori simpli, care de cum s-au trezit, tot pe lîngă vite au petrecut, de aceea nu duceau altă grije, fără numai cea a vitelor sale, iar cînd acestea erau sănătoase, plăcerea lor cea mai mare era să cînte din fluier şi din buciume, după datina apucată din moşi strămoşi.

Intr-o primăvară, umblînd ei ca deobicei cu turmele lor dintr-un munte intr-altul, dintr-o lucină[1] şi prelucă intr-alta, iată că dau într-o bună dimineaţă de un plai, peste care, nu ştiu cum s-a întîmplat, că nu dăduseră mai 'nainte, sau nu-l băgaseră pînă atuncea în seamă şi de aceea le era cu totul necunoscut.

Văzînd ei plaiul acela, se hotărîră să nu mai umble rătăcind dintr-un loc intr-altul, ci să se aşeze undeva pentru totdeauna, în apropierea acelui plai. Deteră deci cu oile peste plaiul descoperit spre miezul nopţii, apucară drept în vale, pînă ce ajunseră într-o fundoaie[2] adîncă, de unde nu se vedea decît în cer şi pe pămînt, din pricina munţilor celor înalţi care o înconjurau şi care erau acoperiti cu o uriaşe pădure de brazi, molizi şi mesteceni. Coborînd mai în jos cu turmele, deteră de o vălicică care şerpuia pintre copacii cei uriaşi, iar pe lîngă vălicica aceea, de-o potrivă frumoasă.

In fundul văleelei aceleia, care mai tirziu s-a numit „Fundul-Moldovei", s-au hotărît ei să se aşeze peste vară. Şi cum s-au hotărît, îndată s-au şi apucat unii să dureze o colibă, alţii o tîrlă mare, iar alţii s-au dus cu oile la păscut, pe dealurile şi pe munţii de prin apropiere.

Doi ciobani însă, care erau mai voinici şi mai umblaţi, luînd cîte o secure subţioară şi ceva merinde în traistă, s-au întors indărăt, ca să caute de unde vine şi încotro duce plaiul de pe vîrful muntelui.

Ieşind cei doi ciobani în vîrful muntelui, apucară spre răsărit şi mergînd tot înainte, au văzut de la o vreme că plaiul apucă pe malul drept al văii ce trecea prin fundoaie, unde s-au fost oprit cu oile, adică a Moldovei, şi duce în jos spre „ţară".

Şi tot mergînd înainte, au trecut pe locurile unde se află astăzi satul Pojorîta, şi mai departe pe lîngă „Piatra Străjii",

[1] Lucină — luminiş (n. a.).

[2] Fundoaie — înfundătură în munţi (n. a.).

pînă ce ajunseră în partea de sus, adică despre apus a Cîmpulungului de astăzi.

De-aicea, văzînd că plaiul duce în jos, alăturea cu apa Moldovei, s-au pornit indărăt, ca să vadă acuma pînă unde merge plaiul în sus, şi mergînd la deal, au ieşit în vîrful „Runcului-Pojorîtei", de aici au trecut peste munţii „Arşiţa-Huhului", „Obcina-Arsinesei", „Colacul" şi „Orata", apoi peste „Botoşul-Mare", şi tot aşa, mergînd ei pe plaiul, care trecea mai departe tot cam pe culmea munţilor celor mai înalţi, s-au trezit deodată că au ajuns în ţara lor, în Ardeliu.

Ajungînd în părţile acele ale Ardeliului, începură a întreba de unul şi de altul, despre plaiul care duce peste munţi.

Ardelenii răspunseră că va fi de bună samă plaiul pe care vin tătarii din ţara de peste munţi, [...] şi pradă la dînşii.

Intorcîndu-se după aceasta ciobanii la stăpînii lor, le-au spus că pe plaiul care l-au cercetat ei şi care vine din jos de la „ţară" şi trece pînă dincolo de munţi în Ardeliu, umblă tătarii ce vin din „ţară" şi pradă în Ardeliu, căci aşa le-au spus oamenii ce i-au întrebat.

Stăpînii, auzind această veste neaşteptată, s-au supărat foarte tare, cugetînd că nici în fundoaia în care s-au fost aşezat acuma pe un timp mai îndelungat, nu vor putea scăpa cu obraz curat, după cum nu scăpară în mai multe rînduri mai 'nainte, cînd se aflau în ţara lor. De aceea, de groaza cea mare, îndată şi-ar fi luat atît turmele cît şi toate lucrurile ce le aveau cu dînşii, şi s-ar fi dus de acolo încotro i-ar fi dus ochii şi picioarele, numai să scape de urgia păgînilor. Dar nu se îndurară să se ducă de pe locurile cele frumoase, unde le era foarte îndemînă nu numai vara, ci şi iarna. Iară să rămîie, se temeau, că trecînd tătarii pe acolo să nu dea de dînşii şi să le ia turmele, după cum li s-a întîmplat cu vreo cîţiva ani înainte de aceasta, că au căzut mai de multe ori atît ei, cît şi turmele lor, pradă în mîinile păgînilor, din a căror ghiare scăpară numai ca prin urechile acului.

Cu toate acestea însă, ei s-au hotărît, ce-a da Dumnezeu, să stea pe loc.

Cam pe la mijlocul verii, cînd erau munţii mai înverziţi şi mai frumoşi, aud din fundul pădurii mai multe glasuri străine cari treceau pe vîrful muntelui, pe plaiul ce-l descoperiseră ei la începutul primăverii. Cum auziră ei glasurile

acelea, îndată le trecu prin minte că alta nu poate să fie, fără numai tătarii, cari de bună seamă trec iar la prădat în Ardeliu. Deci se furişară repede vreo cîţiva dintre dînşii prin pădure şi ieşiră la vîrful muntelui, ca să se încredinţeze ori de e adevărat ceea ce bănuiau.

Şi cum au bănuit, aşa a şi fost. Tătarii mergeau fără de nici o grijă, ştiind pustii locurile pe unde treceau, şi unii mergeau călare, alţii pe jos, unii cîntau, alţii fluierau, unii glumeau, alţii povesteau, ei ştiau ce.

Păstorii, uitîndu-se lung din ascunzişurile lor şi văzînd ceea ce se petrece, socotiră în mintea lor: „cît de bine-ar fi să fim noi mai mulţi inşi, cum le-am tăia drumul şi toată pofta de-a mai merge la Ardeliu!"

Cu acest gînd, petrecîndu-i numai cu ochii, se'ntoarseră la ceialalţi păstori şi le povestiră din fir în păr, toate cîte le-au auzit şi văzut, cum treceau tătarii cîntînd şi şuierînd spre Ardeliu, fără nici o grijă că li s-ar putea întîmpla ceva, ca şi cînd ar fi fost în ţara lor.

Mai pe urmă, adunîndu-se toţi păstorii, adică cei trei stăpîni, dimpreună cu toţi bacii, ciobanii şi strungarii la un loc, se sfătuiră ca la întoarcerea tătarilor îndărăt din Ardeliu, să le taie drumul şi, numai dacă le va fi cu putinţă, să nimicească pe toţi cîţi le vor cădea în mînă.

Şi cum s-au sfătuit, aşa au şi făcut. Lăsară stîna şi turmele în ştirea femeilor şi a fetelor, luară fiecare cîte o secure, se porniră cu toţii spre vîrful muntelui, pe culmea căruia trecea plaiul. Aici aflaseră părţile cele mai primejdioase, unde ducea plaiul prin văgăuni şi înfundături, sau pe coastele cele mai pieziş ale munţilor şi acolo apoi începură, mai ales pe la cotituri şi încîrnituri[1], să taie copacii cei mai înalţi şi mai groşi şi să-i hătească[2] de-a curmezişul plaiului, astfel ca nimeni să nu poată trece, cu una cu două, peste dînşii, iar mai încolo îi tăiară atît de-o parte, cît şi de alta de plai, numai pe jumătate, adică numai îi înţînară[3] astfel, ca pe cînd vor trece tătarii, să-i poată cu înlesnire răsturna asupra lor.

După ce sfîrşiră de tăiat şi înţînat toţi copacii, cîţi cugetară ei că le vor fi de-ajuns spre nimicirea unei cete întregi

[1] Încîrnitură, încîrnituri — cîrn, cotit, cotitură (n. a.).
[2] A hăti — a curăţa locul, a deşteleni a tăia (n. a.).
[3] A înţîna, a îţîna — a tăia şi a ţine în picioare (n. a.).

de tătari, se-ntoarseră cu toţii la stînă, lăsînd numai pe doi inşi de pază cu buciumele, ca să aibă la timp de trebuinţă cine le da de ştire.

La vreo cîteva zile după aceasta, ciobanii ce stau la pîndă, auziră iarăşi pe vîrfurile munţilor din sus un vuiet mare, ca şi cînd ar veni un puhoi cumplit.

Erau tătarii care se întorceau încărcaţi de pradă şi voioşi de izbînda ce-o făcuseră în Ardeliu.

Pîndaşii, cum auziră vuietul şi se încredinţară că se întorc tătarii, îndată începură a buciuna[1] şi a da de ştire celorlalţi ciobani.

Aceştia, dimpreună cu stăpînii lor, cum auziră bucinînd, apucară degrabă cu toţii securile şi... să te duci băiete, tot într-o fugă la deal. Ajungînd la locul unde hotărîră să întîmpine pre tătari, se puse fiecare la pîndă pe locul care-i venea mai dindemînă. Iar cînd au ajuns tătarii în dreptul lor, au început, care din cotro, a împinge copacii asupra lor cu nişte prăjini lungi, anume făcute spre acest scop.

Copacii, fiind numai înţînaţi, care cum îl ajungea cu prăjina, deauna se şi cumpănea la vale şi cădea cu o repejune nemaispus de mare, asupra tătarilor cari treceau pe plai în jos cîntînd şi hălăcăind[2] fără de nici o grijă că li s-ar putea întîmpla vreo nenorocire.

Şi deoarece, cînd ajunseră tătarii în dreptul păstorilor români, era acuma pe la înserate şi începuse hăt bine a se întuneca, de-aceea nu ştia de ce să se prindă, încotro să apuce şi ce să facă?... Deteră să treacă repede înainte, dar le era peste putinţă, căci în calea lor sta o mulţime de copaci groşi şi cepuroşi, răsturnaţi claie peste grămadă... dau să se întoarcă îndărăt, nici atîta, căci fiecare copac înţînat, împins fiind în coastele şi urma lor, răsturnîndu-se, trîntea la pămînt cîte alţi 10-20 de copaci, cari sta în calea lui, şi pe care tătar, cum îl ajungea, îl şi culca la pămînt.

Şi aşa toţi tătarii, în număr ca la vreo 200 de inşi, parte călări şi parte pedestri, fură în vreo cîteva ceasuri zdrobiţi, turtiţi şi amestecaţi cu pădurea răsturnată peste dînşii.

Astfel scăpară românii ardeleni şi maramureşeni de urgia tătărească, căci de atunci încoace, lung timp n-a mai călcat

[1] A buciuna — a buciuma (n. a.).
[2] A hălăcăi — a chiui (n. a.).

picior de tătar în Ardeliu și Maramureș. Plaiul însă, din ziua în care au fost cei 200 de inși măcelăriți în chipul cum s-a arătat, și pînă în ziua de azi, se numește de către românii [...] „Plaiul sau Drumul — Tătarilor".

Și plaiul, despre care ni-e vorba, avea la intrarea sa în munți [...] două brațe; unul care se începea la orășelul Solca și se urca în sus pe la „Pietrile-Muierilor" și da în Sihlița, de unde da în Tîrșiciori și apoi ieșea în „Poiana Mărului", iar celălalt braț, se începea de la satul Marginea, trecea în sus pe „Pîrîul Șoarecului", pînă spre „Pietrile-Muierilor", da în Tîrșiciori, și de aicea ieșea, ca și cel dintîi, în „Poiana-Mărului". Din „Poiana-Murului", cobora în Craci, unde se întîlnește „Părîul-Poienii-Mărului" cu al Smidovaticului. De aicea a apucat în jos pe apa Dragoșei, a mers pînă în „Zăvoaiele-din-Mijloc" și-a ieșit în „Cîmpul-Dragoșei", iară de aicea a apucat mai departe pe „Cîmpul-Dragoșei" alături cu Dragoșa, pînă cam spre revărsarea Dragoșei în Moldovița. De la „Gura-Dragoșei" a făcut în sus, pe malul sting al Moldoviței, pînă pe locul unde se află satul de azi, „Vatra-Moldoviței". De aicea, ieșea la orașul de azi Cîmpulung, de unde ducea apoi pe la „Piatra-Străjii" pînă ce da pe locul unde se află satul Pojorîta. De la Pojorîta începînd, în sus, ducea apoi mai departe, tot cam peste vîrful munților amintiți mai'nainte, adică pînă la „Piatra-Sterpariului", nu departe de satul de astăzi Ciocănești. De aicea se desfăcea iarăși în două brațe, un braț de la Ciocănești, trecînd apa Bistriței, apuca spre muntele Suhard și de aicea ducea tot pe Suhard pînă aproape de „Poiana-Coșnei", nu departe de satul Coșna, apoi pe muntele Cucureasa, de unde cobora spre „Rogna-Nouă" și intra în Ardeliu, iar altul de la „Piatra-Sterpariului" în dreapta, peste alte culmi de munți, ducea spre Maramureș.

Acesta era plaiul pe care îndătinau[1] a umbla tătarii din timpurile cele mai vechi, cînd se duceau la prădat în Ardeliu și Maramureș și cînd se întorceau încărcați de pradă, îndărăt spre țara lor.

Dar să lăsăm acuma plaiul și să ne întoarcem iarăși la păstorii noștri.

[1] A îndătina — a se obișnui, a se deprinde (n. a.).

Cei trei stăpîni, adică Petrea Colac, Nichita Țimpău și Leonte Timul, după ce au învins și măcelărit pe cei 200 de tătari, și după ce, dimpreună cu ciobanii lor, au luat toată prada cu care se întoarseră tătarii din Ardeliu și pe care o scoseseră cu mare greu de pe sub copaci, întorcîndu-se plini de bucurie la stînă, s-au sfătuit să rămîie acolo pentru totdeauna. Și fiindcă erau numai trei stăpîni, iară toți ceilalți erau hărgați, au hotărît să se depășească unul de altul, să se așeze fiecare pe cîte un pîrîu ce dă în apa Moldovei, și apoi fiecare să-și caute mai departe singur de rîndul său.

Și cum s-au sfătuit, așa au și făcut. Fiecare și-a ales turmele sale, și-a luat ciobanii și Petrea Colac s-a așezat într-o poieniță lîngă un pîrîu care izvorește parte din muntele Sterpariu și parte din „Obcina-Huhului", și care de atunci încoace se numește „Pîrîul-Colacului". Și după ce s-a așezat el în locul acesta, a cuprins cu timpul tot muntele ce se întinde de la „Pîrîul Colacului" și pînă la „Pîrîul Cîrligăturii" care s-a numit apoi Colacul, iar de cealaltă parte de Moldova, un deal mare, care de atunci încoace se numește „Dealul-Colacului". Și-a mai cuprins și alte dealuri și munți, dar ăia nu poartă numele lui.

Al doilea, adică Nichita Țimpău, s-a așezat ceva mai la vale în altă poieniță, lîngă un alt pîrîu. Dar pîrîul acela nu s-a chemat după numele lui, ci, „Pîrîul Arsinesei", după numele unei nepoate de-ale sale, care o aduse mai pe urmă din Ardeliu. Și acesta a cuprins muntele Arsineasa.

Al treilea și cel din urmă, adică Leonte Timul, a trecut de cealaltă parte de Moldova și s-a așezat cu turmele sale pe un alt pîrîu, mai din jos de toți și de atunci pîrîul acela se numește „Pîrîul Timului", sau după cum îi spun unii, Chimăn, care izvorește în partea dinspre miazănoapte și apus a unuia dintre cei mai frumoși munți, anume Floarea. Și acesta a cuprins muntele Răchitiș, care se întinde pînă în „Pîrîul Robului", care izvorește de sub „Măgurelele-Mari" sau „Măgurelele lui Ionel", apoi „Dealul Negru" și muntele Bobeica, care se întinde pînă în „Pîrîul Moroșanului".

Și acești trei păstori au fost cei dintîi cari au descălicat și au întemeiat satul ce poartă numele Fundul-Moldovii.

S. FLOREA MARIAN, *Tradiții poporane române din Bucovina* adunate de..., p. 230.

1. Stînca Caprelor

Pe teritoriul comunei Vînători-Neamţu, în ramura munţilor Sihlea, se află o stîncă cu numele de „Stînca Caprelor". E despărţită de celelalte stînci de o prăpastie, „Prăpastia lui Coroiu". In această stîncă, la bază e o scobitură, în care se crede că a fost odată o biseriCuţă de lemn.

Circulă următoarea legendă:

O fi fost, o fi fost de mult [. . .]. Pe acea vreme trăia prin aceste locuri un sihastru cu numele de Coroiu. Toată viaţa lui o petrecuse în post, numai din cînd în cînd mînca buruiene ce i le aduceau nişte căprioare în gură. Şi aşa a dus-o viaţa întreagă.

Simţind că puterile-i slăbesc şi zilele-i se sfîrşesc, bătu în palme şi căprioarele lui se adunară cu toatele şi-i ţinură de urît, pîn' ce-şi dete sufletul[. . .]

Căprioarele se puseră pe plîns şi din lacrimile lor se făcu un izvor limpede ca lacrima. Apoi scoborîră în prăpastie, ducînd cu ele trupul sihastrului lor prea iubit. Săpară un mormînt acolo şi-l înmormîntară.

De atunci prăpastia cea mare se cheamă „Prăpastia lui Coroiu" şi stînca se numeşte „Stînca Caprelor".

Poporul crede că ierburile ce cresc ici-colo, prin aceste locuri, sînt bune de leacuri şi mai cu seamă pentru prelungirea zilelor.

ALBINA, 1897, nr. 9, p. 271.

2. Muchea lacului

Se zice că mai demult, în direcţia opusă Cărpinişului, dincolo de vale, în locul numit Curechi, unde îşi pasc cărpinişenii vitele, era un lac adînc şi cu apă limpede ca cristalul.

Pe vremea aceea, în Cărpiniş trăiau doi oameni bătrîni: Stan şi Reveca, cari aveau un fecior, ca de 19 ani şi era frumos minune mare.

Lisandru, că aşa îl chema pe feciorul lor, mergea cu vitele la păşune, şi în toată ziua trecea pe lîngă lac. Îşi adăpa boii la amiazi, se oglindea în apă, îşi aranja pletele negre ca pana corbului care ieşeau de sub căciula care îi acoperea gîtul alb. Apoi trecea boii pe muchea de alăturea, să zacă.

Boii sătui, gemeau şi rumegau, iar el se aşeza la umbră de mesteacăn şi cînta din fluier.

Cică lîngă lacul acela, uitasem să vă spun, locuia o zînă frumoasă, dar nu se prea arăta oamenilor.

Lisandru trecea în toată ziua pe lîngă lac, şi se uita în apă.

Zîna văzîndu-l azi, văzîndu-l mîine, îl îndrăgi, şi-şi puse gîndul să-l răpească. Odată, cînd şedea Lisandru pe muche, de amiazi, îl apucă somnul. Îşi puse ţundra sub cap, se întinse pe iarbă lîngă un mesteacăn şi adormi. Era linişte ca-n mormînt. Nimic nu se auzea decît ticăitul clopotului de la boi şi cîntecul cucului. Cînd era mai adîncit în somn, zîna ieşi din lac, se aşează la capul lui, îl privi, îl adie, apoi se aplecă să-l sărute şi părul ei inelat alunecă uşor pe faţa lui Lisandru.

Lisandru tresări . . ., strînse în mînă o şuviţă de păr, iar zîna, iute ca gîndul, fugi şi se cufundă în lac. Băiatul se frecă la ochi, şi trezindu-se, i se părea c-a visat; dar şuviţa de păr îl încredinţă că nu a fost numai vis ci chiar realitate. Păstră însă taina şi nu spuse nimănui.

A doua zi, tot pe vremea aceia, soarele dogorea ca un cuptor şi cucul amuţise. Zîna trimise un vînt călduţ, molatec şi lin, ca să-l adoarmă. Băiatul simţi că-l năpădeşte somnul.

Se așează tot în locul de ieri, dar bănuitor, își puse cu grije în țundra de sub cap un ac, cu vîrful în sus.

Cînd se apleca zîna și-i atinse obrazul, simți o înțepătură sub cap și, trezindu-se, o văzu și se repezi după ea. Zîna însă, iute ca gîndul, se cufundă în lac. Cînd ajunse Lisandru la marginea lacului, iată că ieși din apă un castel ocolit de trandafiri urcători, iar în pragul lui stătea zîna, înconjurată de o ceată de fete frumoase. Lui Lisandru i s-a urcat sîngele în obraz. Nu mai văzuse o așa frumusețe. Vrăjit de priveliștea aceasta minunată, băiatul zise:

— Zînă frumoasă, du-mă și pe mine în castelul tău!

Zîna, șireată, îl luă de mînă cu un zîmbet seducător și, trecîndu-l pe pragul castelului, se cufundă în apă castelul cu ei cu tot.

Reveca tot aștepta dar Lixandru nu mai sosise acasă.

A doua zi plecă baba cu bățul în mînă, trecînd dealuri și pîraie ca să-și găsească băiatul.

Întîlni un cal pășunînd pe o vale și-l întrebă plîngînd:

— Calule n-ai văzut pe feciorul meu Lisandru?

Calul clătină din cap și păscu mai departe. Plecă baba pe potecă înainte și unde coti peste un pîrîu, cînta o păsărică frumos, dintr-o tufă din apropiere.

— Păsărică bună, nu mi-ai văzut pe feciorul meu Lisandru?

— Ba l-am văzut dormind colea pe muchea cea de deasupra lacului.

Baba grăbi și ajunse la amiazi pe muche. Prin tufișurile din apropiere fluerau melancolic sturzii și mierlele. Boii zăceau și rumegau sătui.

— Paicule și Fiscule, unde mi-ați lăsat pe feciorul meu Lisandru?

Fiscul răspunse:

— Hăi stăpîna noastră, să știi că feciorul tău a dormit aci, unde-i iarba tăvălită, dar a venit zîna lacului și l-a tras în apă!

Alergă baba la lac și cînd ajunse la marginea lui, ieși din mijlocul apei o broască mare oprindu-se în fața babei.

— Broască bună, nu mi-ai văzut pe feciorul meu Lisandru?

— Oac... oac... oac... feciorul tău e-n lac! — răspunse broasca și huștiuluc în apă.

Atunci baba chemă zîna din apă, ca să-i dea băiatul. Chemă și plînse mereu, dar totul în zadar, că zîna nu-și făcea milă de biata babă.

În cele din urmă, văzînd baba că nu-i chip să-și mai revadă odorul, începu a blestema, smulgîndu-și părul din cap:

— Dare-ar Dumnezeu să dea, ca nimic să se aleagă din balta ta! Apa să-ți secе pînă-ntr-un strop și prăpastie seacă să se aleagă de împărăția ta. Nici picior de om, nici glas de pasăre și nici pîntece de șarpe să nu mai străbată în întunericul prăpastiei. ...

Abia a plecat baba și lacul s-a prefăcut numaidecît în o rîpă mare și urîtă!

Azi de la cîțiva kilometri depărtare, vezi o rîpă albă, văroasă și urîtă ca o rană deschisă în pămînt, în locul lacului, iar muchii de lîngă el îi zice „Muchea Lacului".

I. MUNȚIU, Satul meu, p. 69.

VI. BISERICI și MĂNĂSTIRI

1. [Biserica din Borzești]

[...] În copilăria sa, Ștefan s-ar fi jucat împreună cu alți copii din sat, de-a războiul, pe malul Trotușului și că Ștefan ar fi fost ales crai de către camarazii săi.

Jucîndu-se, băieții formară două tabere, din care una română și alta tătărească.

După bătălie, tabăra română ieși biruitoare și cea dușmană fu pusă pe goană.

Biruitorii puseră mîna pe comandantul cetei învinse, pe un băiat care se numea Gheorghe și-l aduse legat, înaintea lui Ștefan. Acesta, văzîndu-l, nu stătu un moment la îndoială și după legile războiului dintr-aceea vreme, îl condamnă să fie spînzurat.

Băieții executară ordinul, legară strîns cu șireangul pe osîndit, dar nu de gît, ci de mijloc, ca să nu moară d-a binelea și-l aninară de craca cea mai groasă a unui nuc bătrîn, crescut pe muchia unui dîmb, care nuc umbrea cu stufișul său, mai toată movila.

După ce-l aninară în glumă, [...] copiii ar fi zărit, viind din depărtare, o ceată mare de tătari, care veneau în fuga cailor, împroșcînd spre ei cu săgeți și chiuind sălbatec.

Copiii văzîndu-i viind dinspre Siret, în goana cailor, cu intenția să devasteze satul, ar fi fugit ca să vestească părinților groaznica nenorocire ce-i aștepta și ar fi lăsat pe camaradul lor aninat de nucul de care-l spînzurase.

Tătarii, sosind în vîrful movilei, și văzînd copilul zbătîndu-se în legăturile sale ce-l atîrnau de copac, l-ar fi omorît prin împroșcături de săgeți.

După ce a ajuns domn, Ștefan-Vodă și-a adus aminte de această victimă a jucărilor sale copilărești și a tătarilor, și, după ce a repurtat o mare victorie contra tătarilor, a zidit o biserică aflată și azi în ființă, pe vîrful dîmbului, după ce a dat foc și ars pînă-n rădăcină, nucul în care și-a găsit moartea micul Gheorghe.

Tot atunci a clădit peste apșoara care azi se numește „Ștefan cel Mare", un pod de piatră, cu bolta rotundă, care a fost atît de solid construit, încît abia în anul 1903 a fost reconstruit [...]

N. D. POPESCU în CALENDARUL PENTRU TOȚI ROMÂNII, 1905, p. 142.

2. Bătălia de la Baia

Cît a trăit Ștefan-cel-Mare, numai de dușmani a avut parte; cînd intrau turcii în țară, pe la mare, cînd veneau leșii prin pădurile și dealurile dinspre miazănoapte a Moldovei, cînd năvăleau tătarii de la răsărit, ori ungurii dinspre asfințit.

Așa, intrase odată ungurul în țară fără veste și-l apucase pe Ștefan fără să fie gata cum se cuvine de bătălie. Ungurii au dat buzna peste oastea moldovenească și-a fugărit-o pe la Rădășeni, că dor o prinde pe Ștefan.

Ștefan-Vodă dacă a văzut că nu-i chip de scăpare, s-a tras în tîrgul Baia și acolo dacă a simțit nevoia, s-a suit într-un arin, ca să s-ascundă de vrăjmaș.

Ungurii au trecut și pe dedesubt și mai pe lături de arini, dar cui le-a trăznit prin gînd că vodă stă ascuns într-un arin. După ce-au ajuns ungurii la Baia, l-au căutat fel și chip, în toate părțile, pe Ștefan-Vodă și dacă au văzut că n-au avut noroc să puie mîna pe dînsul, de ciudă, au prădat casele oamenilor și s-au dat pe băute și pe petrecanii ca acelea.

Ştefan-cel-Mare, cînd s-a văzut scăpat de primejdie, s-a scoborît jos din arin, a mulţumit lui Dumnezeu, de-acolea şi-a strîns oastea împrăştiată, a tăbărît peste unguri în vreme de noapte şi... le-a tras o bătaie, de gîndeau ungurii că-i mînia lui Dumnezeu şi nu nimereau pe unde să fugă mai degrabă.

După ce-a alungat Ştefan-Vodă pe duşmanii din ţară, în locul arinului în care a scăpat cu viaţă, a zidit o biserică care se cheamă şi azi biserica Albă, mulţumind lui Dumnezeu că nu şi-a primejduit viaţa în bătălie şi a scăpat ţara de duşmani.

Ostaşii care au murit în bătălia asta, a pus de i-a îngropat în movila Borţoasă, care se vede şi în ziua de astăzi. Iar unii spun că s-a mai îngropat dintr-înşii pe hotarele Băii dinspre satul Oprişeni unde este astăzi o mocirlă.

S. TEODORESCU-KIRILEANU, *Ştefan-cel-Mare-şi-Sfînt*, p. 49.

3. *Mînăstirea Putna*

Cu peste patru sute de ani în urmă, pe timpul cînd peste Transilvania era rege Matei Corvinul, domnea în Moldova Ştefan-Vodă. Acesta era un domn viteaz şi temător de Dumnezeu. Pînă pe timpul lui Ştefan-Vodă, în Moldova, cele mai multe biserici erau construite din lemn, iar mînăstiri erau puţine.

Cea dintîi mînăstire a zidit-o la Putna, în Moldova de nord (Bucovina). Despre zidirea acestei mînăstiri se povesteşte legenda următoare:

Ştefan-Vodă cel Bun, cînd s-a apucat să facă mînăstirea Putna, a tras cu arcul dintr-un vîrf de munte, care este lîngă mînăstire. În locul unde a ajuns şi s-a înfipt săgeata, a făcut pristolul din altar. Au pus şi trei boiernaşi de au tras cu arcul, şi anume pe vătaful de copii şi pe doi copii de casă. Unde a căzut săgeata vătafului de copii a făcut poarta, iar

unde a căzut săgeata unui copil de casă, a făcut clopotniţa. Iar un copil de casă, se zice, să fi întrecut pe Ştefan-Vodă şi să-i fi căzut săgeata într-un deluşel ce se cheamă Sion.

Fost-a şi bisericuţă de lemn pe acel deluşel, dar s-a risipit fiind de lemn. Trei ani au lucrat meştri mari veniţi din Transilvania la această mînăstire. Zugrăveala era mai mult aur, înlăuntru sfeşnice şi policandru numai de argint. Iar cînd s-a terminat zidirea, s-au strîns aici toţi episcopii, egumenii şi protopopii din Moldova şi au sfinţit-o. Iar Ştefan şi-a făcut lîngă ea un palat frumos, unde petrecea o parte a anului.

Încă înainte de moarte, a dat poruncă să i se facă mormîntul în biserica acestei mînăstiri. Aici a şi fost înmormîntat cu mare jale din partea poporului.

I. LAZĂR, *Legende istorice de pe pămîntul României* povestire de..., p. 47.

4. [*Mînăstirea Valea*]

De frica duşmanilor, oamenii se ascundeau, în timpurile vechi, prin tufişuri şi păduri.

Spre vest de comuna noastră, Conţeşti, pe valea Ţiţeştilor, este o veche mînăstire, cu numele de Valea.[...]

Negru Vodă, domnitorul ţării, fiind gonit de tătari, a nimerit cu calul său, pe care călărea, într-o vale. Aci a legat calul într-un stuf şi ceva mai departe, fiind un lac mare şi în mijlocul lacului fiind un tei mare, s-a urcat şi el şi s-a ascuns în ramurile sale; astfel a scăpat de tătari.

După ce a curăţat ţara de ei, mai înmulţindu-şi ostaşii, s-a apucat şi în locul unde era lacul, a pus să se astupe cu mulţime de cărbuni şi piatră, lacul acela şi secînd cu desăvîrşire, spre semn de mulţumire lui Dumnezeu că i-a scăpat viaţa în acel tei, a zidit mînăstirea Valea, care se află şi

astăzi. Şi la zidirea ei a potrivit astfel ca în locul unde era teiul, să vină altarul mînăstirii.

De atunci acea vale poartă numele de „Valea Mînăstirii" ce se varsă în „Valea Ţiţeştilor".

(N. DENSUŞIANU — *Răspunsuri la chestionarul istoric*).
B. A., ms. 4546, f. 45.

5. Ştefan Vodă cel Bun

Ştefan-Vodă cel Bun, bătîndu-l turcii la Războieni, au mers să intre în Cetatea Neamţului; şi fiind mumă-sa în cetate, nu l-au lăsat să intre, şi i-au zis că „pasărea în cuibul său piere. Ce, să se ducă în sus să strîngă oaste, că izbînda va fi a lui". Şi aşa, pe cuvîntul mîne-sa, s-au dus în sus şi au strîns oaste.

Iară împăratul turcesc, a venit cu toată puterea lui la Cetatea Neamţului, şi au suit puştile deasupra unui munte, dinspre Moldova, şi au început a bate Cetatea Neamţului foarte tare. Iară pe acea vreme era un neamţ închis în cetate; şi văzînd că bat cetatea, au zis păzitorilor să spuie mumei lui Ştefan-Vodă să-l sloboadă de la închisoare şi temniţă pe dînsul, că el va mîntui cetatea de acel rău. Deci, slobozindu-l pe acel neamţ de la închisoare, s-au şi apucat acel neamţ de a îndreptat puştile din cetate asupra turcilor, unde sta acolo în munte, de avea nevoie cetatea, şi au şi lovit în gura unei puşti turceşti, de au sfărîmat-o; şi au început a bate în corturile turcilor, cît şi boldul[2] de la cortul împăratului l-au sfărîmat; deci, nu au mai putut sta turcii într-acel vîrf de munte, de unde avea cetatea nevoie, ci numai le-au căutat a se da în lături de la acel loc.

Iar Ştefan-Vodă, mergînd de la Cetatea Neamţului în sus spre Moldova, au mers pe la Voroneţ, unde trăia un părinte sihastru, pe nume Daniil; şi bătînd Ştefan-Vodă în uşa sihastrului să-i descuie, au răspuns sihastrul să aştepte Ştefan-Vodă afară, pînă şi-a isprăvi ruga; şi după ce şi-au isprăvit sihastrul ruga, l-au chemat în chilie pe Ştefan-Vodă, şi s-au spovedit Ştefan-Vodă la dînsul; şi au întrebat Ştefan-Vodă pe sihastru: „ce va mai face, că nu poate să se mai bată cu turcii; închina-va ţara la turci, ori ba?"

Iar sihastrul a zis „să nu o închine, că războiul este a lui, numai după ce va izbîndi, să facă o mînăstire acolo, în numele Sfîntului Gheorghe, să fie hramul bisericii".

Deci au şi purces Ştefan-Vodă în sus,[. . .] şi au strîns oaste fel de fel de oameni şi au purces în jos. Iar turcii, înţelegînd că va să vie Ştefan-Vodă cu oaste în jos, au lăsat şi ei Cetatea Neamţului de a o mai bate, şi au început a fugi spre Dunăre; iar Ştefan-Vodă a început a-i goni în urmă şi a-i bate pînă i-au trecut de Dunăre. Şi întorcîndu-se înapoi Ştefan-Vodă, s-a apucat de a făcut mînăstirea Voroneţul, şi a pus hramul bisericii Sfîntul Gheorghe.

CANDREA, *Din bătrîni*, p. 87.

6. Vulturul

De la cetatea Bistriţa din Ardeal, spre răsărit, este un munte înalt, la care-i zic „Vulturul".

Muntele acesta îşi are numele de la o întîmplare. Anume venind odată Ştefan cel Mare, cu oştenii din Moldova, ca să pedepsească pe secuii ce-i omorîră străjile de la „Cetatea de Baltă", trecu munţii, chiar pe lîngă muntele la care azi îi zic „Vulturul". Sosind sub poalele muntelui, au înoptat. Culcîndu-se adormi. În vis i se arată un vultur mare, de care, nu mai văzuse în viaţă. Acest vultur avea nişte aripi de întunecau soarele şi umbrea pămîntul. Pe cap avea o coroană numai din diamante şi pietre scumpe, iar în cioc avea un steag ce ajungea pînă la pămînt.

[1] Pluralul cronicăresc.
[2] Bold — par ascuţit ce se pune în vîrful caselor ţărăneşti şi la cort (n. a.).

Ştefan văzindu-l se înspăimîntă aşa de tare, de-l lua mătricea[1] prin toate oasele.

— Nu-ţi fie frică — îi zice vulturul — Eu nu-ţi sînt pizmaş, ci dimpotrivă [...] Iată ţi-am adus un steag, pe care dacă-l vei păstra cu scumpătate, biruitor vei ieşi, cît vei fi pe pămînt. Ţi-am adus şi coroana asta, care ai s-o porţi în toate zilele de sărbătoare. Iar de vei fi drept [...] atunci iată! Cîtă întindere umbresc aripile mele, toată o vei stăpîni.

Ştefan, trezindu-se din somn, muntelui aceluia a pus numele „Vultur" şi aşa i-a rămas pînă în ziua de astăzi.

T. A. BOGDAN, *Ştefan cel Mare*, p. 36.

[1] Mătrice — reumatism (n. a.).

BIBLIOGRAFIE

Periodice

ALBINA, Revistă enciclopedică populară, Bucureşti, 1897—1942.
ANALELE DOBROGEI, Revista Societăţii Culturale dobrogene. Constanţa Cernăuţi, 1928—1931; 1934—1935; 1938.
ANUARUL ARHIVEI DE FOLCLOR, Cluj, Bucureşti, 1932—1945.
ARHIVELE OLTENIEI, Craiova, 1922—1943.
CALENDARUL ASOCIAŢIUNII, Sibiu, 1912—1914; 1916—1919; 1921—1935.
CALENDARUL ILUSTRAT AL ORAŞULUI SINAIA, pe anul... 1905.
CALENDARUL SATELOR PE ANUL DE LA HRISTOS ... Brad, 1934.
CALENDARUL PENTRU TOŢI ROMÂNII, pe anul... Bucureşti, 1875—1906.
CĂLINDARUL POPORULUI, Sibiu, 1886; 1898—1899; 1902—1903; 1907; 1910; 1912—1913; 1924—1926; 1928; 1937.
CONVORBIRI LITERARE, Iaşi—Bucureşti, 1867—1949.
CULTURA POPORULUI, Gazeta Societăţii Cultura Poporului, Cluj 1921—1927; 1929—1931.
FAT-FRUMOS, Bîrlad, Bucureşti, 1904—1906, 1909.
FOAIA POPORULUI, Sibiu, 1892—1947.
FRINGURELE, Şendriceni—Dorohoi. 1927—1942.
GAZETA SĂTEANULUI (Revistă ilustrată pentru toţi, de cunoştinţe trebuincioase agriculturii şi poporului), R. Sărat, 1884—1891.
GAZETA TRANSILVANIEI, Braşov. 1838—1940.
GLASUL BUCOVINEI, Cernăuţi, 1918—1940.
HYPERION, Cluj, 1932—1935.
ION CREANGĂ. Revistă de limbă, literatură şi artă populară, Bîrlad, 1908—1921.
IZVORAŞUL, Revistă pentru muzică, artă populară şi folclor.
BISTRIŢA—Mehedinţi 1919—1940.
JUNIMEA LITERARĂ, Cernăuţi—Suceava, 1904—1931.
LUCEAFĂRUL, Budapesta, Sibiu, Bucureşti, 1902; 1914; 1919—1920.
POPORUL ROMÂN, Budapesta, Arad, 1901—1907; 1911—1914.
REVISTA ILUSTRATĂ, Bistriţa 1898—1902.
REVISTA PENTRU ISTORIE, arheologie şi filologie, Bucureşti, 1883—1894; 1902—1903; 1909—1914; 1922.
SATUL, Bucureşti, 1930—1942.
SEMĂNĂTORUL, Bucureşti, 1901—1910.
SIEBIETOREA, Pesta, Oradea, 1875—1882.
SEBĂTOREA SĂTENULUI, Tg. Jiu. 1898—1904.
ŞEZĂTOAREA, Fălticeni, 1892—1929.
CELE TREI CRIŞURI PENTRU POPOR, Oradea Mare, 1923—1929.
VLĂSTARUL, Cojocna—Cluj, 1932—1934.

Volume

Adam, Ioan, Constanţa pitorească cu împrejurimile ei, Călăuză descriptivă cu ilustraţii, Bucureşti, 1908.
Bogdan T. A., Ştefan cel Mare. Tradiţii, legende, balade, colinde ş.a. Braşov. 1904.

Calmuschi, Const., In munţii Neamţului, A V-a excursiune... Galaţi, 1903.
Candrea, Aurel, L., Din bătrîni. Cum povestesc cronicarii despre vremile şi domniile din trecut. Bucureşti, 1909.
Candrea, I. A., Ov. Densuşianu, Th. A. Speranţia, Graiul nostru. Texte din toate părţile locuite de români. Publicate de... vol. I, II. Bucureşti, 1906—1907, 1908.
Chiriţă Constantin, Dicţionar geografic al jud. Vaslui, Bucureşti 1889.
Dan Dimitrie, Din scrierile lui... Cernăuţi, 1902.
Densuşianu Ovid; Tradiţii şi legende, Bucureşti (f. d.).
Furtună Dumitru, Cuvinte scumpe, Bucureşti, 1941.
Furtună Dumitru, Firicele de iarbă (Povestiri şi legende româneşti), Bucureşti, 1914.
Haiducescu I. C., C. Ciobanu, Arijocianu I., Marcău, I. Pîrvulescu Iacob, Dănăşel Ion, Geografia descriptivă a Judeţului Gorj, Tg. Jiu, 1889.
Hîrnea, Simion, Povestea Vrancei (legende, povestiri şi note istorice), ed. I., Focşani, 1926.
Lazăr, Victor, Legende istorice de pe pămîntul României, povestite de... Cluj, ed. II, 1922.
Marian Simion Florea, Tradiţii poporane române din Bucovina adunate de ... Bucureşti, 1895.
Marian Simion Fl., Tradiţiuni poporale române, de ... Sibiu, 1878.
Mirea I. I., Legendele ... Bucureşti, 1939.
Muntiu Ioan I.: Satul meu. Monografia comunei Cărpiniş, Sibiu, 1937.
Niculiţă-Voronca, El., Studii în folclor, I—II. Bucureşti, 1908.
Rădulescu-Codin C., Legende, tradiţii şi amintiri istorice, adunate din Oltenia şi din Muscel, Bucureşti (f. d.).
Rădulescu-Codin, C., Din trecutul nostru. Legende, tradiţii şi amintiri istorice, Bucureşti, f.a.
Rădulescu-Codin C. şi Răuţescu I., Dragoslavele. Trecutul comunei (istorie, legende, acte vechi). Cîmpulung, 1923.
Teodorescu-Kirileanu, S., Ştefan cel Mare şi Sfînt. Istorisiri şi cîntece populare Mănăstirea Neamţ, ed. III-a, 1924.
Zanne A. I., Proverbele Românilor din România... vol. I—X. Bucureşti, 1895—1903.

Manuscrise

Densuşianu Nicolae: Răspunsuri la chestionarul istoric. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, Manuscrisele 4546—4554, 1895...
Niţescu D., Din traista cu poveşti şi snoave culese de ... Moş Dranită. I. II. Arhiva Institutului de Folclor. Manuscris 116.
Pamfile, T., Povestiri populare româneşti, Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, Manuscris 5093, f. l. f. d.
Pop Reteganul, Ion, Diverse, Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, f.l. f.d. Manuscris 4544.
Precup, Emil, Basme, poveşti, anecdote, glume, diferite legende, I—II, Arhiva Institutului de Folclor, Manuscris 121, fără locul de publicare, fără data apariţiei sau a dării la iveală a manuscrisului.

TABLA DE MATERII

Nota editorului 5
Introducere 8
Legenda rîului Buzău 10

A. LEGENDE DESPRE APELE ROMÂNIEI

I. Fîntîni
II. Izvoare
III. Lacuri
IV. Piraie
V. Rîuri

I. *Fîntîni*

1. Cheia Turzii 19

II. *Izvoare*

1. Legenda Arieşului a Crişului Alb şi a tîrgului de fete de pe Muntele Găina 20
2. Izvorul lui Ştefan Vodă 22
3. Izvorul din „Valea Poşăgii" 24

III. *Lacuri*

1. Legenda Craioviţei 26
2. Lacul Doamnei 28
3. Iezerul Mare şi Iezerul Mic 28
4. [Lacul Simina] 30

IV. *Piraie*

1. Feciorul Dediului 31
2. Poiana Negrii 45
3. Bileagu şi Bichihigiu 45

V. *Rîuri*

1. Argeşel 49
2. Rîul Doamnei Piatra Doamnei 51
3. Legenda Mureşului şi Oltului 52
4. Balta Colacului 54
5. Someşul şi Crişul 63
6. Legendă 66

B. PRIMELE AŞEZĂRI ROMÂNEŞTI, OGLINDITE ÎN LEGENDE

I. Oraşe
II. Sate

I. *Oraşe*

1. Legenda oraşului Cîmpulung 69
2. Povestea Iaşului 70
3. Fiul lui Sas-Vodă 72
4. Întemeierea Sucevii 74
5. Olea şi Basarab 78

II. *Sate*

1. Povestea Vrancei 80
2. Satul Brătuleşti 83
3. Satul Bucura (Mehedinţi) 84
4. Dragoş-Vodă şi Dora 85
5. Povestea satelor Rădina şi Rădiniţa din judeţul Dolj . . 86
6. Zîna Pădurii 89
7. De unde îşi trag numele satele Ţigăneşti şi Bogaţi . . . 93
8. Valea Uţei 97

C. POVESTIRILE PRIVIND CONFIGURAŢIA SOLULUI ŢĂRII NOASTRE (şi toponimia acestora)

I. Dealuri
II. Movile
III. Munţi
IV. Stînci
V. Vîrfuri

I. *Dealuri*

1. Domnul Cîrjă 98
2. Dealul Fetei. Din poveştile Zărandului 98
3. Dealul Muierii 102
4. Dealul „Piscul lui Şarpe" 102

II. *Movile*

1. Movila Călugăra 103
2. Muncel 103

III. *Munţi*

1. Caraimanul 105
2. Găina şi Cocoşul 106
3. Busuiocul din muntele Nedeiul 108

4. Legenda muntelui „Piatra Arsă" 110
5. Retezatul 111
6. Muntele Tîmpa 111
7. Muntele Urlea 112
8. Povestea muntelui Vîlcoi 112
9. Vîrful cu Dor 115

IV. *Stînci*

1. Babele 116
2. Stînca Cojocarului 117
3. Stînca Corbiţei 118
4. Legenda Detunatei 120
5. Doamna lui Ştefan Vodă 121
6. Stînca Dochia şi dragostea fecioarei 122
7. Piatra Babei 123
8. Piatra Fetei 123
9. Pietrele Muierilor 125
10. Turnul lui Butu 128

V. *Vîrfuri* (Piscuri)

1. Cetăţuia Stăncuţei 131
2. Piscul Fetei 139
3. Scările lui Vodă 141

D. ALTE ASPECTE ALE NATURII ŢĂRII NOASTRE ŞI CTITORII REFLECTATE ÎN DIFERITE LEGENDE

I. Brazde
II. Locuri
III. Peşteri
IV. Poieni
V. Prăpăstii
VI. Biserici şi mănăstiri

I. *Brazde*

1. Brazda lui Novac 143
2. Brazda lui Traian 144

II. *Locuri*

1. Cîmpul Rodovanului 145
2. Colibiţa 146

III. *Peşteri*

1. Huda Feciorilor 148

IV. *Poieni*

1. Groapa „Masa Bîra" 149
2. Poiana Țigăncii 152
3. Plaiul Tătarilor 155

V. *Prăpăstii*

1. Stînca Caprelor 162
2. Muchea Lacului 163

VI. *Biserici și mănăstiri*

1. Biserica din Borzești 166
2. Bătălia de la Baia 167
3. Mănăstirea Putna 168
4. Mănăstirea Valea 169
5. Ștefan Vodă cel Bun 170
6. Vulturul 171
Bibliografia 174

Redactor: MIHAI STRATULAT
Tehnoredactor: H. CIUBOTARU
Coli tipar 11,25. Coli editură 8,40. Bun de tipar 31.V.1974. Tiraj 14 000 ex.